

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO IR POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

SOCIALINIS KONFLIKTAS IR LIETUVOS VIDINIS SAUGUMAS: JAUNOSIOS
KARTOS ĮTRAUKUMAS
Magistro baigiamasis darbas

Autorius

SMNNS'19, Ieva Kazlauskienė

Vadovas

Doc. dr. Julius Žukas

Klaipėda, 2021

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Pildo magistro baigiamojo darbo autorius

.....**Ieva Kazlauskienė**.....

(darbo autoriaus vardas, pavardė)

Socialinis konfliktas ir Lietuvos vidinis saugumas: jaunosios kartos itraukimas

(darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad mano baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

.....**Ieva Kazlauskienė**.....

(darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Sutinku, kad darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Klaipėdos universiteto studijų procese.

.....**Ieva Kazlauskienė**.....

(darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas

Darbą ginti .....

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....**Julius Žukas**.....

(darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

.....
(data)

Pildo katedros, kuruojančios studijų programą, administratorius (sekretorius)

Darbas įregistruotas katedroje .....

(data)

Alvyda Obrikiene.....

(katedros sekretoriaus (-ės) vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuruojančios studijų programą, vedėjas

Darbą ginti .....

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

Jaroslav Dvorak

(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

.....
(data)

Recenzentu skiriu .....

(įrašyti recenzento vardą, pavardę)

.....
(data)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Kazlauskienė Ieva (el.paštas: ievaaa961001@gmail.com). Socialinis konfliktas ir Lietuvos vidinis saugumas: jaunosios kartos įtraukimas / Nacionalinio saugumo magistro baigiamasis darbas. Vadovas dr. Julius Žukas. – Klaipėda: Klaipėdos universitetas, Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas, 2021 m.

SANTRAUKA

Jaunimo politika ir įtraukimas svarbus ir aktualus šalies raidai. Jaunimo politika - tai sistemų ir priemonių visuma, siekianti palankesnių sąlygų jauno žmogaus brandai ir sėkmingai integracijai. Jaunimo įtraukimas, tai jaunų žmonių įtraukimas į visuomeninį gyvenimą, politiką, numatant normalaus socialinio konflikto tėkmę, pasiryžimą dalyvauti nacionalinio saugumo užtikrinimo procesuose.

Baigiamąjį darbą sudaro: įvadas, trys skyriai su poskyriais ir išvados. Remiamasi Baltijos šalių ir Europos Sąjungos teisės aktais, su jaunimo įtraukumu susijusiomis programomis ir kitais dokumentais, statistikos departamento duomenimis. Darbo tikslas ištirti jaunimo įtraukimą Lietuvoje ir įvertinti ar šis nėra prieštaringas ir tokiu būdu įsiliejantis į šalies socialinius konfliktus grasančius vidiniam ir nacionaliniam saugumui. Ugdant jaunąją kartą būtina diegti pilietiškumą ir skirti pakankamai dėmesio jauno žmogaus įtraukumui į socialinį gyvenimą bei darbo rinką. Pirmame skyriuje aptariama nacionalinio saugumo samprata ir su kokiomis vidinėmis grėsmėmis susiduriama. Apibrėžiama socialinio konflikto samprata, svarba ir kaip tai veikia valstybės raidą, asmens savijautą. Antrasis skyrius skirtas Lietuvos jaunimo politikai. Aptariamas ES indėlis ir nuostatos jaunimo įtraukimo klausimais, Lietuvos jaunimo politikos valdymo modelis. Dėmesys skiriamas jaunimo įtraukumui savanorystės ir jaunimo organizacijų pagalba. Trečiasis skyrius – tyrimas, tai Baltijos šalių įstatymų ir projektų susijusių su jaunimo įtraukumu analizė ir realybės apžvalga. Aptariamas jaunimo politikos įgyvendinimas, savanorystės formos, svarba ir nauda galinti palengvinti jaunimo įtraukimą. Jaunimo emigracijos iš Lietuvos mastai byloja apie šaliai nenaudingų normų ir elgsenos kūrimąsi, todėl būtina identifikuoti tai skatinančius faktorius. Tyrimo metu nustatyta, kad autorės hipotezė teisinga ir įgyvendinamas jaunimo įtraukimas yra prieštaringas.

Kazlauskienė Ieva (email: ievaaa961001@gmail.com). Social conflict and internal security of Lithuania: inclusion of young generation / Master's thesis in the field of National Security. Supervisor dr. Julius Žukas. – Klaipėda: Klaipėda University, Faculty of Social Sciences and Humanities, 2021.

SUMMARY

Youth policy and inclusion are important and relevant to the development of the country. Youth policy – a set of systems and measures seeking more favorable conditions for maturity and successful integration of a young person. Youth inclusion – an inclusion of young people in public life, politics, anticipating the normal course of social conflict and determination to participate in national security processes.

The thesis consists of introduction, three chapters followed by subchapters and conclusions. The research was based on the Baltic States and the European Union legislation, programs related with youth inclusion, other documents and data of the Department of Statistics. The aim of the thesis – to analyze the inclusion of youth in Lithuania and assess whether it is not contradictory and thus interfering with the country's social conflicts that threaten internal and national security. Citizenship education and paying sufficient attention to the inclusion of a young person in social life and labor market are essential in the development of younger generation. The first chapter provides the concept of a national security and presents internal threats faced by the country. The concept of a social conflict, its importance and how it affects the development of the country and a well-being of a person are also described. The second chapter is dedicated to the policy of Lithuania's youth. The EU's contribution and attitudes towards youth inclusion, as well as the model of Lithuanian youth policy management are discussed. Attention is paid to the youth inclusion with the help of volunteering and youth organizations. The third chapter – research, which is the analysis of laws and projects of the Baltic States related to youth inclusion and an overview of the reality. Implementation of youth policies, forms of volunteering, relevance and benefits that can facilitate youth inclusion are also considered. The scale of youth emigration from Lithuania indicates the development of norms and behavior detrimental to the country, therefore, it is necessary to identify the factors contributing to this. The research revealed that the hypothesis of the author is correct and that the current youth inclusion is contradictory.

TURINYS

ĮVADAS	2
1. SOCIALINIO KONFLIKTO IR ŠALIES SAUGUMO SAŲVEIKA	5
1.1. Nacionalinis saugumas ir vidinės grėsmės.....	5
1.2. Socialinio konflikto samprata.....	9
1.3. Socialinis konfliktas šalies saugumo kontekste.....	12
2. JAUNOSIOS KARTOS ĮTRAUKUMAS LIETUVOJE: RAIŠKA IR SPRAGOS	16
2.1. Jaunimo politika ir jos teisinis reglamentavimas.....	16
2.1.1. Tarpsektorinis bendradarbiavimas jaunimo srityje.....	20
2.2. Nacionalinės jaunimo politikos įgyvendinimas.....	22
2.2.1. Jaunimo įtraukumas į savanorystės veiklas.....	27
3. JAUNIMO UGDYMO IR INTEGRACIJOS PROBLEMOS SPRENDIMAS BALTIJOS ŠALYSE	31
3.1. Jaunimo politika ir jos teisinis reglamentavimas Latvijoje.....	31
3.1.1. Tarpsektorinis bendradarbiavimas jaunimo srityje Latvijoje.....	33
3.1.2. Latvijos nacionalinės jaunimo politikos įgyvendinimas.....	35
3.1.3. Jaunimo įtraukumas Latvijoje į savanorystės veiklas.....	38
3.2. Jaunimo politika ir jos teisinis reglamentavimas Estijoje.....	39
3.2.1. Tarpsektorinis bendradarbiavimas jaunimo srityje Estijoje.....	42
3.2.2. Estijos nacionalinės jaunimo politikos įgyvendinimas.....	44
3.2.3. Jaunimo įtraukumas Estijoje į savanorystės veiklas.....	47
3.3. Baltijos šalių įdirbio bei problematikos palyginimas.....	49
IŠVADOS	56
LITERATŪRA	59

ĮVADAS

Temos aktualumas. Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, nuolatos susiduriama su įvairiais socialiniais konfliktais. Vienas iš jų – susijęs su jaunosios kartos įtraukumu. Besiformuojant sampratai apie jaunimą, imta suvokti, kad jaunimas yra atskira socialinė grupė, lemianti ateities procesus, todėl būtina nagrinėti ir tuos procesus, kurie nulemia jaunimo gyvenimą.¹

Vis dažniau Lietuvos jaunoji karta į suaugusiųjų gyvenimą žengia pesimistiškų požiūrių vedama, ignoruodama rinkimus ir visus kitus politinius ar visuomeninius, kultūrinius įsitikinimus. Gyventojų pasyvumas ugdo ryšių su valstybe nebuvimą, nenorą investuoti į save savo šalyje, tai sukelia socialinio nesaugumo jausmą. Tai ryškus socialinis prieštaravimas, naujų, valstybei nenaudingų, socialinių normų ir elgsenos susikūrimas, tai lyg grėsmės. Pasak Buzano B. „grėsmės ir jų kontrolė, tai valstybės išgyvenimo sąlyga, vidinės grėsmės – ekonominis, <...>, socialinis saugumas ir kt. <...> tai yra pagrindinė vertybė ir tautos galimybė vystytis“.² Vaitekūnas S. ir Stefanenkova E. (2011), teigia, kad žmogiškieji išteklių yra labai svarbūs valstybei, nes nuo žmonių skaičiaus, kokybinių požiūrių priklauso valstybės tobulėjimas ir vieta pasaulyje bei, be abejonės – saugumas. Nacionalinis valstybės saugumas tiesiogiai susijęs su jos piliečių stiprybe. Pilietiškumas tampa įmanomas, kai tarp žmogaus ir jo konteksto yra abipusis ryšys, kai ryšys yra abipusiai naudingas, atsiranda sąlygos sąveikai, pozityviai bei saugiai individo ir visuomenės raidai.³ Įstatymiškai Lietuvoje nuolat skiriamas dėmesys jaunimo įtraukimui, tačiau pasigendama realių veiksmų ir tyrimų, ko galbūt trūksta šalies jaunimui ir ko galbūt mums derėtų pasimokyti iš Baltijos šalių.

1996 metais Seimo priimtoje jaunimo politikos koncepcijoje buvo pabrėžta, kad jaunimas – visuomenės ateitis, o jaunimo dalyvavimas visuomeninėje veikloje – tai pilietiškos ir demokratiškos visuomenės ateitis. Dar XX a. pab. įsivyravo teiginys apie socialinį nesaugumą, pasak kurio mažai išsilavinę sluoksniai labai menkai pretenduoja dalyvauti visuomenės ir valstybės gyvenime, bet tuo pačiu jie dar nėra atsisakę pilietinių teisių. Būtent jaunimas – lyg resursai, kuriuos reikia ugdyti, tai moralės formavimosi, pilietinės tapatybės kūrimo laikas.⁴ Įvairios socialinės grupės turi skirtingas galias ir išteklius prisidedant prie bręstančio žmogaus formavimo. Dabartiniame jaunimo politikos pagrindų įstatyme pabrėžiama, kad jaunimo politika – tai priemonių, kuriomis sprendžiami jaunimui aktualūs klausimai ir siekiama sudaryti palankias

---

¹ Wyn J., White R., 1997. Rethinking Youth. London: Sage, 8 p.

² Matulionytė E., 2008. Grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymas ir jų prevencijos galimybės. Vilnius: MRU, 94 p.

³ Truskauskaitė-Kunevičienė I., 2017. Paauglių klestėjimo skatinimas mokyklos aplinkoje: ilgalaikiai pozityvios jaunimo raidos intervencijos efektai ir poveikio mechanizmai. Vilnius: MRU, 17 p.

⁴ Dahrendorf R. 1996. Modernusis socialinis konfliktas. Vilnius, 239 p.

sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei, visuma. Lietuvos politiniame diskurse jaunimo politika – tai lyg priemonės, suprantamos kaip investicija, kuri jauniems žmonėms pasiekus brandą, grįžtų didesniu ekonomikos augimu, taip pat, tai jaunų žmonių teisės ir pareigos.⁵ Jaunimo ir su jaunimu dirbančios organizacijos įvairiapusiškai prisideda prie šios srities politikos formavimo ir problemų sprendimo. Nepakankamai investuodami į jaunus žmones nenorom kuriame ir socialinio kapitalo stoką, kuri kuria nepakankamą Lietuvos tvarką, aukštą nepasitikėjimo laipsnį, socialinio neteisingumo pojūtį.

Temos iširtumas. Darbe analizuojami Baltijos šalių įstatymai, susiję su jaunimu, Europos Sąjungos rekomendacijos, 2018–2027 m. ES jaunimo strategija. Nagrinėti ir vertinti statistikos departamento duomenys ir jau atlikti tyrimai, susiję su jaunimo ateitimi, įtraukumu. Remtasi Lietuvos: 1996 m. LR nacionalinio saugumo pagrindų įstatymu; 2003 m. Jaunimo politikos pagrindų įstatymu; 2011 m. Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymu; 2020 m. įstatymu dėl nacionalinės jaunimo politikos 2020 metų veiksmų plano patvirtinimo. Nagrinėtas Latvijos: 2009 m. Jaunimo įstatymas; 2016 – 2020 m. Jaunimo politikos įgyvendinimo planas; 2016 m. Savanoriško darbo įstatymas. Analizuotas Estijos: 2010 m. Darbo su jaunimu įstatymas; 2016 m. Vaiko apsaugos įstatymas; 2014 m. Jaunimo srities plėtros 2014–2020 m. planas; 2020 m. Estijos integracijos 2020 m. strategija.

Dahrendorf R. (1996) aptaria ir pristato ne tik tradicinį, bet ir modernųjį socialinį konfliktą, kalba apie žmonių svarbą šalies saugumui, socialiniai tvarkai, teigia, kad žmonės turi nebijoti ir kelti socialinius konfliktus, nes tik taip valstybė tobulėja. Taip pat, apie žmonių socialinio konflikto sąsają su vidiniu šalies ir individualiu žmogaus saugumu teoriją kėlė Inglehart R. F., Norris P. (2011), Valantiejus A. (2007), Leonavičius V (2005), Coser L., (1956) Mažeikis G. (2010), Bostrom N. (2002). Socialinių konfliktų rūšis apibrėžę Lekavičienė R. (2001). Wyn J. White R. (1997) teigė, kad iš visų visuomenės grupių ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas būtent jaunimui, nes tai amžiaus grupė, turinti įtakos ateities procesams, todėl svarbu jaunimo gyvenimo kokybę kelti jau dabar. ES skatina megzti dialogus su jaunais žmonėmis, dėmesį skirti jaunimo organizacijų veiklai ir mokymuisi. Jaunimo demografinę ir aktyvumo statistiką bei ateities planus analizavo: Baublytė M., Stankūnienė V. (2016), Tučas R. (2018), Cartmel F., Furlong A. (2007). Jaunimo politikai ir organizacijoms dėmesį skyrė: Stasiukynas A., Bileišis M., Jociutė A., Stankevič B., Urbanovič J. (2014), Nakrošis V., Vilpišauskas R. (2003), Kjaergaard E., Martinėnienė R. (1997), Dilytė A., Lazutka R. (2017).

---

⁵ Stasiukynas A., Bileišis M., Jociutė A., Stankevič B., Urbanovič J., 2014. Jaunimo nevyriausybių organizacijų kuriama socialinė vertė. Tyrimo ataskaita. Vilnius: Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, 8 p.

Tyrimo problema. Ugdant jaunąją kartą svarbu įdiegti pilietiškumo ir visuomeniškumo jausmus, tad probleminis klausimas – ar Lietuvoje (ir Baltijos šalyse) jaunimo politika yra įtrauki jaunimo dalyvavimo nacionalinio saugumo užtikrinimo prasme?

Tyrimo objektas. Jaunimo įtraukimo įtaka Lietuvos vidiniam saugumui.

Tyrimo tikslas. Per socialinio konflikto prizmę įvertinti Lietuvos jaunosios kartos įtraukimo kryptingumą vidinio saugumo aspektu.

Tyrimo uždaviniai :

- 1) Išanalizuoti teorinius temos aspektus.
- 2) Identifikuoti socialinį konfliktą ir jo jaunosios kartos segmentą vidinio saugumo kontekste.
- 3) Apžvelgti jaunimo politiką ir jos įgyvendinimą Lietuvos lygmeniu.
- 4) Ištirti jaunimo įtraukimą Baltijos šalyse vidinio saugumo aspektu.

Ginamasis teiginys: Lietuvos politinis elitas skiria per mažai dėmesio jaunimo įtraukumui, todėl esmine problema išlieka nemažėjantys jaunimo emigracijos mastai.

Tyrimo metodai. Tyrime panaudoti analizės, statistinis, palyginamasis metodai.

Tyrimo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys pagrindiniai skyriai. Pirmajame skyriuje, siekiant sukurti pagrindą analizei, apibrėžiamos nacionalinio saugumo, socialinio konflikto sampratos ir kontekstas. Antroje darbo dalyje apžvelgiama jaunimo politikos teisinis reglamentavimas ir įgyvendinimas Lietuvoje. Trečia dalis skiriama tyrimui, analizuojamas Baltijos šalių jaunimo integralumas: įtraukimas ir jaunimo politika.

1. SOCIALINIO KONFLIKTO IR ŠALIES SAUGUMO SĄVEIKA

1.1. Nacionalinis saugumas ir vidinės grėsmės

Pasak E. Matulionytės, „grėsmės ir jų kontrolė, tai valstybės išgyvenimo sąlyga, vidinės grėsmės – ekonominis, <...>, socialinis saugumas ir kt. <...> tai yra pagrindinė vertybė ir tautos galimybė vystytis“.⁶

Pasaulyje ne kartą diskutuota, kaip būtų galima įvardyti ir paaiškinti saugumą. Žlugus Sovietų Sąjungai, valstybių dėmesys buvo nukreiptas nuo karinio saugumo ir susitelkta ties visuomeniniu. Buvo pasiūlyta šią sąvoką apibrėžti platesne prasme, įtraukiant: socialinį, politinį, ekonominį ir aplinkos saugumą. Tačiau nepamirštas ir tradicinis nacionalinis saugumo supratimas, kuomet pagrindinis dėmesys skiriamas kariniam saugumui. Buvo manyta, kad išplečiant sampratą pasaulis prieitų akligatvį, kadangi kiekvienas atskiras veiksnys, nukreiptas prieš valstybę ar kitą objektą, turėtų būti traktuojamas kaip grėsmė. 1994 metais Jungtinių Tautų „Žmogaus raidos ataskaitoje“ pirmą kartą paminėtas žmogaus saugumas ir imta kalbėti apie socialinius veiksnius kaip apie alternatyvą tarpvalstybinių santykių bei karo saugumui. Teigiama, „kad svarbiausi saugumo objektai yra individai, o ne nacionalinės valstybės <...> šiuolaikinės grėsmės vis mažiau siejamos su lengvai identifikuojamais priešais, ir žmonės nebūtinai yra saugūs gyvendami saugioje valstybėje“.⁷ Svarstant apie saugumo sampratą darbe bus remiamasi Tomo Janeliūno mintimis, jog „bene svarbiausias pokytis, kurį sukėlė sugrėsminimo teorija, buvo iš esmės pakeistas požiūris į grėsmes – socialinio konstruktyvizmo perspektyvoje grėsmė saugumui atsiranda tuomet, kai ji yra įvardijama <...> kaip egzistencinė problema“⁸. Tai susiję su sugrėsminimo teorija, kai komunikaciniu aspektu būtų galima „paaiškinti ir net prognozuoti, ar pradinė grėsmė, atsiradusi dėl realaus įvykio ar sprendimo, taps pakankamai svarbi (t. y. ar tai sukels realią žalą). Nacionalinis saugumas – tai valstybės nepriklausomybės, jos teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga, jos gynyba nuo įvairių grėsmių, kylančių tiek iš išorės, tiek ir šalies viduje“⁹.

Nacionalinis saugumas tradiciškai skirstomas į tris lygius: tarptautinį, nacionalinį, individualų ir susiduria su grėsmėmis, kurias skirstome į išorines ir vidines:

- Išorinės grėsmės – tai grėsmės kurios nepriklauso nuo žmogaus, visuomenės <...> ar konkrečios užsienio valstybės valios.

⁶ Matulionytė E., 2008. Grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymas ir jų prevencijos galimybės. Vilnius: MRU. 94 p.

⁷ Petrauskaitė A., Kazlauskaitė R., Gedminienė R. 2016 Šalies saugumas ir gynyba. Vilnius. 100 p.

⁸ Janeliūnas T., 2005. Gegužės 9-osios problema saugumizavimo teorijos ir komunikacinio saugumo požiūriu. Vilnius, 6 p.

⁹ Petrauskaitė A., Kazlauskaitė R., Gedminienė R. 2016. Šalies saugumas ir gynyba. Vilnius. 9 p.

- Vidinės grėsmės – ekonominė, kriminologinė šalies situacija, socialinė padėtis ir kita.¹⁰

Lietuvos Respublikos Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas ne kartą taisytas pagal svarbiausias tų dienų aktualijas, valstybės prioritetus ir didžiausias grėsmes. Grėsmės šalies nacionaliniam saugumui – tai veiksniai, trukdantys normaliai valstybės ir visuomenės raidai, keliantys pavojų valstybės nepriklausomybei. Knygoje „Šalies saugumas ir gynyba“ (2016 m.) nurodoma, kad tai valstybės klestėjimo pagrindas, jog saugumas ir nepriklausomybė – ypatingai svarbi, todėl tai paskata piliečiams saugoti ir ginti valstybę nuo išorės ir vidaus pavojų. Saugioje aplinkoje įmanoma užtikrinti brandžios demokratinės konstitucinės santvarkos funkcionavimą, tvarų ekonomikos augimą, žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, pilietinės visuomenės aktyvumą. Būtent todėl, tam, kad tai būtų pasiekta, mažiausias ir nedalomas nacionalinio saugumo vienetas turi būti ir yra – žmogus. Valstybė ir jos institucijos, saugodamos savo šalies piliečių laisvę ir jų ekonominius, socialinius bei kultūrinius interesus, vykdo nacionalinio saugumo politiką. Šios politikos tikslas – naudojant šalies politines, ekonomines, karines ir diplomatinės galias saugoti valstybės teritoriją, turtą ir žmones, ginti juos nuo išorės priešų ir kitų grėsmių, kylančių šalyje ir pasaulyje. Šiame darbe vadovujamasi idėja, kad be vidinio saugumo neįmanomas išorinis ir atvirkščiai. Tinkamai funkcionuojantis nacionalinis saugumas sudaro tinkamą klimataž geram vidiniam saugumui.

„Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimas – tai Tautos ir valstybės laisvos ir demokratinės raidos sąlygų sudarymas, Lietuvos valstybės nepriklausomybės, jos teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga ir gynimas“¹¹. Plačiai vartojamas saugumo konceptas yra pakankamai universalus, todėl pateikti bendrą šios sąvokos apibrėžimą būtų klaidinga. Pagrindinė priežastis, kuri lemia tokį platų šio termino vartojimo spektrą, yra dinamiška aplinka, kurioje vykstantys įvykiai ir besikeičianti santvarka nulemia ir saugumo koncepto transformacijas. Lietuvos Respublikos (toliau LR) nacionalinį saugumą reglamentuoja:

- Jungtinių Tautų Chartija – dokumente įtvirtinti esminiai tarptautinio saugumo ir šalių taikaus sambūvio principai. Garantuojama kiekvienos valstybės teisė į suverenumą, teritorinį vientisumą ir savigyną.
- Šiaurės Atlanto sutartis – sutartis nurodo privalomumą laikytis asmens laisvės, taikaus sambūvio, demokratijos principų, tarptautinės teisės normų. Sutartyje taip pat numatyta, kad vienos ar kelių šalių užpuolimas yra laikomas visų sutartį pasirašiusių šalių užpuolimu.
- Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos dokumentai – organizacijos nuostatos – taikus sambūvis, nedalomas valstybių saugumas, tarpusavio pasitikėjimas, modernios pilietinės visuomenės ir jos institucijų skatinimas ir kūrimas. Dokumentuose minimi pagrindiniai organizacijos tikslai – Europos ir tarptautinio saugumo užtikrinimas, konfliktų

¹⁰ Petrauskaitė A., Kazlauskaitė R., Gedminienė R. 2016 Šalies saugumas ir gynyba. Vilnius. 16/17 p.

¹¹ LR Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas 1996 m.

prevencija ir tarpvalstybinių santykių ir santykių valstybės viduje reguliavimas išsprendus konfliktus.

- ES saugumo ir gynybos politikos strategija – pagrindiniai tikslai – grėsmių sprendimas, saugios kaimynystės kūrimas, tarptautinė tvarka.
- LR Konstitucija – įtvirtintos teisinės nuostatos, reglamentuojančios esminius nacionalinio saugumo klausimus. Šiame dokumente kalbama tiek apie nacionalinį saugumą, viešąją tvarką, tiek apie tarptautinius teisės principus: piliečių gerovę, pagrindines jų teises bei laisves.
- LR nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas – numatyta, kad nacionalinio saugumo užtikrinimo priemonės sudaro: dalyvavimas tarptautinėse saugumą stiprinančiose organizacijose, narystė Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje ir Europos Sąjungoje, nacionalinio saugumo strateginis planavimas.
- LR nacionalinio saugumo strategija – pateikiami gyvybiniai ir svarbiausi nacionalinio saugumo interesai, rizikos, pavojai ir grėsmės šalies interesams. Pateikiama nacionalinio saugumo sistemos plėtros, ilgalaikiai ir vidutinio laikotarpio uždaviniai, užsienio, gynybos ir vidaus politikos prioritetai.¹²

Nacionalinis socialinis saugumas – tautinio, kultūrinio savitumo išsaugojimas, kalbos, nacionalinės savimonės, tradicijų vertinimas ir tęstinumas. Kiekvienas norime jaustis saugus, pasak teisės sociologo, profesoriaus Vytauto Šlapkausko, žmonių ir visuomenės saugumas yra svarbiausia socialinė problema, todėl svarbu įvardyti ir nagrinėti jam kylančias grėsmes¹³. Lietuvoje socialinės apsaugos politikos strategija, susijusi su tikslu grąžinti žmogaus gebėjimą pasirūpinti savimi ir integruotis visuomenėje, sudarant žmogaus orumą nežeminančių gyvenimo sąlygų, ir rūpintis juo, kai pats žmogus to nepajėgia padaryti. Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas nurodo, kad „nacionalinio saugumo strategijos ir kitų <...> dokumentų nuostatomis, seka ir prognozuoja tarptautinės ir vidinės saugumo aplinkos pokyčius, rizikos veiksnių, pavojų bei grėsmių atsiradimą ir vystymąsi“¹⁴. Tai visuma priemonių (įstatymai bei juos papildantys teisiniai aktai), padedančių siekti šių tikslų. Žmogaus saugumas, vėlgi, yra: objektyvus, kai jaučiuosi saugus, nes esu apsaugotas ir subjektyvus, kai saugumo jausmas atsispindi vienose ar kitose situacijose per subjektyvų supratimą. Subjektyviam saugumui kai kurie autoriai priskiria tokias problemas, kaip migraciją, ir tai susiję su nacionaliniu saugumu. Inglehart, Norris (2011) pabrėžia, kad reikšmės socialinėms šalies pasekmėms turi kiekvienas gyventojas, čia svarbūs jausmai, požiūriai, elgesio

¹² Petrauskaitė A., Kazlauskaitė R., Gedminienė R. 2016. Šalies saugumas ir gynyba. Vilnius. 10 p.

¹³ Mokslo Lietuva 2019. Visuomenės saugumas: kokios grėsmės kyla ir kaip jas suvaldyti. Prieiga per internetą : <http://mokslolietuva.lt/2019/07/visuomenes-saugumas-kokios-gresmes-kyla-ir-kaip-jas-suvaldyti/> [žiūrėta 2020.04.30]

¹⁴ LR nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas 1996 m. gruodžio 19 d. Nr. VIII-49

priežastys¹⁵. Labai svarbu tirti ir spręsti problemas. Pavyzdžiui, akivaizdu, kad žmonių migracija yra vidinio saugumo problema, kylanti iš socialinių konfliktų, žmonių nepasitenkinimo savu gyvenimu, nesamo ryšio su valstybe ir nenoro investuoti savo laiko ir jėgų į šalies geresnį rytojų. Būtent dėl šių argumentų požiūris į migraciją, kaip į grėsmę saugumui, kartais vertinamas ir kritikuojamas kaip politizuotas ir neetiškas. Dera paminėti, kad Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme, švietimo ir mokslo politikos skiltyje užsiminta apie svarbą suteikti piliečiams tvarų pagrindą pilietiškumo ir asmeninio gyvenimo kelyje. „Švietimo ir auklėjimo sistema turi ugdyti pilietiškumą, bendruomeniškumą, tautinį sąmoningumą, etines ir moralines vertybes <...>“.¹⁶ Ugdymas siekiantis jaunimo įtraukimo turi prasidėti nuo mažens, vaikui, vėliau paaugliui turi būti diegiama pareiga šaliai ir kitiems jos gyventojams, kadangi subjektyvus saugumo suvokimas yra labai svarbus žmogaus gyvenimo pasirinkimams, darantiems įtaką šalies mikroklimatui.

Didžiausios lietuvių jaučiamos grėsmės yra ne nacionalinio, o vidinio saugumo. Šiame darbe keliami problema, kad daugelis vidinio saugumo problemų prasideda nuo žmogaus mąstymo. Pavyzdžiui: žmogus, neturintis pilietinio identiteto, negerbs šalies institucijų ir prie jų neprisidės. Dažnu atveju pilietis bus nepatenkintas ekonomine situacija, tačiau, kad ją pagerintų, jis nesirinks studijų ir karjeros Lietuvoje. Toks stereotipinis asmuo rinksis emigraciją ir tikrai neprisidės prie išorės sienų apsaugos per savanorišką ar privalomąją karo tarnybą. Jaunimas – lengvai manipuliacijoms ir spaudimui pasiduodanti visuomenės dalis, linkusi rizikuoti ieškant savęs, tačiau savanaudiškai.

Svarbus tampa jaunimo įtraukimas. Įtraukimas – tai jaunų žmonių įtraukimas į visuomeninį gyvenimą, politiką. Įtraukimas numano normalaus socialinio konflikto tėkmę, kai jaunimas pasiryžęs ir pasirengęs dalyvauti nacionalinio saugumo užtikrinimo procesuose, o ne susipriešinęs su visuomene ir valstybe. Tai parodo, kad jaunimas nėra indiferentiškas saugumo klausimais, tiek valstybės, tiek visuomenės mastu. Siekiant įtraukti jaunimą į visuomeninį, politinį, kultūrinį gyvenimą svarbu supažindinti jį su šalies politine situacija, pilietiškumo pagrindais, kultūrinio gyvenimo. Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas nurodo, kad „kuriant žinių visuomenę svarbu užtikrinti sėkmingą švietimo ir mokslo reformą, lietuvių kalbos plėtrą: suformuoti visiems prieinamą, <...>, modernią, kokybišką švietimo sistemą, <...>, pilietinės visuomenės ugdymo, rengti aukščiausios kvalifikacijos specialistus“¹⁷. Platesnis, aukštesnis žmogaus išsilavinimo lygis suteikia jam asmeninio saugumo ir šis, drąsiai žengdamas per gyvenimą, jaučiasi stabiliau. „Nesaugumo jausmas stipresnis tarp pažeidžiamiausių visuomenės

---

¹⁵ Inglehart R.F., Norris P., 2011. The Four Horsemen of the Apocalypse: Understanding Human Security“. Scandinavian political studies, 17 p.

¹⁶ LR nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas 1996 m. gruodžio 19 d. Nr. VIII-49

¹⁷ LR nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas 1996 m. gruodžio 19 d. Nr. VIII-49

grupių: skurdžiai gyvenančių <...>, mažiau išsilavinusių žmonių¹⁸. Asmenys turintys darbą su gerais gyvenimo įpročiais, saikingu žiniasklaidos priemonių vartojimu, turintys asmeninių socialinių ryšių, rečiau susiduria su socialiniais konfliktais, vidinio saugumo problemomis.

Kiekvienos valstybės nacionalinio saugumo ir gynybos politikos pagrindas yra tos šalies piliečių vertybių sistema. Būtent piliečių pasirengimas saugoti ir ginti šalį priklauso ir nuo kiekvieno asmens atskirai, ir nuo visos visuomenės pilietinio brandumo. Šiame, baigiamajame darbe, dėmesys skiriamas tam, jog labai daug įtakos šalies nacionaliniam saugumui turi vidinis saugumas, kuris nuolat veikiamas socialinių konfliktų ir jų padarinių, šiuo atveju – jaunimo. T. Hobbes teigė, jog valstybės užduotis yra apriboti žmogų, jo teises ir laisves būtent dėl taikos ir bendrų tikslų. Žmonės nuolatos susiduria su problemomis ir tai neišvengiamai tampa valstybės rūpesčiu. Individų saugumas susijęs su jo laisvėmis ir teisėmis, be kita ko, jis individai neišvengiamai susiduria su kitų laisvėmis ir teisėmis, o tai sąlygoja kiekvieno nesaugumą. Šias minėtas susidūrimo problemas spręsti ir suderinti tenka valstybei, būtent todėl individas neatsiejamas nuo valstybės vidinio ir nacionalinio saugumo.

Valstybė ir jos institucijos, saugodamos savo šalies piliečių laisves, teises ir interesus, vykdo nacionalinio saugumo politiką, todėl nacionalinio saugumo kontekste labai svarbus jaunimo įtraukimas. Jaunimo įtraukimas – tai santykiečiai valstybės viduje, kurie atskleidžia aštrius ir normalius konfliktus. Aštrus konfliktas – įtraukimas neigiant visumą, tai jaunimo atsiribojimas nuo valstybės ir visuomenės, nuo to, kas vadinama nacionaliniais interesais. Normalaus konflikto forma – interesų derinimas, visumos pažinimas ir teigiamas to priėmimas, o tai svarbu tinkamai šalies raidai.

1.2.Socialinio konflikto samprata

Socialinis konfliktas nėra naujovė, visais laikais jo neišvengta, net Senovės Graikijos filosofai apie tai šnekėjo ir kėlė idėjas tobulai visuomenei. Heraklitas kalbėjo šia tema ir svarstė, kad socialinis konfliktas kyla dėl įstatymų, dėl kurių žmonės, būdami nevienodoje padėtyje, tai priima kaip karo būseną.¹⁹

Tobula visuomenė buvo įsivaizduojama kaip ta, kurios nekankina ginčai, o vyrauja santaika. Vėliau, XVIII a. mokslininkai ir filosofai ėmė ieškoti, kaip pakeisti jau pasenusias valstybės gyvenimo formas, kurios dažnai yra socialinių konfliktų priežastis, tada imta suprasti, kad ypatingai svarbi – darna. XX a. pradžioje M. Weberis teigė, kad konfliktas yra dvejopas:

¹⁸ Inglehart R.F., Norris P., 2011. The Four Horsemen of the Apocalypse: Understanding Human Security“. Scandinavian political studies. 78 p.

¹⁹ Kunzmann P., Wiedmann F., Burkard F., 2000. Filosofijos atlasas. Vilnius, 33 p.

šiuolaikinis ir tradicinis. Šiuolaikinė visuomenė susiskirsčiusi pagal statusus – gyvenimo būdą, socialinę savigarbą, politinius, klasinius požymius.²⁰ O klasikinė visuomenė – tai ne tik prabangūs skirtumai, tai religija, tradicijos, paveldas. Nuo XX a. 7-ojo dešimtmečio pradžios moksle ir politikoje įvertinta, kad socialinės raidos perspektyvoje konfliktas tampa norma. Pasak Valantiejaus (2007), konfliktas kelia įtampą, bet tuo pat metu tai ir sprendimo būdas. Nors šis reiškinys sutinkamas neigiamai, tačiau teoriniu požiūriu tai geras reiškinys, skatinantis racionalų mąstymą, padedantis suprasti socialinių grupių sandarą, formavimąsi, tai galimybių raiška.

- Socialinis konfliktas, pagal G. Zimmelį (vokiečių sociologas, pirmasis pavartojęs šį terminą) – normali visuomenės būseną, kuri spartina socialinę integraciją, turi įtakos išsigryninant socialinių darinių požymiams, socialinių normų ir darinių stiprinimas.²¹
- Socialinis konfliktas, pagal L. A. Coserį (JAV sociologas) – „tai statuso, galios ir ribotų išteklių siekimas arba kova dėl vertybių, kurioje <...> šalių tikslas ne tik laimėti, bet ir neutralizuoti“.²² Šis sociologas konfliktą laikė natūraliu visuomenės reiškiniu, padedančiu nusistovėti tvarkai, sistemai.
- Socialinis konfliktas – tai socialinių grupių interesų priešinimas ir konfliktai. Skirtingos grupės varžosi tarpusavyje dėl skirtingų tikrovės realizavimų ir įsivaizdavimų.²³

Dahrendorf R. – vienas iš šiuolaikinių socialinių konfliktų tyrinėtojų, sukūręs „status quo“ (faktinė arba teisinė padėtis, kuria norima kažką išsaugoti arba atkurti) ir nurodęs, kad didžioji dalis socialinių konfliktų yra susiję būtent su nežinomybė dėl „status quo“ kaitos. Autorius socialinį konfliktą įvardija, kaip:

- Socialinis konfliktas – skirtingų asmenų, grupių interesai ir jų skirtumai, kurie siejami su platesniu galios ir valdžios kontekstu. Tai santykis tarp tų, kurie turi galią ir tų, kurie priklausomi nuo tos galios.

Šis autorius knygoje „Modernusis socialinis konfliktas: esė apie laisvės politiką“ (1996) skyrė dėmesį socialiniam konfliktui, kaip kilusiam iš modernėjančios visuomenės. Tad autorius apibūdina ir, jo nuomone, modernųjį socialinį konfliktą:

- Modernusis socialinis konfliktas – konfliktas tarp gerovės ir pilietiškumo, tai nevienodas gyvenimo šansų paskirstymas. Tai nelygybė, kuri varžo žmogaus politinį, ekonominį, pilietinį gyvenimą ir varžo ne dėl noro panaikinti tą skirtumą, o vien dėl to, kad vieni turi daugiau galių už kitus.

---

²⁰ Valantiejus A., 2007. Analitinės Ralfo Dahrendorfo kategorijos / Sociologija. Mintys ir veiksmai 2007/1(19), 34 p.

²¹ Petrylaitė D., 2005. Kolektyviniai darbo ginčai. Vilnius, 31 p.

²² Mikėnė S. Socialinis konfliktas / Visuotinė Lietuvių enciklopedija. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/socialinis-konfliktas-88129>. [žiūrėta 2020.05.14]

²³ Leonavičius V., 2005. Sociologijos teorijos. Kaunas : VDU, 190 p.

Socialinio gyvenimo plotmėje neišvengiamai vystosi socialiniai konfliktai ir kiekvienas iš jų turi priežastis. Lekavičienė R. (2001) išskiria pagrindinius konfliktų tipus:

- Vidiniai asmenybės konfliktai;
- Socialiniai konfliktai:
  - Tarpasmeniniai – dėl materialių dalykų, statuso ir vaidmens, valdžios nepasidalinimo ir vaidmenų neįgyvendinimo;
  - Tarpgrupiniai – interesų, požiūrių skirtumas;
  - Tarptautiniai.²⁴

Vienijantis konfliktas yra tas, kuriame randama bendra nuomonė per oponavimą ir bendradarbiavimą. Visuomeniniai konfliktai stiprina pilietinę visuomenę, nes, visų pirma, dažniausiai konflikto atsiradimas rodo žmonių pilietiškumą ir politiškumą, norą ir pilietinę poziciją. Visuomeniniai konfliktai dažniausiai neturi vieno „nugalėtojo“, tačiau pasižymi teigiamai, nes „kuria daugiametę <...> socialinę, ekonominę, psichologinę erdvę, skatina teisinius, kultūrinius, pilietinius procesus“²⁵.

Taip pat svarbus faktorius, kad konfliktai dažniausiai kyla dėl nenoro būti lankstiems ir atsisakyti išankstinių nuostatų. Todėl konfliktas – socialinis konfliktas, turi objektyviąją pusę:

- Objektyvi pusė – tai:
  - 1) Konflikto dalyviai:
    - a. Pagrindiniai dalyviai – oponentai, pagal statusą nusakomi tikslai ir jų realizavimo galimybės.
    - b. Konfliktuojančius palaikantys asmenys – tai žmonės, remiantys politiškai, materialiai ar tiesiog savo buvimu greta.
    - c. Kiti dalyviai – trumpalaikiai dalyviai, skatintojai, palaikytojai.
  - 2) Konflikto objektas – problema, dėl kurios kilo konfliktas, tai gali būti materialinė, socialinė, dvasinė vertybė.
  - 3) Aplinka – svarbu žinoti ir įvertinti, kodėl ir kokioje aplinkoje ėmė vystytis konfliktas, taip lengviau numatyti galimus sprendimo variantus ar geriau suvokti problemos esmę.²⁶

Šame baigiamajame darbe apibrėžiant socialinį konfliktą bus kalbama ir remiamasi situacijomis, kurias sukelia priešingi interesai, poreikiai, norai: tai veiksniai, stereotipai, individų pasirinkimai, lemiantys konfliktinius scenarijus. Didžioji dalis socialinių konfliktų, apibrėžiamų šiame darbe, tai tarpasmeniniai ir tarpgrupiniai, susiję su asmeniniais jaunų žmonių pasirinkimais ir požiūriais.

²⁴ Lekavičienė R., 2001. Socialinės kompetencijos psichologiniai kriterijai ir vertinimas. Kaunas, 73 p.

²⁵ Mažeikis G., 2010. Propaganda ir simbolinis mąstymas. Kaunas: VDU, 361 p.

²⁶ Kauno technologijų universitetas, 2005. Bendravimo psichologija. Kaunas: Technologija, 161 p.

Socialinė tvarka yra kintanti, tad ir sprendimai, kovos būdai keičiasi. Šiuo metu piliečių ir valdžios santykis – tai nebe prieštaravimas ir tarnavimas valdžiai, tai socialinis mobilumas, o klasinis konfliktas – institucionalizavosi. Pasak Valantiejaus (2007), šiuolaikinės konfliktų šaknys – institucinėse struktūrose, kur viskas sprendžiama sumaniai ir racionaliai.

1.3.Socialinis konfliktas šalies saugumo kontekste.

Nacionalinio saugumo užtikrinimas yra svarbiausias vidaus ir užsienio politikos tikslas. Visų pirma, nacionalinis saugumas užtikrinamas tik sudarius sąlygas valstybės ir piliečių laisvai, teisingai demokratinei raidai. Svarbu vidaus politika sumažinti valstybės pažeidžiamumą, ugdyti stiprią pilietišką visuomenę.

Dėl netinkamo politinio ir visuomeninio indėlio vidinėmis šalies grėsmėmis gali virsti: socialinis saugumas, ekonomika ir pan. Šiose srityse dažnai kyla socialiniai konfliktai, trukdantys, bet tuo pačiu ir padedantys tautai vystytis. Kitaip tariant, tai egzistencinės grėsmės – jos kelia grėsmę protingiems organizmams – individams, arba sumažina jų potencialą.²⁷ Pasak Dahrendorf R. (1996), socialinis konfliktas, ypač modernusis socialinis konfliktas, kyla ir dėl per didelio pilietinių teisių pasirinkimo visame pasaulyje. Tokį konfliktą lemia „socialinis susiskaldymas <...> vykstantis politinėje arenoje ir pasireiškiantis daugybę būdų, kurie priklauso nuo specifinių kultūrinių sąlygų bei istorinės situacijos“²⁸. Jei socialiniai konfliktai šalyje varžomi – vadinasi, ribojamos pilietinės teisės ir laisvės. Coseris (1956) teigia, kad „ištikimiausi piliečiai – ne tie, kurie aktyviai reiškiasi, o tie, kurie argumentuotai gali kritikuoti valdžią, nes turi stabilius ryšius su šalimi“²⁹. Asmuo konflikte negali likti neutralus ar abejojantis, nes tik aktyvūs, savo nuomonę turintys žmonės kuria šalies ateities sistemą.

Socialinis konfliktas glaudžiai susijęs su saugumo jausmu. Neišvengiamai, svarbiausias saugumo vienetas yra žmogus, „individas reprezentuoja galutinį nedalomą vienetą, kuriam taikoma saugumo sąvoka“³⁰. Tai socialiniai konfliktai, pasireiškiantys per socialinės integracijos pusę, socialines normas, vertybes, interesų priešingumus. 1994 metais, Jungtinių Tautų Žmogaus socialinės raidos ataskaitoje apibrėžta, kas suteikia žmogui saugumo jausmą:

- Ekonominis saugumas;
- Sveikatos saugumas;

²⁷ Bostrom N., 2002. Existential Risks: Analyzing Human Extinction Scenarios and Related Hazards. New York: Oxford University, 2 p.

²⁸ Dahrendorf R., 1996. Modernusis socialinis konfliktas: esė apie laisvės politiką. Vilnius: Pradai, 165 p.

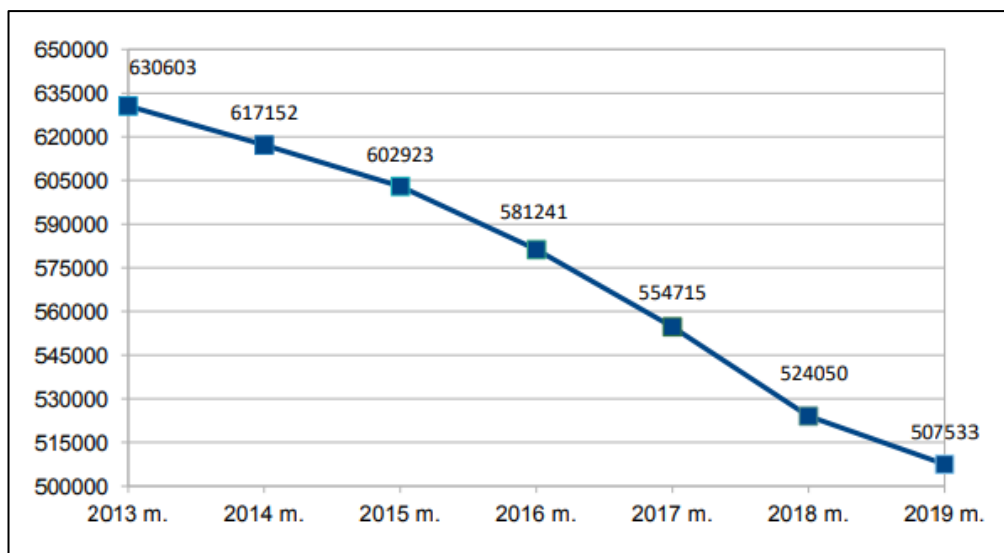
²⁹ Coser L., 1956. The Functions of Social Conflict, 84 p.

³⁰ Buzan B., 1997. Žmonės, valstybė ir baimė. Vilnius: Eugrimas, 69 p.

- Aplinkos saugumas;
- Mitybos saugumas;
- Asmeninis saugumas;
- Bendruomeninis saugumas;
- Politinis saugumas.³¹

Politikos srityje pilietinis nepasitenkinimas dažniausiai kyla dėl: socialinio gyvenimo, ekonominės situacijos, politinių pasirinkimų, kultūrinių laisvių ir kultūrinio gyvenimo. Politikoje lietuviai nesaugūs jaučiasi dėl vieningos valdžios nebuvimo, politikų priklausymo stambiesiems verslams. Ekonomika kelia nesaugumo jausmą dėl materialių trūkumų, bedarbystės. Sveikatos sistema piliečiams nekelia pasitikėjimo dėl didelio korupcijos masto. Visos šios problemos perauga į vidines grėsmes, pirmiausia gyventojai kelia klausimus, protestus, vėliau nuleidžia rankas ir dalis emigruoja. Nesikeičiant arba labai minimaliai besikeičiant situacijai, žmonių karta iš kartos tampa vis pasyvesnė. Gyventojų skaičius yra vienas iš svarbiausių nacionaliniai galiai ir saugumui. VDU mokslininkas D. Genys tikina, kad visos socialinės grupės visų pirmą išreiškia savotišką nusivylimą Lietuvos socialiniu teisingumu, tad dabar skatinti pilietiškumą reiktų jau šiek tiek kitaip. Svarbu leisti piliečiams aktyviau dalyvauti valdyme, t. y. į valstybės vidaus politiką leisti įsilieti dar nenusivylusiam šalimi, tvarka ir gyvenimu jaunimui ir per šią socialinę grupę skatinti pilietiškumą.

Pilietiškumo stoka – šiuolaikinio jaunimo problema. Galbūt vertėtų teigti, kad bendrąja prasme pats jaunimas yra Lietuvos problema, nes būtent šios amžiaus kategorijos žmonių (14–29 metai) sparčiai mažėja.

1 pav. Jaunų (14–29 metų) žmonių skaičius Lietuvoje³²

³¹ Development H., 1994. New dimensions of human security / Report 1994. New York: Oxford University Press, 24/25 p.

2019 metais jauni žmonės sudarė tik 18,2 %, demografinė linija kasmet krenta vis žemyn, didelė dalis jaunimo emigruoja ir savo gyvenimus ima kurti kitoje šalyje. Jau šiame amžiuje galime apčiuopti nepasitikėjimą šalies valdžia, ugdymo įstaigomis, pasirodo pirmosios socialinės problemos: nedalyvavimas rinkimuose, bedarbystė, emigracija su tėvais, pas tėvus ir draugus ar tiesiog geresnio gyvenimo paieška. Neaktyvios pilietinio ugdymo pamokos, mokytojų nenoras apie tai kalbėti su vaikais yra ugdymo problema, kuri vėliau keičiasi į jaunimo politinio aktyvumo problemą ir pilietiškumo stoką. Silpna visuomenė – silpna valstybė.

2017 metais Europos Vadovų Taryba, Europos Parlamentas ir Komisija pritarė strategijai „Europa 2020“, kurios tikslas – plėtoti geriausią švietimo politikos patirtį, kaupti ir skleisti žinias, švietimo politikos reformas. Šios programos keli išskirti tikslai – padėti užtikrinti, kad:

- Švietimo ir mokymo programų nebaigusią 18–24 metų jaunuolių dalis būtų mažesnė nei 10 %;
- Darbą turėtų bent 82 % prieš 1–3 metus išsilavinimą (vidurinį arba aukštesnį) įgijusių asmenų (20–34 metų).³³

Svarbu šviesti jaunimą apie pareigą valstybei, nes išsilavinęs žmogus yra plačiai mąstantis, kitaip suprantantis savo pareigas ir teises, siekiantis valstybės sėkmingos raidos. 2019 m. gegužės 22 d. Europos Sąjungos Taryboje posėdžio metu buvo aptarinėjami jaunimo politikos ir švietimo klausimai, spręstos socialinės problemos, susijusios su pasyvumu ir nenoru dalyvauti politiniame gyvenime. Jaunimo ambasadorė Ariana Ardelean pristatė jaunimo pozicijas teigdama, kad jaunimo mentalitetas skiriasi nuo suaugusiųjų, todėl jie turi tokią pačią teisę reikalauti tiek socialinių, tiek kitokių pokyčių. Kaip pastabą, kad net aktyviausi jaunuoliai nėra pilietiški, išsakė Europos Komisija, pastebėdama, kad ne visi aktyvūs demokratijos ir pilietiškumo renginių dalyviai dalyvauja rinkimuose, todėl buvo sukurta teisių, lygybės ir pilietiškumo programa, skirta projektams, kurių tikslas – didinti pilietiškumą. Šio posėdžio metu būsima pirmininkaujanti šalis – Suomija – taip pat pateikė savo svarią nuomonę: „Jaunimo susidomėjimas politika atspindi jaunimo išsilavinimą, jaunimo politika turi būti kokybiška. <...> tad šalis sieks pažangos darbe su jaunimu, <...> skatins su jaunimu dirbančių asmenų švietimą <...>“³⁴. Buvo minima ir išskiriama, kad svarbu ne tik skatinti jaunimą, bet ir mokyti žmones, kurie su juo dirba, kad būtų pasiekti geriausi rezultatai. Šiame posėdyje taip pat buvo pabrėžta, kad pilietiškumas turi būti privalomas mokyklose, jaunimo indėlis turi būti įtvirtintas, kad jaunoji karta jaustųsi Europos dalimi. Italija taip

---

³² Jaunimo reikalų departamentas, 2019. Jaunimo situacijos apžvalga 2019m. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/jaunimo-statistiniai-duomenys/jaunimo%20situacija%202019%20m..pdf> [žiūrėta 2020 05 15]

³³ Oficiali ES interneto svetainė, 2017. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_lt [žiūrėta 2020 06 02]

³⁴ Europos Sąjungos Tarybos (švietimas, jaunimas, kultūra ir sportas) ataskaita, 2019 m. gegužės 22 d. Briuselis, 2 p.

pat pritarė nuomonei apie jaunimo pasyvumą: „Reikia kovoti su tuo, jog jaunimas neigiamai nusiteikęs politikų atžvilgiu. <...> reikia galvoti ne tik apie jaunimo teises, bet ir pareigas, atsakomybę“³⁵. Europa pripažįsta, kad jaunimas labai svarbi visuomenės grupė, pripažįsta ir tai, kad pati visuomenė atstumia ir neįvertina šio amžiaus asmenų. Suprantama, kad jaunimas netiki šalių vykdoma politika ir yra pasyvus stebėtojas, manantis, kad nieko nepakeis. Ši socialinė problema aktuali visoms šalims, visų pirma dėl to, kad jaunimo balsas būtų svarbus, jis turi būti apgalvotas. „Jaunimo raida užtikrina žmonių klestėjimą, kurio pasekmė yra rizikingo / probleminio elgesio nebuvimas bei prisidėjimas prie savo, šeimos, bendruomenės ir visuomenės gerovės“³⁶. Šalies raida yra lyg grįžtamasis ryšys.

Visuomenės nepasitenkinimo pagrindu formuojasi interesų grupės, judėjimai, protestai. Tokių judėjimų tikslas – dialogas, skatinantis valstybės tobulėjimą ir raidą. Neįvykus šalyje dialogui, neradus sprendimų, tenkinančių visuomenę ir valstybę, piliečiai ima jaustis nesaugūs, šalies raida sulėtėja, žmonės tampa pasyvūs. Nesaugumo jausmas skatina priimti drastiškus sprendimus, galinčius paveikti šalies saugumą ir jos raidą. Nes be vidinio saugumo neįmanomas išorinis ir atvirkščiai.

---

³⁵ Europos Sąjungos Tarybos (švietimas, jaunimas, kultūra ir sportas) ataskaita, 2019 m. gegužės 22d. Briuselis, 4 p.

³⁶ Truskauskaitė-Kunevičienė I., 2017. Paauglių klestėjimo skatinimas mokyklos aplinkoje: ilgalaikiai pozityvios jaunimo raidos intervencijos efektai ir poveikio mechanizmai. Vilnius: MRU, 22 p.

2. JAUNOSIOS KARTOS ĮTRAUKUMAS LIETUVOJE: RAIŠKA IR SPRAGOS

2.1. Jaunimo politika ir jos teisinis reglamentavimas

Jauni žmonės yra viena iš svarbiausių visuomenės amžiaus grupių, todėl tinkamas jaunimo formavimas labai svarbus. Tai augantys šalies valdytojai, mokesčių mokėtojai, tėvai ir tiesiog gyventojai. Jaunimo politika ir jos vykdymas turėtų būti vienas iš svarbiausių valstybės prioritetų, nes jauni žmonės – ateitis.

1972 metais Europos Taryba tapo pagrindine jaunimo politikos varomąja jėga. Ji siekė sukurti daugiau demokratiškų, jaunimą priimančių visuomenių. Jau tada buvo nurodyta, kad jaunimo politika turi padėti jauniems žmonėms įsilieti į visuomenę ir visapusiškai dalyvauti demokratiname gyvenime – žinoti savo teises ir laisves bei jas išnaudoti. Dokumentuose deklaruojama, kad viešojo Europos jaunimo politika siekia:

- Investuoti į jaunimą ir į jo problemas, papildyti ar pakeisti jaunimo politikos standartus;
- Įtraukti jaunus žmones efektingam politikos formavimui, kompetencijų įgavimui;
- Suteikti mokymosi galimybes, įgyti žinių, kurios pravers mokantis ar dirbant;
- Rinkti duomenis apie jaunimo politiką, kad galima būtų įrodyti veiksmingumą ir pokyčius;
- Mažinti „politikos spragas“, įrodyti pareiškumą visuomenei.³⁷

Šiuo metu Europos jaunimo Taryba siekia integruoti jaunimo politiką į Europos Tarybos programą, nes tai galimybė daryti įtaką sprendimams, kurie gali pakeisti jauno žmogaus gyvenimą. Remiama jaunimo politika plėtojama visose valstybėse ir viso to pagrindinis tikslas – kad jaunas žmogus integruotųsi, „naudotųsi savo galimybėmis, socialinėmis teisėmis, mokytųsi, taptu pilietišku bei rūpintųsi savimi“.³⁸

Tuo metu ir Europos Komisija rūpinasi jaunimu, savo bendradarbiavimą grisdama metodika, vadinama „atviru koordinavimo metodu“. Nacionalinių vyriausybių ir Komisijos atstovai reguliariai susitinka nustatydami ir apibrėždami bendrus politikos tikslus arba iššūkius, kuriuos privalu spręsti. ES jaunimo strategijoje nustatomi prioritetai ir priemonės tikslams siekti. Šiuo metu šalys vadovaujasi ES jaunimo strategija 2018–2027 m., kurios trys bendrieji tikslai:

- 1) Užsiimti – skatinti jaunimo prasmingą pilietinį, ekonominį, socialinį, kultūrinį, politinį dalyvavimą.

³⁷ Council of Europe portal. Council of Europe Youth policy. Prieiga per internetą: <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-policy> [žiūrėta 2020 09 02]

³⁸ Council of Europe portal. Council of Europe Youth policy. Prieiga per internetą: <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-policy> [žiūrėta 2020 09 02]

- 2) Susieti – palaikyti ryšius, kad būtų galima keistis patirtimi. Tam padėti turi jaunimo darbuotojai.
- 3) Įgalinti – skatinti jaunas žmones dirbti, kurti kokybišką gyvenimą.

Pasak ES duomenų, jaunimas – socialiai aktyvus, apie 53 % jaunuolių domisi politika, tačiau tai daro savaip ir atsisako tradicinių būdų, tokių kaip dalyvavimas partinėse veiklose ar rinkimuose.³⁹ Taigi, ES tikslas pradėti naują, įtraukesnį ES ir jaunimo dialogą, gerinti tarpsektorinį bendradarbiavimą visose srityse, stebėti išlaidas ir daugiau dėmesio skirti mažiau galimybių turinčiam jaunimui.

Jaunimo politikos įgyvendinimu rūpinasi ir Lietuva. Lietuvoje sukurta teisinė bazė ir institucinė sistema jaunimo politikos įgyvendinimui, nustatytos sritys, principai, organizuojama valdymo struktūra. Kuriamos ir įgyvendinamos įvairios su jaunimu susijusios programos, stiprinami nevyriausybiniai jaunimo organizacijų ryšiai su valstybinėmis institucijomis, teikiama parama.

Lietuvos Respublikoje vis dažniau girdime įvairiose kontekstuose minimą jaunimo politiką, vis dažniau tenka su ja ir susidurti. Dar visai neseniai jaunimo politika buvo mažai girdima arba netiesiogiai ignoruojama. Jaunimo nuomonė ir pozicija nebuvo svari ir svarbi valdžios organams, o jaunimo organizacijos stengėsi vis labiau burti jaunimą ir stiprėti. 1996 metais Seimui buvo pateiktas pirmasis teisės aktas, susijęs su jaunimu – „Valstybinė jaunimo politikos koncepcija“ (Nr. I-1413) ir apibrėžtos modernios jaunimo politikos gairės Lietuvoje (LiJOT iniciatyva). Koncepcijoje pabrėžiama, kad jaunimas – visuomenės ateitis, o jaunimo dalyvavimas – tai pilietiškos ir demokratiškos visuomenės ateitis. Teigiama, kad jaunystė – tai amžius, kai žmogus formuojasi ir keičiasi jo poreikiai ir pomėgiai, todėl svarbu, kad valstybė darytų gerą įtaką ir prisidėtų prie teigiamo žmogaus formavimo. 1996 metais buvo apibrėžti ir keli jaunimo politinių problemų sprendimai ir teigta, kad turi būti sudaroma galimybė mokytis, tobulėti ir pritaikyti išsilavinimą praktikoje, o nedirbusiam jaunimui turi būti padedama įsidarbinti. Valstybinės jaunimo politikos apibrėžimas ne daug kuo skyrėsi nuo dabartinio, ji buvo apibūdinta kaip „valstybinė institucijų veikla, kuria sprendžiamos jaunimo problemos <...>“, o jaunimas „<...> grupė, apimanti asmenybės formavimosi bei perėjimo prie savarankiško gyvenimo visuomenėje laikotarpį gyvenančius asmenis, nuo 16 iki 29 metų“.⁴⁰ Ši koncepcija ilgą laiką buvo pagrindinis dokumentas, reguliuojantis jaunimo politiką Lietuvoje. Taigi, 1996 m. gegužės 28 d. oficialiai reglamentuota nauja valstybės politikos sritis. 2003 m. gruodžio 4 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatymą.

Jaunimo politika Lietuvoje įgyvendinama:

---

³⁹ European Commission. 2018. FMT: Italic Engaging, Connecting and Empowering young people: a new EU Youth Strategy. Brussels. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52018DC0269>

⁴⁰ Valstybinės jaunimo politikos koncepcija. Nr. I-1413 / bendrosios nuostatos.

- Dalyvavimo ir informavimo principu – atsižvelgiama į jaunų žmonių nuomonę. Jaunimas turi būti informuojamas jam aktualiais klausimais, suprantama forma.
- Pariteto ir subsidiarumo principu – valstybinėse institucijose, jaunimo organizacijose sprendimai priimami lygiomis teisėmis tuo lygmeniu, kuriame jie efektyviausi.
- Savivaldos, savanoriškumo principais – jaunimo teisė rinktis tikslus, jų įgyvendinimo priemones, veiklos sritis, aktyvų dalyvavimą ir atsakomybę už tai.
- Bendradarbiavimo principas – svarbu sprendžiant su jaunimu susijusius klausimus valstybės ir savivaldybės institucijoms bendradarbiauti tarpusavyje, o Lietuvos jaunimo organizacijoms bendradarbiauti su užsienio jaunimo organizacijomis.

2020 m. kovo 18 d. socialinės apsaugos ir darbo ministras išleido įsakymą „Dėl Nacionalinės jaunimo politikos 2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“, šiuo planu rekomenduojama vadovautis savivaldybėms. Įsakyme nurodoma, kad tikslas – stiprinti jaunimo politikos įgyvendinimą nacionaliniu mastu, užtikrinant bendradarbiavimą tarp viešojo ir privataus sektorių bei visą tai įgyvendinti remiantis žiniomis ir faktais.⁴¹

Šiuo metu yra stengiamasi vis daugiau dėmesio skirti jaunimo organizacijoms, kurios aktyviai dirba jaunimo įtraukimo klausimais. Bandoma įtraukti jaunimą į kai kurių politinių sprendimų projektų aptarimus, išklausti pozicijas. Taip pat jaunimo įtraukimo klausimai susiję su skatinimu jungtis į organizacijas, aktyviai reikštis pilietiniame gyvenime, dalyvauti rinkimuose, kultūriniame gyvenime. „Jaunimo politiką galima apibūdinti kaip sistemų ir priemonių visumą, siekiančią kuo palankesnių sąlygų asmeninei jauno žmogaus brandai ir sėkmingai integracijai į visuomenę“⁴². Jaunimo politika – tai jungiamoji grandis, kuri padeda užtikrinti jaunimo interesus, kurie ima formotis ir ryškėti dar mokykloje. Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas oficialiai apibrėžia jaunimo politiką kaip „priemonių, kuriomis sprendžiami jaunimui aktualūs klausimai ir siekiama sudaryti palankias sąlygas formuotis jauno žmogaus asmenybei ir jo integravimuisi į visuomenės gyvenimą, visumą“.⁴³ Jaunimo politika įgyvendinama beveik visose visuomeninėse srityse, suvokiant, kad tai vienaip ar kitaip susiję su jaunu žmogumi. Pavyzdžiui: švietimo klausimai daliai jaunimo aktualūs dabar, daliai buvo aktualūs anksčiau, tačiau matęs įvairių spragų jaunas žmogus siekia pokyčių šioje srityje. Struktūras, kurios padeda jaunimui įsilieti į visuomeninį gyvenimą, galima skirstyti į kelias grupes:

- informalias (bendraamžiai, draugai);
- neformalias (bendruomenės, nevyriausybinės organizacijos);
- formalias (mokyklos, universitetai, kolegijos ir pan.);

⁴¹ Lietuvos Respublikos įsakymas dėl nacionalinės jaunimo politikos 2020 metų veiksmų plano patvirtinimo. Nr.A1-229.

⁴² Jaunimo reikalų departamentas / Jaunimo politika. Prieiga per internetą: <https://jrd.lt/jaunimo-politika> [žiūrėta 2020 09 03]

⁴³ Jaunimo politikos pagrindų įstatymas (Nr. IX-1871 nauja redakcija), 2.10. straipsnis

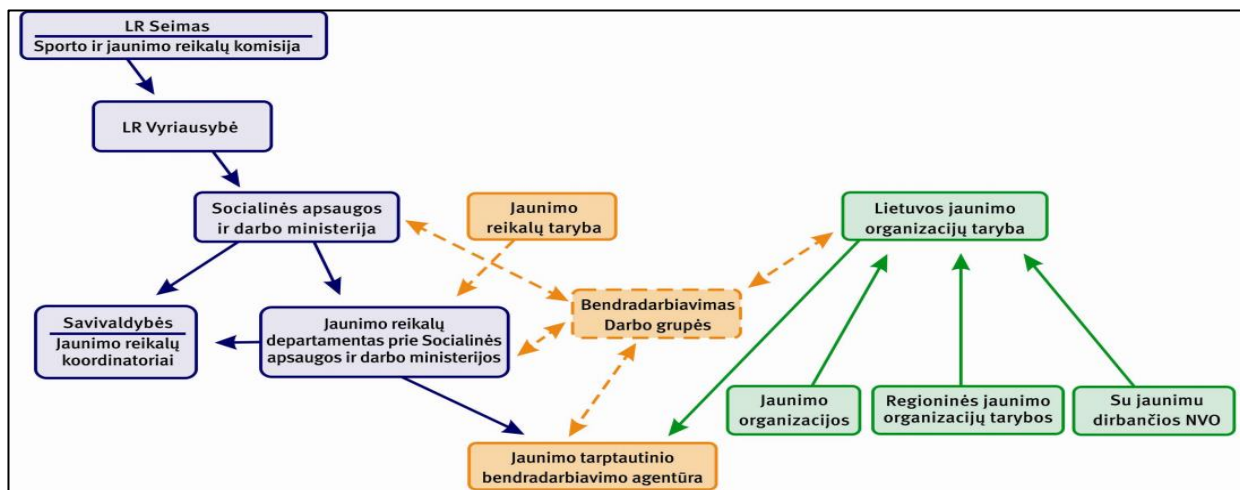
- komercines (bankai, pramogų industrijos, telekomunikacijos ir pan.).⁴⁴

Šiuolaikinė jaunimo politika plėtojama:

- Užtikrinant jaunimo interesus atskirose viešosios politikos srityse (švietimas, kultūra, darbas, sveikata);
- Vykdam neformalųjį ugdymą, kuriuo siekiama jauniems žmonėms padėti viską patirti patiems ir mokytis iš savo patirties (jaunimo organizacijos, jaunimo laisvalaikio ir dienos centrai, savanoriškumas, savivalda).⁴⁵

Sukurta ir jaunimo garantijų iniciatyva – tai pagalba nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui. Šia iniciatyva siekiama jauniems žmonėms padėti įsilieti į visuomenę, rasti darbą, tobulinti socialinius įgūdžius – tai taip pat jaunimo politikos įgyvendinimas. Šioje iniciatyvoje bendradarbiauja valstybinės institucijos su verslo subjektais, norima didinti paslaugų jaunimui prieinamumą, galimybes tobulinti kompetencijas. 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programoje jaunimas minimas ir išskirtas kaip atskira socialinė grupė, išskiriama viena iš šios grupės esminių problemų – vienas didžiausių ES jaunimo nedarbo lygis. Tokiomis pat iniciatyvomis vadovaujasi ir Europos Sąjunga, sakydama, kad jos siekiai – didinti galimybes jauniems žmonėms įsitraukti į darbo rinką, skatinti solidarumą, daugiau dėmesio skirti švietimui ir užimtumui, skatinti teikti jaunimui kokybiškesnes paslaugas – viešojo transporto, sveikatos apsaugos ir pan. Europos Sąjungoje⁴⁶.

Institucijų sistema yra ypač svarbi jaunimo politikos įgyvendinime, kuris atiduotas į nacionalines ir vietos savivaldos rankas. Lietuvos jaunimo politikos įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu organizuojančių ir valdančių institucijų struktūra pavaizduota paveiksle.

2 pav. Jaunimo politikos valdymo modelis⁴⁷

⁴⁴ Jaunimo reikalų departamentas / Jaunimo politika. Prieiga per internetą: <https://jrd.lt/jaunimo-politika> [žiūrėta 2020 09 03]

⁴⁵ JRD. 2010. Jaunimo politika Lietuvoje. Vilnius. 3 p.

⁴⁶ EC. Europa. Youth, supporting youth actions in Europe. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/social-inclusion_en [žiūrėta 2020 09 07]

⁴⁷ Jaunimo reikalų departamentas / Jaunimo politika Nacionaliniu lygmeniu. Prieiga per internetą: <https://www.jrd.lt/jaunimo-politika/nacionaliniu-lygmeniu> [žiūrėta 2020 09 10]

Jauni žmonės yra ypač imlūs pokyčiams, todėl tikslingas dėmesys jiems yra svarbus. Kiekvienas tikslingas jaunimo politikos įgyvendinimas, pateisinant jaunų žmonių lūkesčius, gali padėti gerinti socialinę, ekonominę ir pan. situaciją Lietuvoje. Tinkamas bendradarbiavimas ir rezultatai keis jaunimo nuomonę ir gyvenimiškus pasirinkimus.

2.1.1. Tarpsektorinis bendradarbiavimas jaunimo srityje

Jaunimo politiką formuoja, organizuoja, koordinuoja Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, o šios ministerijos ministro įgaliota institucija – įgyvendina. Valstybinei jaunimo politikai įgyvendinti savivaldybėse steigiamos jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybės. Europos jaunimo politiką seka ir programas įgyvendina Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra. Na o daugiausiai, tiesiogiai su jaunimu, dirba – Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, vienijanti jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas visoje Lietuvoje.

LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija jaunimo politikos įgyvendinimą paskyrė Jaunimo reikalų departamentui, tačiau dėl skirtingų kompetencijų su šia jaunimo politika glaudžiai susijusios ir kitos ministerijos. Jaunimo politikos įgyvendinimu rūpinasi:

- LR Seimo jaunimo ir sporto reikalų komisija– rūpinasi jaunimo teisėmis, kontroliuoja jaunimo politiką įgyvendinančių institucijų ir įstaigų veiklą. Komisija:
  - Nagrinėja formalaus ir neformalaus švietimo klausimus. Savivaldybių darbo su jaunimu, socialinius ir sveikatos apsaugos klausimus;
  - Nagrinėja šaukiamojo amžiaus jaunimo problemas ir kaimo jaunimo problemas;
  - Nagrinėja nusikalstamumo ir priklausomybės klausimus;
  - Nagrinėja jaunimo darbo, užimtumo ir nuosavo būsto klausimus;
  - Nagrinėja jaunimo fizinį pasirengimą;
  - Nagrinėja aukštųjų mokyklų, sporto klubų ir bazių plėtros klausimus;
  - Palaiko ryšius su užsienio parlamentinėmis jaunimo reikalų institucijomis ir visuomeninėmis organizacijomis;
  - Analizuoja jaunimo reikalus reglamentuojančių norminių teisės aktų būklę.⁴⁸
- LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija – formuoja, organizuoja, kontroliuoja ir koordinuoja jaunimo politikos įgyvendinimą. Ministerija įgyvendina pavestus uždavinius jaunimo srityje:
  - Atlieka LR jaunimo politikos pagrindų įstatymo vykdymo kontrolę ir priežiūrą;

---

⁴⁸ Jaunimo reikalų departamentas. Jaunimo politika nacionaliniu lygmeniu. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://jrd.lt/jaunimo-politika/nacionaliniu-lygmeniu> [žiūrėta 2020 09 30]

- Koordinuoja ir organizuoja Europos Komisijos nustatytų prioritetinių jaunimo politikos priemonių įgyvendinimą.⁴⁹
- Savivaldybės jaunimo reikalų koordinatorius – pagrindinis asmuo, atsakingas už jaunimo politikos įgyvendinimą ir organizavimą savivaldybėse, tai darbuotojas, kurio pareiga inicijuoti, įgyvendinti, formuoti, telkti jaunimą ir jo politiką. Koordinatorius „bendradarbiauja su savivaldybės administracijos tarnautojais, įmonių, įstaigų, organizacijų atstovais, vykdančiais su jaunimu susijusią veiklą, regionine jaunimo organizacijų taryba, jaunimo organizacijomis, su jaunimu dirbančiomis organizacijomis bei neformaliomis jaunimo grupėmis“.⁵⁰
- Savivaldybės jaunimo reikalų taryba (toliau SJRT) – tai regioninė jaunimo reikalų taryba, kuri nagrinėja, kelia klausimus, teikia pasiūlymus institucijoms ir įstaigoms dėl jaunimo įtraukimo, veiklos, politikos finansavimo, prioritetų, įgyvendinimo, teisės aktų ir panašiai. Šiuo metu Lietuvoje yra patvirtintos 58 SJRT, jos užtikrina jaunų žmonių dalyvavimą, renka ir analizuoja informaciją, įgyvendina savo planus bei, žinoma, teikia kasmetines ataskaitas savo savivaldybėms. Visos šios teisės ir funkcijos yra patvirtintos – Savivaldybių jaunimo reikalų tarybų tipiniai nuostatai (Nr. A1-4).
- Jaunimo reikalų taryba – siekia užtikrinti jaunimo nevyriausybinių organizacijų įtraukimą ir atstovavimą. Taryba nagrinėja svarbiausius jaunimo politikos klausimus ir teikia siūlymus dėl jaunimo ir jaunimo organizacijų jaunimo politikos įgyvendinimo. Šiuo metu savo veiklą vykdo pagal 2017–2020 jaunimo reikalų tarybos veiklų planą⁵¹. Tai visuomeninė patariamoji institucija, kuri LR Vyriausybei, ministerijoms ir kitoms institucijoms teikia pasiūlymus dėl jaunimo politikos.
- Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra (toliau JTBA) – įsteigta Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LiJOT). JTBA tikslas „užtikrinti tarptautinio jaunimo bendradarbiavimo vystymąsi bei sėkmingą Lietuvos jaunimo dalyvavimą ES programose jaunimui, gerinti jaunimo neformaliojo ugdymo ir darbo su jaunimu kokybę Lietuvoje“⁵². Čia svarbiausias darbas – dalyvavimas Europos Sąjungos programose – „Erasmus+“.
- Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (LiJOT) ir savivaldybių jaunimo organizacijų tarybos, jaunimo organizacijos ir su jaunimu dirbančios organizacijos, pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga. LiJOT – siekia „tapti svarbiausiu visuomenės, valdžios, verslo ir mokslo partneriu,

⁴⁹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2018. Jaunimo politika. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/jaunimo-politika> [žiūrėta 2020 09 30]

⁵⁰ Pavyzdinis savivaldybės jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybės aprašymas (Nr. A1-68), 4.12 skyrius.

⁵¹ Jaunimo reikalų tarybos veiklos planas 2017–2020 m.

⁵² Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra / Apie mus. Prieiga per internetą: <https://www.jtba.lt/apie-mus/> [žiūrėta 2020 09 07]

įgalinti jauną žmogų kurti savo ir valstybės gerovę⁵³. LiJOT yra Europos ir Baltijos Jaunimo forumų narė bei informacinės patariamosios tarnybos „Eurodesk Lietuva“ veiklos koordinatorė. Nevyriausybinių organizacijų ir taryba – skatina tokių organizacijų veiklą, motyvuoja, tarpininkauja tarp jų ir valdžios organų. Tai patariamasis organas savivaldybės tarybai, nes taip pat „analizuoja, stebi ir vertina <...> teisės aktų <...> rengimą ir įgyvendinimą. Teikia <...> siūlymus dėl savivaldybės prioritetų, susijusių su nevyriausybiniomis organizacijomis <...>“⁵⁴. Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga (toliau PLJS) – nepriklausoma, savanoriška, nepolitinė jaunimo organizacija, kuri atstovauja ir buria pasaulio jaunuosius lietuvius. Dar 1966 metais susibūręs jaunimas įkūrė šią organizaciją, o nuo 1990 metų buvo pratęsta ši veikla norint išlaikyti ir stiprinti emigravusį jaunimą. „PLJS <...> misija – išlaikant ir puoselėjant lietuvišką tapatybę, kurti aktyvią bei pilietišką jaunimo bendruomenę užsienyje“⁵⁵. PLJS jungia daugiau nei 30 pasaulinių lietuvių jaunimo sąjungų, kas 3–4 metus renkasi į kongresus (120 dalyvių iš daugiau nei 20-ies šalių) ir siekia: skatinti jaunimą tapti aktyviais lietuvių bendruomenių nariais, stiprinti lietuvių ir ryšius su Lietuva.

- Jaunimo organizacija – LR asociacijų įstatymo nustatyta tvarka jaunimo ar jam atstovauti įsteigta asociacija, kurios ne mažiau kaip 2/3 narių yra jauni žmonės.⁵⁶
- Su jaunimu dirbančios NVO – nevyriausybinių organizacijos, dirbančios su jaunimu, nepriklauso nuo valdžios ir nesiekia pelno. Tai mokyklų mokinių sąjungos, studentų sąjungos, skiriančios dėmesį jaunimui, rūpinasi ne tik oficialiais darbo reikalais asmeniškai ar grupėse, bet ir laisvalaikio.

Iš pateiktų jaunimo politikos ir ją vykdančių institucijų apibrėžimų galima daryti išvadas, kad jaunimo politika yra sudėtinė, apima daug institucijų ir daugybę valstybei aktualių klausimų, kuriuose paliečiamas jaunimas.

2.2. Nacionalinės jaunimo politikos įgyvendinimas

Įprastai veiklūs jauni žmonės buriasi į grupes, šiuo atveju – į jaunimo organizacijas. Tai nevyriausybinių organizacijų, sukurtos laisva piliečių valia, bendradarbiaujančios su vietos savivaldybe ir taip įgyvendinančios jaunimo politiką. Tai organizacijos, kurios turi savo įstatus ir remiasi savanoriška veikla siekdamos didinti jaunimo įtraukumą.

⁵³ Lietuvos jaunimo organizacijų taryba / Apie mus. Prieiga per internetą: <http://www.lijot.lt/lt/> [žiūrėta 2020 09 07]

⁵⁴ Klaipėdos miesto nevyriausybinių organizacijų tarybos nuostatai (Nr. T2-221), 2.7.2. skyrius.

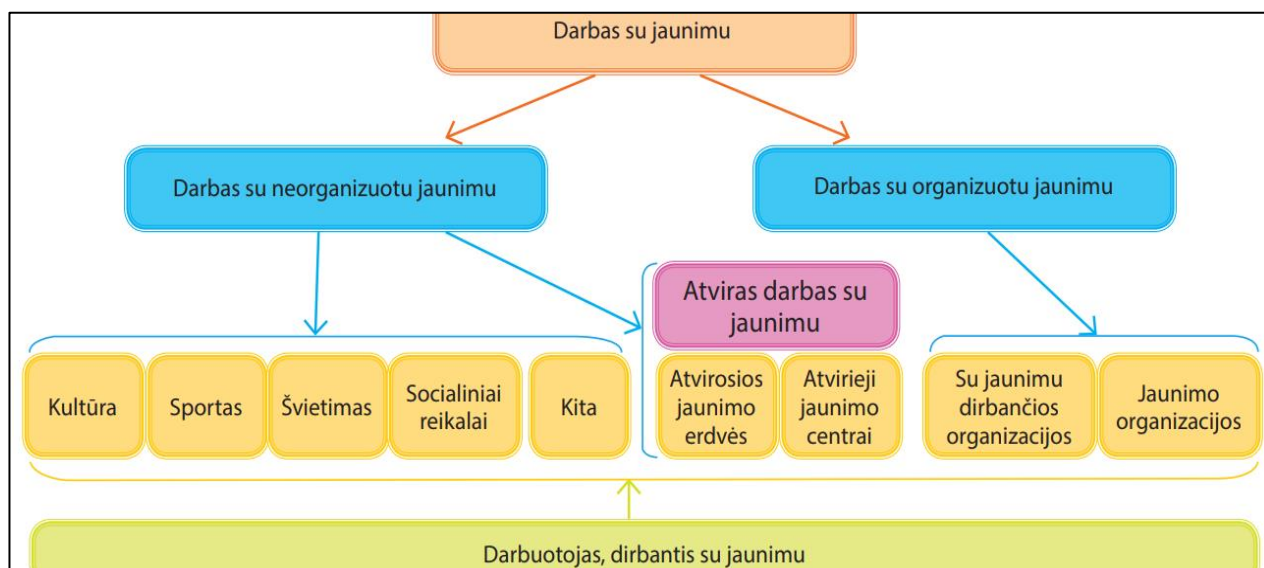
⁵⁵ Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga / Apie organizaciją. Prieiga per internetą: <http://www.pljs.org/apie-pljs/apie-organizacija> [žiūrėta 2020 09 07]

⁵⁶ Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymo (Nr. IX-1871 nauja redakcija).

R. Vilpišauskas ir V. Nakrošis knygoje „Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka“ paliečia ir pačios politikos įgyvendinimą. Autoriai teigia, kad politiniai tikslai įgyvendinti yra ne tada, kai apie tai paskelbiama garsiai, bet tik tada, kai pasimato veiksmingumas, pateisinami kažkieno lūkesčiai.⁵⁷ Jaunimo politikos vykdymas – tai jaunimo dalyvavimas politikoje, šiuo atveju – per jaunimo visuomenines organizacijas. Visuomeninė organizacija – „tai savanoriškas susivienijimas, jungiantis žmones ar piliečius, kurie turi panašių poreikių ar tikslų“⁵⁸. Lietuvoje įprasta, kad valdininkai sprendžiantys šalies / regiono likimą yra brandaus arba jau vyresnio amžiaus asmenys. Tuo tarpu jaunais dažniausiai nepasitikima arba manoma, kad šiems trūksta patirties. Atstumtas ir diskriminaciją dėl amžiaus pajutęs jaunimas, nepatenkintas priimtais sprendimais, ima jaustis pamirštas valdžios ir savo nepasitenkinimą dažniausiai išreiškia dvejopai:

1. Neaktyvus jaunimas nusprendžia ignoruoti valstybes valdžią, pašėpia visus sprendimus, nejaučia pagarbos valdantiejiems, nepasitiki jais, o apie dalyvavimą rinkimuose net nesvarsto.
2. Aktyvus jaunimas nesileidžia užmirštamam valdžios, todėl ima burtis į jaunimo organizacijas ir taip bando išsikovoti pripažinimą, atkreipti valdžios dėmesį, atstovauti jaunimo nuomonę.

Kitaip tariant, jauni žmonės skirstomi į organizuotus ir neorganizuotus (žiūrėti 3 pav.).

3 pav. Darbo su jaunimu schema⁵⁹

Politinis dalyvavimas – „tiesioginis piliečių, nevyriausybinių organizacijų, įvairių partnerių ir kitų suinteresuotųjų grupių įsitraukimas į politikos formavimą, įgyvendinimą, vertinimą ar administracinį sprendimų priėmimą“⁶⁰. Tai nėra noras būti politikoje ir viskam vadovauti, tai noras būti išgirstam. Įvairiose komitetuose, komisijose, pagalbinėse tarybose ar tiesiog pasitarimuose,

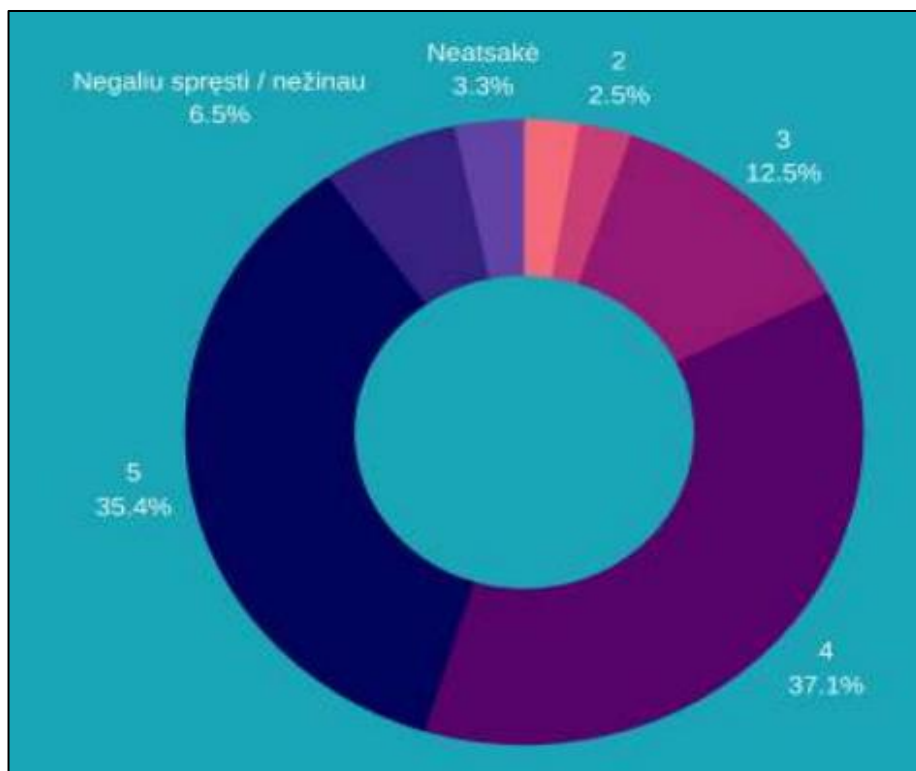
⁵⁷ Nakrošis V., Vilpišauskas R. 2003. Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka. Vilnius.

⁵⁸ Kjaergaard E., Martinėnienė R. 1997. Dialogo tiltas. Vilnius. 14 p.

⁵⁹ JRD. 2010. Jaunimo politika Lietuvoje. Vilnius. 17 p.

⁶⁰ Dilytė A., Lazutka R. 2017. Jaunimo dalyvavimas politikoje: Lietuvos atvejis. 90 p.

susijusiuose su jaunimo klausimais, būna kviečiami įvairių organizacijų atstovai išsakyti savo pozicijas ir nuomones. Norint įsitikinti, ar tikrai tai jaunimui svarbu, ES iniciatyva 2020 metais atliktas jaunimo tyrimas. Buvo norima įvertinti jaunimo galimybes projekte „Europos Sąjungos jaunimo dialogo procesas Lietuvoje – Jaunimo galimybės“. Rezultatai parodė, kad iš tiesų jaunimui svarbu būti išgirstam. Respondentų buvo klausta, ar galimybė dalyvauti priimant sprendimus, susijusius su jų gyvenamąja vieta, turi įtakos svarstant apie likimą gyventi savo regione / šalyje. Net 72,5 % respondentų teigė, kad tai jiems labai svarbu / svarbu. Labai mažam procentui, t. y. apie 2,5 % respondentų, tai nesvarbu, o 9,8 % nuomonės šiuo klausimu neturėjo.

4 pav. Galimybės jaunimui dalyvauti priimant sprendimus svarbumas (skalė nuo 1 iki 5, 1–visiškai nesvarbu, 5 – labai svarbu)⁶¹

Žvelgiant į jaunimo aktyvumą ir motyvaciją Baltijos šalių lygmeniu Lietuvos statistika pakankamai prasta ir nusileidžia estams bei latviams. 21 proc. jaunų žmonių Estijoje, 12 proc. Latvijoje ir tik 9 proc. Lietuvoje mano, jog turi galimybę daryti įtaką sprendimams savivaldybių lygmeniu. Tuo tarpu 75 proc. jaunų žmonių Estijoje, 71 proc. Latvijoje ir tik 58 proc. jaunimo Lietuvoje pripažįsta turintis galimybių laisvai reikšti savo nuomonę, sprendimus, įsitikinimus.⁶² Norui įsitraukti ir dalyvauti su politika susijusiuose reikaluose didelę įtaką daro viešosios ir pilietinės veiklos efektyvumo suvokimas ir patirtis. Šie duomenys rodo, kad jaunimas ne visada dalyvauja priimant susijusius sprendimus, o jų poveikį savivaldybių lygiui ar švietimo įstaigoms

⁶¹ Okunevičiūtė-Neverauskienė L. 2020. Jaunimo tyrimas. Vilnius, 22 p.

⁶² Well-Being of Young People in Baltic States: Research Report, 2019. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>

vertina skeptiškai. Tai lemia poreikį stiprinti jaunimo įtraukumą per dalyvavimą diskusijose apie sprendimus ir jų priežastis.

Nevyriausybės organizacijos, šiuo atveju – jaunimo organizacijos – nepriklausomos nuo valdžios ir nesiekia pelno. Jaunimo organizacijų veikloje dalyvauja jauni žmonės, tai asmenys, kurių amžius atitinka Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytą amžių, o tai – „asmuo nuo 14 iki 29 metų (įskaitytinai)“⁶³. Kiekviena jaunimo organizacija pirmiausia turi savo vertybes, o nuo to priklauso veikla, tikslai. Jaunimo politikos pagrindų įstatyme jaunimo organizacija apibrėžiama kaip „<...> jaunimo interesams atstovauti įsteigta asociacija, kurios ne mažiau kaip 2/3 narių yra jauni žmonės <...>“⁶⁴. Ypač dažnai įvairios jaunimo organizacijos veikia greta kažko, taip dirbdamos jaunosios kartos įtraukimo klausimais. Pavyzdžiui: mokymosi įstaigose, kaip mokinių tarybos, kolegijose ir universitetuose, kaip studentų atstovybės. Be abejonės, yra ir plačiau veikiančių organizacijų, tokių kaip Lietuvos moksleivių sąjunga, studentų sąjunga. Tokiose aktyviose vietose su jaunimu dirba savanoriškai pats jaunimas (NVO) arba paskirtas pilnametis žmogus (jaunimo centrai), turintis kompetencijos (vadovaujasi įsakymu „Jaunimo darbuotojų veiklos aprašas“ Nr.A1-208), kuris rūpinasi ne tik oficialiais darbo reikalais asmeniškai ar grupėse, bet ir laisvalaikiu.

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (toliau LiJOT) – „didžiausia nevyriausybinių jaunimo organizacijų Lietuvoje, vienijanti nacionalines jaunimo organizacijas ir regionines jaunimo organizacijų sąjungas“⁶⁵. LiJOT vienija 70 Lietuvos organizacijas, siekia jaunimui aktualių problemų išsprendimo ir dėmesio iš valdančiųjų organų. Šios organizacijos pagrindinis tikslas – atstovauti bei formuoti jaunimo politiką. Diskusijos, konferencijos, analizės – tai tik maža dalis to, ką daro LiJOT, stengdamasi užtikrinti ilgalaikės jaunimo politikos programos įgyvendinimą. LiJOT nori užsitikrinti jaunimo politikos eksperto, interesų atstovo vardą, įvaizdį ir pripažinimą.

Viena iš žinomiausių jaunimo organizacijų yra „Apskritasis stalas“. „Apskritasis stalas“ įsikūręs įvairiose rajonuose, o būtent Klaipėdos jaunimo organizacijų asociacija „Apskritasis stalas“ (toliau KLAS), įkurta 1998 metais, vienija 26 jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas Klaipėdoje.

Lietuvos moksleivių sąjunga (toliau LMS) – tai Lietuvos mokinių savivaldas vienijanti asociacija, jungianti mokyklas bendriems tikslams, įsikūrusi 35 savivaldybėse. LMS mokinių savivaldų informavimo centrai (toliau – MSIC) vienija, formuoja pozicijas, bendradarbiauja, informuoja moksleivius ir skatina jų įtraukumą. LMS padeda efektyviau dirbti mokyklų mokinių taryboms bei kviečia visus tarybų narius į įvairius saviugdos, lavinimosi ir tobulėjimo kursus, primena efektingo komandinio darbo pagrindus. Lietuvos moksleivių sąjunga efektyviai dirba dėl

⁶³ Jaunimo politikos pagrindų įstatymas (Nr. IX-1871 nauja redakcija), 2.6. straipsnis.

⁶⁴ Jaunimo politikos pagrindų įstatymas (Nr. IX-1871 nauja redakcija), 2.9. straipsnis.

⁶⁵ Lietuvos jaunimo organizacijų taryba / Apie mus. Prieiga per internetą: <http://www.lijot.lt/lt/> [žiūrėta 2020 09 14]

pripažinimo, nes jų veikla sutelkta tam, kad būtų „pripažįstama svarbiausia ir ekspertine moksleivių švietimo ir jaunimo politikos formavimo bei įgyvendinimo platforma, bendradarbiaujanti su visuomenės, valdžios, verslo ir mokslo sektoriais“⁶⁶. Čia pagrindinės vertybės demokratiškumas – žodžio laisvė, pilietiškumas – kad visi turi žinoti ne tik savo teises, bet ir pareigas, bei atvirumas – siekiant visuotinio pripažinimo. LMS misija – viso to pasiekti „<...> bendradarbiaujant su valstybinėmis ir nevalstybinėmis institucijomis <...>“⁶⁷. Vyksta maksimalus įsitraukimas į vyriausybės darbą, deleguoti asmenys įtraukiami į įvairias darbo grupes, susijusias su moksleiviams aktualiais klausimais. Nuolatos yra organizuojami regioniniai ir nacionaliniai mokinių savivaldų kuratorių susitikimai.

Jaunimo įtraukumu rūpinasi ir politinės partijos, šiuo atveju visų pirma jos siekia skatinti jaunuomenės kultūrinį gyvenimą, diegti politines pareigas, pilietiškumą. Keletas jų:

- Lietuvos liberalus jaunimas savo 2016–2021 metų strategijoje kaip svarbiausią viziją nurodo „nepriklausoma, stabiliai stiprėjanti, atvira ir žinoma jaunų žmonių bendruomenė, kuri atsakingai atstovauja savo interesus nacionaliniu bei tarptautiniu mastu“⁶⁸.
- Lietuvos socialdemokratų jaunimo sąjunga siekia „vykdyti jaunimo neformalų ugdymą, siekti demokratinių reformų, socialinio teisingumo, <...> ugdyti aktyvų pilietiškumą <...>“⁶⁹.

Nepaisant visų įvairių sąjungų, organizacijų siekių, pastangų daugiau dėmesio skirti jaunosios kartos įtraukimui, stiprinti jaunimo nuomonės galią – ryškių pokyčių nematoma. Jaunoji Lietuvos karta nėra politiškai aktyvi. Pavyzdžiui, JRD palygino 2014 ir 2019 metų savivaldybių tarybų rinkimus, kuriuose paaiškėjo, kad aktyvumas praktiškai nekito (2014 – 31 % ; 2019 – 29,2 % balso teisę turinčių jaunų žmonių dalyvavo rinkimuose) (žiūrėti 6 pav.). Tačiau net pačiose aktyviausiose rajonuose: Šalčininkų, Neringos, Švenčionių ir pan., balsuojančių jaunų žmonių procentas buvo šiek tiek mažiau nei pusė balso teisę turinčių jaunų piliečių, tai rodo, kad didžioji dalis jaunimo – pasyvus.

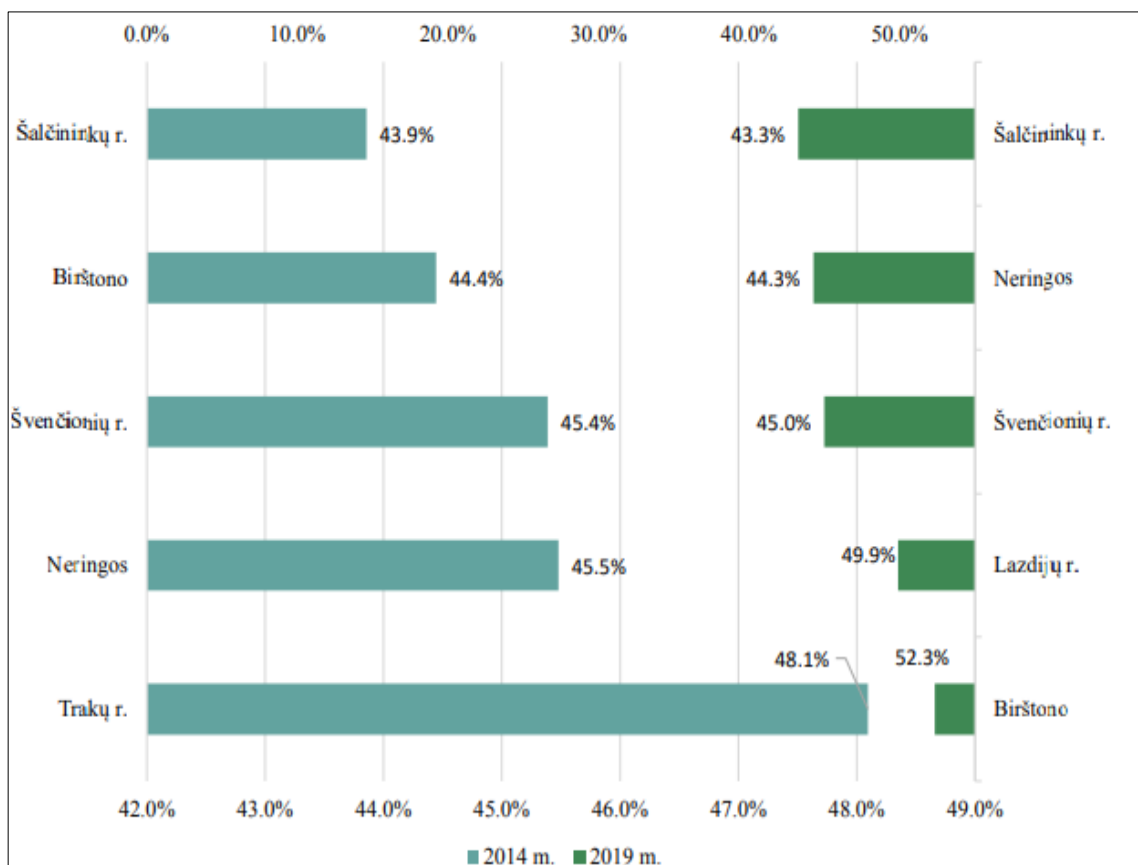
---

⁶⁶ Lietuvos moksleivių sąjungos padalinių veiklos aprašas sklandesniam bendradarbiavimui / LMS vizija.

⁶⁷ Lietuvos moksleivių sąjungos veiklos strategija 2018–2022 m. / LMS misija.

⁶⁸ Lietuvos liberalaus jaunimo Strategija 2016–2021 / Vizija.

⁶⁹ Lietuvos socialdemokratų jaunimo sąjungos įstatai 2.1.3 straipsnis.

5 pav. Savivaldybių tarybų rinkimų, miestų, kuriuose jaunimas (18–24m.) dalyvavo aktyviausiai – statistika⁷⁰

Daugybė įvairių organizacijų stengiasi jaunimą įtraukti ir aktyvinti jo pilietiškumą, o su nesuinteresuotu jaunimu dirba dienos centrai. Jaunimas gali ir privalo reikšti savo nuomonę, tačiau tai realiais veiksmais skatina tik su jaunimu dirbančios organizacijos. Tikėtina, kad reali jaunimo įtraukimo, aktyvumo statistika negerėja, nes vis dar dalis valstybinių institucijų jaunosios kartos integravimą prilygina kitų amžiaus grupių diskriminavimui.

2.2.1. Jaunimo įtraukimas į savanorystės veiklas

Savanoriška veikla gali būti įvairi, tai savo noru, neatlygintinai atliekama vietinė, nacionalinė ar tarptautinė veikla. Lietuvoje, 2020 m. spalio 7 dienos savanorių duomenų bazės duomenimis, savanoriauti kviečia 1673 organizacijos, o savanorių skaičius siekia 9352. Savanorystė – tai lyg brandos lygis, kuriuo galima įvertinti politinę brandą, šiuo atveju – jauno žmogaus.

LR įstatymai savanorišką veiklą apibrėžia kaip „savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu“.⁷¹ Savanoriais gali tapti vyresni nei 14 metų Lietuvos Respublikos piliečiai ir teisėtai

⁷⁰ JRD. 2019. Jaunimo situacijos apžvalga 2019. Vilnius . 9 p.

⁷¹ Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas, 2011 m. birželio 22 d. Nr. XI-1500

esantys užsieniečiai, tačiau iki kol sukaks 18 metų dalyvavimas galimas tik neprieštaraujant tėvams ar globėjams. Remiantis Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymu, ją organizuoti gali:

- Labdaros ir paramos fondai;
- Biudžetinės įstaigos;
- Asociacijos;
- Viešosios įstaigos;
- Religinės bendruomenės, bendrijos, centrai;
- Tarptautinių visuomeninių organizacijų filialai, atstovybės;
- Politinės partijos;
- Profesinės sąjungos;
- Kiti juridiniai asmenys, kurių veiklą reglamentuoja specialūs įstatymai.

Jaunimui (ir ne tik jam) palankus dalykas, jog savanoriška veikla gali būti užskaityta kaip savanoriško praktinio darbo ir mokymosi patirtis arba būti įskaityta kaip socialinė veikla pagal bendrojo ugdymo planus.

Jaunimo savanoriška tarnyba (toliau JST) skirta jauniems 14–29 metų amžiaus žmonėms. Tai 6 mėnesių trukmės programa, kuri vykdoma ne mažiau kaip 2 val. per savaitę, ne mažiau kaip 35 val. per mėnesį ir ne daugiau kaip 130 val. per 3 mėnesius, 240 val. per 6 mėnesius.⁷² Jaunimas savanoriauja pasirinktoje akredituotoje organizacijoje, kartą per mėnesį dalyvauja organizacijos susitikime, kur mokosi įveikti sunkumus, įvertinti patirtį. Žinoma, savanoriai turi ir atsakomybę – be pateisinamos priežasties nevykdyti veiklos galima tik vieną kartą, ne ilgiau kaip vieną savaitę. Jaunimas skatinamas įgyti JST pažymėjimą, kuris suteikia 0,25 stojamojo balo stojant į pirmosios pakopos studijas. Taip pat, stojamąjį balą pasikelti jaunimas skatinamas ir dalyvaujant tam tikrose programose:

- 3 ir daugiau mėnesių savanoriaujant projekte „Atrask save“, pagal socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. vasario 25 d. įsakymą „Dėl Nacionalinės jaunimo savanoriškos veiklos programos patvirtinimo“. Jaunimo savanoriškos veiklos finansavimas galimas tik veiklos metu patirtoms išlaidoms ir apmokamas tik vienoje įstaigoje. Finansavimas galimas iš:
  - Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų, skirtų asignavimui;
  - Savivaldybių biudžetų;

---

⁷² Jaunimo reikalų departamentas, 2020. Jaunimo savanoriška tarnyba. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://jrd.lt/savanoryste/jst> [žiūrėta 2020 10 02]

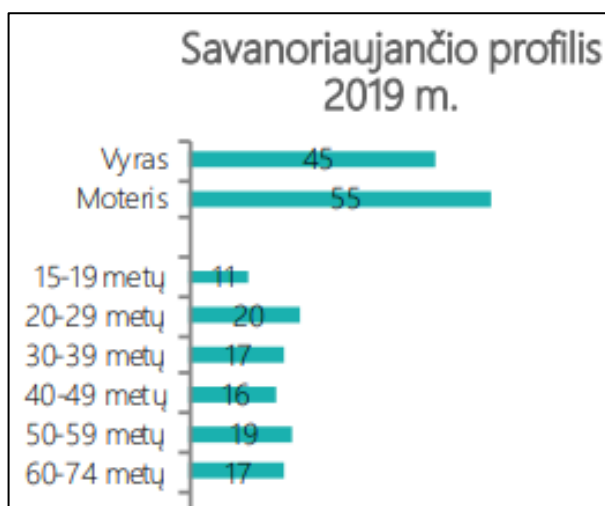
- Kitų teisėtų finansavimo šaltinių.⁷³
- 3 ir daugiau mėnesių dalyvauti tarptautinėje savanoriškoje veikloje pagal programas „Erasmus+“ ir arba „Europos solidarumo korpusas“. „Europos solidarumo korpusas“ įgyvendinamas Europos Komisijos, tai Europos Sąjungos programa, kuria siekiama skatinti ir padėti jauniems žmonėms prisidėti prie globalių ir vietos problemų sprendimo. Projekto esmė – skatinti vienybę, mokytis įveikti esamas ir būsimas krizes. 2018–2020 metais šiai programai paskirtas 375,6 mln. eurų. Europos solidarumo korpusas suteikia galimybę 18–30 metų (galima įtraukti ir nepilnamečius, bet tam reikalingas raštiškas tėvų sutikimas) jauniems žmonėms veikti:
  - savanorystės programose – neatlygintinai veikti organizacijose, kurios susijusios su solidarumo veikla.
  - profesinėje veikloje – galimybė dirbti, praktikuotis įvairiose organizacijose, kurios susijusios su solidarumu.
  - solidarumo projektai – galimybė įkurti bent 5 narių grupę ir įgyvendinti naudingą bendruomenei vietinį projektą.

Šių projektų tikslas yra neformalusis ir savaiminis mokymasis. Visa tai grindžiama dalyvavimu ir dėmesiu besimokantiems savo noru, todėl tai glaudžiai susiję su jaunų žmonių interesais ir siekiais. Europos Komisija skatina atkreipti dėmesį į savaiminį patirtinį mokymąsi, kuris vyksta diskusijose, savanorystėje. Tai jaunuoliams suteikia esminių gebėjimų, kurie prisideda prie jų socialinio, asmeninio tobulėjimo, dėl to didėja tikimybė lengviau peržengti nuo švietimo į darbo rinką. Taip stengiamasi užtikrinti Europos solidarumo korpuso veiklos ir Europos Sąjungos jaunimo politikos sąsajas ir sąveiką.⁷⁴

Programa „Social breeze“ užsakė tyrimą „Šalies gyventojų požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas“. Paaiškėjo, kad didžioji dalis informacijos apie savanorystę yra skirta jaunimui.

⁷³ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas. Dėl Jaunimo savanoriškos tarnybos organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2018 m. birželio 22 d. Nr. A1-317

⁷⁴ Europos Komisija, 2020. Europos solidarumo korpuso vadovas. Prieiga per internetą: <https://www.solidarumokorpusas.lt/wp-content/uploads/2019/12/Europos-solidarumo-korpuso-programos-vadovas-1.pdf>

6 pav. Savanoriaujančio asmens profilis (proc.)⁷⁵

Pasak statistikos, didžioji dalis savanorių yra moterys. Lietuvos ir Europos Sąjungos iniciatyvomis labiausiai į savanorystę stengiamasi pritraukti 14–29 metų jaunimą. Statistika parodo, jog mažiausia savanorių dalis yra 15–19 metų (11 %) asmenys, o daugiausiai savanorių sudaro 20–29 metų asmenys (20 %). Tikėtina, kad statistiškai mažiausiai savanoriaujantys asmenys – 15–19 metų, tam dar tinkamai nesubrendę, iki 18 metų norint tapti savanoriu reikia tėvų leidimo, o ir patys jaunuoliai dar profesiniu, asmeniniu tobulėjimu yra nesuinteresuoti. Net 48 % jaunesnio amžiaus žmonių savanorystę vertina teigiamai.⁷⁶ Būtent 20–29 metų jaunimas turi daugiausiai laiko sau, tobulėjimui ir profesinio mentaliteto gilinimui. 2011 metus Europos Komisijai paskelbus savanorystės metais pokyčiai ėmė jaustis ir Lietuvoje. Šiuo metu savanorystės skatinimas įtrauktas į Nacionalinės pažangos programos prioritetus.

Ypač jauni žmonės yra skatinami užsiimti savanoriška veikla dėl asmeninio ir galimo profesinio tobulėjimo. Aktyvus jaunimas turi daugiau galimybių tvirčiau ir greičiau įsitvirtinti, geba sklandžiau bendrauti su visuomene, objektyviau reaguoti į kylančias problemas. Taip ugdomas ryšys su valstybe, geresnio rytojaus kūrimas mažina tikimybę rasti socialiniams konfliktams, dėl to visuomenė tampa brandesnė ir tvirtesnė. Dalis vidinio saugumo problemų susijusios su jaunimu, kurio įtraukimas yra prieštaringas ir kuris įsilieja į šalies socialinius konfliktus, keliantiems grėsmę vidiniam saugumui, o tai savo ruožtu silpnina nacionalinį saugumą. Todėl brandžios visuomenės ugdymas turėtų būti vienas iš prioritetų.

⁷⁵ Social breeze, 2019. Šalies požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas. Lietuva. Prieiga per internet: <http://socialbreeze.lt/wp-content/uploads/2020/02/Tyrimo-ataskaita-Savanoryst%C4%97-2019-Social-Breeze.pdf> [žiūrėta 2020 10 03]

⁷⁶ Social breeze, 2019. Šalies požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas. Lietuva. Prieiga per internet: <http://socialbreeze.lt/wp-content/uploads/2020/02/Tyrimo-ataskaita-Savanoryst%C4%97-2019-Social-Breeze.pdf> [žiūrėta 2020 10 03]

3. JAUNIMO UGDYMO IR INTEGRACIJOS PROBLEMOS SPRENDIMAS BALTIJOS ŠALYSE

3.1. Jaunimo politika ir jos teisinis reglamentavimas Latvijoje

Jaunimo politika Latvijoje yra tikslinių veiksmų visoje nacionalinėje politikoje rinkinys, skatinantis visapusišką jaunimo vystymąsi, jų įtraukimą į visuomenę ir gyvenimo kokybės gerinimą. Jaunimo politika yra tarpdisciplininė politika, kurią pagal savo kompetenciją įgyvendina įvairios viešojo administravimo ir vietos valdžios institucijos, taip pat jaunimo organizacijos ir kiti fiziniai ar juridiniai asmenys.

Jaunimo įstatymas nurodo, kad Latvijos jaunimas – nuo 13 iki 25 metų. Jaunimas pats dalyvauja kuriant ir įgyvendinant jaunimo politiką. Planuojant jaunimo politiką, įvertinamos jaunimo problemos, nustatomi veiksniai, trukdantys įgyvendinti jaunimo veiklą, atitinkamai nustatomi tikslai, uždaviniai ir priemonės, kurių buvo imtasi jiems pašalinti ir sudaryti palankias sąlygas jaunimo asmenybės vystymuisi, identifikuojamas jaunimo dalyvavimas socialiniame, politiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime.

Jaunimo politika grindžiama septyniais principais:

1. dalyvavimo principu;
2. informacijos prieinamumo principu;
3. lygių galimybių principu;
4. pagarbos jaunimo interesams principu;
5. palankių ekonominių prielaidų principu;
6. jaunų žmonių integracijos principu;
7. mobilumo ir tarptautinio bendradarbiavimo principu.⁷⁷

Vietos lygmeniu pagrindiniai jaunimo politikos dalyviai yra savivaldybės ir savivaldybėms pavaldžios institucijos, taip pat sektorių ministerijoms pavaldžios institucijos ir jų vietos departamentai. Viena iš vietos valdžios institucijų funkcijų yra darbas su jaunimu, atsižvelgiant į pagrindinius jaunimo politikos principus ir dokumentaciją planuojant nacionalinę jaunimo politiką. Pagal Jaunimo įstatymą vietos valdžios institucijos planuoja darbą su jaunimu vietos lygiu, vietos jaunimas taip pat dalyvauja rengiant tokius dokumentus.

Pagrindinis Latvijos jaunimo politikos tikslas yra pagerinti jaunų žmonių (asmenų nuo 13 iki 25 metų) gyvenimo kokybę, skatinant jų iniciatyvas, dalyvavimą priimant sprendimus ir

---

⁷⁷ Youth Law, 2009. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/175920>

socialinį gyvenimą. Latvijos jaunimo politikos plėtrą sudaro septyni jaunimo politikos principai, kuriuos galima sugrupuoti į tris pagrindines dimensijas:

1. Vertikalus jaunimo politinio pilietiškumo aspektas prisideda prie diskusijų apie demokratinį valdžios pasidalijimą, palengvina konstruktyvų jaunimo dalyvavimą priimant sprendimus ir visuomenės suvokimą. Jaunimo dalyvavimas ir informavimas yra svarbūs šiai dimensijai, pagal kurią jaunimo politika (siaurąja prasme) paprastai formuluoja savo pagrindinę darbotvarkę;
2. Horizontalus jaunimo socialinio ir ekonominio pilietiškumo aspektas skatina skirtingomis aplinkybėmis gyvenančių jaunų žmonių lygybę. Jaunimo gerovė, įtrauktis ir nediskriminavimas yra vieni pagrindinių principų, apibūdinančių šią dimensiją, kurioje jaunimo politikos sėkmė pirmiausia priklauso nuo bendradarbiavimo su susijusia specializuota politika;
3. Jaunimo politikos raidos aspektas pabrėžia jautrumą jaunimo preferencijų pokyčiams, taip pat geriausios tarptautinės praktikos pokyčiams. Šį aspektą, kuris šiuo metu apibūdinamas tik vystant Latvijos jaunimo politiką, reikia toliau tobulinti ir apsvarstyti papildomus aspektus, tokius kaip jaunimo tyrimai, rezultatų skleidimas ir gerosios patirties supratimas bei profesionalizavimas.⁷⁸

Jaunimas turi teisę dalyvauti kuriant ir įgyvendinant jaunimo politiką:

1. užsiimant neformaliojo švietimo įgijimu ir teikimu bei savanoriška veikla;
2. dalyvauti švietimo įstaigų savivaldos organų darbe;
3. rengti ir įgyvendinti projektus, taip pat kitas iniciatyvas;
4. dalyvaujant jaunimo organizacijų, taip pat kitų asociacijų ir fondų veikloje;
5. dalyvauti šalies ir vietos valdžios sprendimų priėmimo procesuose, kurie daro įtaką jaunimo politikai;
6. užsiimti kita veikla, kuria siekiama skatinti jaunimo dalyvavimą kuriant ir įgyvendinant jaunimo politiką.⁷⁹

Latvijos Jaunimo įstatymas skatina, kad viešosios įstaigos, įgyvendinančios jaunimo politiką, įvertintų savo atitinkamų politinių veiksmų poveikį jaunimo populiacijai. Pagal Jaunimo įstatymą, vietos valdžios institucijos, kuriančios institucinę sistemą, kuri dirba su jaunimu, turi teisę steigti jaunimo tarybas, kurių užduotys turėtų apimti informacijos apie vietos jaunimo problemas, poreikius ir interesus rinkimą ir analizavimą.⁸⁰ Jaunimo interesų, teisių, poreikių ir galimybių vertinimas yra vienas pagrindinių jaunimo politikos principų (jaunimo interesų laikymosi principas).

⁷⁸ Youth Law, 2009. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/175920>

⁷⁹ Youth Law, 2009. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/175920>

⁸⁰ Youth Law, 2009. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/175920>

2016 m. Latvijos vyriausybė patvirtino 2016–2020 m. Jaunimo politikos įgyvendinimo planą. Planas skirtas pagerinti jaunimo gyvenimo kokybę, kad būtų nuosekliai įgyvendinama ir koordinuojama jaunimo politika visais lygmenimis, nustatant prioritėtines veiklos kryptis ir politikos rezultatus. Plane išdėstyti pagrindiniai jaunimo politikos principai, vertybės, nustatyti svarbiausi iššūkiai, nustatyti veiksmų planai, pagrindinės užduotys ir rezultatai, kuriuos reikia pasiekti ateinančiais metais⁸¹. Jaunimo politikos įgyvendinimo plane numatytas jaunimo politikos tikslas yra pagerinti jaunų žmonių gyvenimo kokybę kuriant palankią ir įtraukią aplinką, palaikant jų iniciatyvas ir dalyvavimą. Atsižvelgiant į rezoliuciją dėl atnaujinto Europos bendradarbiavimo jaunimo reikalų srityje (2010–2018 m.) jaunimo politikos aštuoniais aspektais: dalyvavimo, švietimo ir mokymo kūrybiškumo ir kultūros, socialinės įtraukties, jaunimo ir pasaulio, savanoriškos veiklos, užimtumo ir verslumo, sveikatos ir gerovės, sukurtas veiksmų planas⁸². Remiantis šiais aspektais, atsižvelgiant į dabartinę Latvijos jaunimo politikos situaciją, plėtojami trys veiksmai: aplinka, dalyvavimas ir asmenybės ugdymas. Kiekvienais metais Švietimo ir mokslo ministerija rengia savo metinę programą, į kurią įtraukiamos konkrečios priemonės ir veikla jaunimo politikai įgyvendinti pagal 2016–2020 m. Jaunimo politikos įgyvendinimo planą.

Jaunimo politika siekiama ne tik gerinti kiekvieno jauno žmogaus situaciją, bet ir atkreipti kitų visuomenės narių dėmesį. Įtraukimas prasideda būtent nuo visuomenės – kaip ji priima jaunimą, ar ji pasiruošusi prisitaikyti ir dirbti kartu su kitos kartos atstovais. Kadangi dažnu atveju būtent visuomenė nubrėžia atskirties liniją, jaunimui kyla nepasitenkinimas valstybe, didelė tikimybė nerasti darbo – tapti socialiai nesaugiems. Tokie ir panašūs konfliktai yra socialinės raidos normos, skatinančios ieškoti tinkamų sprendimų, tai didelė atsakomybė, nes neišsprendus šių problemų apatiškas valstybei bei jos saugumui jaunimas tampa grėsme.

3.1.1. Tarpsektorinis bendradarbiavimas jaunimo srityje Latvijoje

Jaunimo įtraukties klausimus Latvijoje sprendžia Latvijos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, bendradarbiaudama su Jaunimo tarptautinių programų agentūra, jaunimo organizacijomis, bendruomenės organizacijomis, įgyvendinančiomis projektus jaunimo įtraukties srityje, vietos vyriausybės, vietos valdžios institucijomis ir kt.

Siekdama užtikrinti jaunimo politikos koordinavimą, Švietimo ir mokslo ministerija įsteigė Jaunimo patariamąją tarybą, kurios tikslas – skatinti rengti ir įgyvendinti koordinuojamą jaunimo politiką, taip pat skatinti jaunimo dalyvavimą priimant sprendimus, susijusius su

---

⁸¹ Par Jaunatnes politikas īstenošanas plānu 2016–2020. gadam, 2016. Prieiga per internetą:

<https://likumi.lv/ta/id/281546-par-jaunatnes-politikas-istenosanas-planu-2016-2020-gadam>

⁸² EU Youth Strategy 2010 -2018. How is ths being done? Prieiga per internetą:

https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/strategy-2010-2018_en [žiūrėta 2020 08 15]

bendruomenės gyvenimu.⁸³ Tarybą sudaro viešojo administravimo, vietos valdžios ir 7 jaunimo organizacijų paskirti atstovai, kurie sudaro pusę komisijos narių. Vietos vyriausybės, remdamasi nacionaliniais planavimo dokumentais ir vietos politika, turi parengti vietos masto jaunimo politikos planavimo dokumentus.

Jaunimo politikos koordinavimas apima šias pagrindines užduotis:

1. Skirtingų suinteresuotųjų šalių įtraukimas į jaunimo politikos kūrimą ir įgyvendinimą vykdant bendradarbiavimo ir koordinavimo veiksmus (horizontalusis aspektas), įskaitant tokias veiklas kaip teisės aktų rengimas ar tobulinimas, įgyvendinimo priemonės, finansavimas veiklai, susijusiai su jaunimo politika ir geresnis žinių, susijusių su jaunimo problemomis, teikimas.
2. Paramos teikimas vietinio jaunimo įdarbinimui (vertikalusis aspektas), įskaitant valstybės paramą ir metodinę paramą vietos valdžios institucijoms.
3. Jaunimo informacinės sistemos, užtikrinančios informacijos sklaidą tarp jaunimo politikos suinteresuotųjų šalių ir jaunimo, sukūrimas.
4. Tarptautinių bendradarbiavimo formų, kurios padėtų Latvijos jaunimo politikos formuotojams skleisti kitų žmonių rezultatus, keistis gerąja patirtimi ir derinti savo veiksmus su dabartine tarptautine jaunimo politika, sukūrimas.

Atsižvelgiant į tai, jog neišvengiamai jaunimo politika yra tarpsektorinė bendradarbiavimo politika, jaunimo politikos koordinavimo procesas yra tiesiogiai ar netiesiogiai susijęs su visa valstybine politika, darančia poveikį jaunimui.

Latvijoje skirtingos ministerijos siūlo skirtingas gerovės paslaugas jaunimui pagal savo kompetencijos sritį per joms priskirtas agentūras ir institucijas. Pagrindiniai veikėjai ir jų kompetencijos yra šios:

1. Švietimo ir mokslo ministerija atstovauja jaunimą Europos Tarybos Europos jaunimo veiksmų komitete (Europos jaunimo valdymo komitete (CDEJ), kuris priima sprendimus dėl Europos Tarybos jaunimo politikos. Parlamentas jaunimo srityje teikia platų metodinės pagalbos spektrą ir įvairią informacinę medžiagą, taip pat įvairius mokymus ir informacinius tinklus. Pagrindinės EP bendradarbiavimo jaunimo reikalų srityje priemonės yra EP tarptautinės jaunimo politikos vertinimo ataskaitos.
2. Socialinės apsaugos ministerija kuria jaunimui palankią valstybės politiką socialinių paslaugų ir socialinės pagalbos srityje, prižiūri jų įgyvendinimą ir užtikrina paramą nedirbantiems jauniems žmonėms ir ieškantiems darbo, organizuoja aktyvią užimtumo veiklą.

---

⁸³ Youth Law, 2009. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/175920>

3. Sveikatos apsaugos ministerija organizuoja jaunimo sveikatos priežiūrą ir skatina jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų plėtrą.
4. Teisingumo ministerija yra pirmaujanti valstybės valdymo institucija, nagrinėjanti teisinius klausimus. Ji koordinuoja viešuosius registrus, valstybės politiką dėl baudžiamosios sistemos ir baudžiamųjų bausmių bei šios politikos įgyvendinimą. Valstybinė probacijos tarnyba yra pavaldi Teisingumo ministerijai, ji organizuoja priverstinį darbą ir viešąjį darbą nepilnamečiams, taip pat pagalbą jaunimui, jiems atlikus bausmę.

Jaunimo įstatymas skatina viešąsias institucijas, įgyvendinančias jaunimo politiką, įvertinti savo atitinkamų politinių veiksmų poveikį jaunimo populiacijai ir teikti šias paslaugas kokybiškai. Švietimo ir mokslo ministerija taip pat kasmet rengia ir tvirtina Nacionalinę jaunimo politikos programą. Švietimo ministerijos politika numato paramą jauniems žmonėms, kuriems gresia socialinė atskirtis.

Jaunimo įstatymas nurodo, kad vietos valdžios institucijos, kuriančios institucinę sistemą, turi dirbti su jaunimu. Tokios institucijos turi teisę steigti jaunimo tarybas, kurių užduotys turėtų apimti informaciją apie vietos jaunimo problemas, poreikius ir interesus. Jaunimo galimybių vertinimas yra vienas pagrindinių jaunimo politikos principų, nes tik įvertinus problemas galima jas spręsti iš išvengti tokių socialinių konfliktų, grasančių šalies nacionaliniam saugumui, kaip emigracija. Šiuo metu Latvijoje imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumas per vienerius metus yra neigiamas – gyventojų mažėja.

3.1.2. Latvijos nacionalinės jaunimo politikos įgyvendinimas

Kuriant ir įgyvendinant jaunimo politiką dalyvauja daugybė suinteresuotųjų, įskaitant valstybės administracijos institucijas, vietos valdžios institucijas, jaunimo organizacijas, jaunimo iniciatyvines grupes (neformalias jaunimo grupes), jaunimo asociacijas ir fondus, pramonės susivienijimus, darbdavių organizacijas, religines organizacijas, jaunuosius tyrėjus ir kitus asmenis, dirbančius su jaunimu.

Latvijos darnaus vystymosi strategijoje iki 2030 m. buvo išryškinti keturi strateginiai principai – jie yra Latvijos visuomenės ateities pagrindas, todėl ypatingai svarbūs jaunimui:

- Kūrybinė veikla – galimybė kurti naujas idėjas, veiksmų formas arba naujai susieti esamas idėjas, koncepcijas, metodus ir veiksmus;
- Tolerancija numato socialinės atskirties ir visų rūšių diskriminacijos mažinimą, įskaitant pajamų nelygybę, amžiaus ir lyties diskriminaciją darbo rinkoje, etninius prietarus ir kalbines institucines kliūtis;

- Bendradarbiavimas yra institucijų ir gyventojų bendradarbiavimas horizontaliame ir vertikaliame lygmenyje;
- Dalyvavimas – kiekvienas asmuo yra atsakingas už savo veiksmus.⁸⁴

Nacionaliniame 2014–2020 m. plėtros plane vienas iš prioritetų yra „Žmogaus saugumas“ – jaunimo užimtumo skatinimas, kokybiško švietimo ir neformaliojo švietimo suteikimas jaunimui, jaunimo dalyvavimas ir įsitraukimas, sveikos jaunimo gyvenimo skatinimas, socialinė įtrauktis.⁸⁵

Socialinė įtrauktis (įskaitant jaunimą ir vaikus) yra daugiasektorė sritis, kurioje reikia dirbti kartu su švietimo, socialinės rūpybos, ekonomikos, regioninės plėtros ir sveikatos sektorių atstovais. Tai reiškia, kad socialinės įtraukties sėkmė labai priklauso nuo valstybės ir savivaldybių institucijų, taip pat nevyriausybinio sektoriaus atstovų noro ir galimybių bendradarbiauti bei jų realaus bendradarbiavimo. Savivaldybės jaunimo reikalų specialistai dirba su jaunimu ir jaunimo iniciatyvinėmis grupėmis bei su jaunimo organizacijomis įvairiomis kryptimis: siekia, kad jaunimas įdomiau, aktyviau leistų laisvalaikį, skatina savanorišką darbą, neformalųjį švietimą, užtikrina jaunimo dalyvavimą vietos savivaldybės administracijoje. Gerinant bendradarbiavimą reguliariai organizuojamos kavos sesijos su politikais (pritaikytas NVO „NEXT“ komunikacijos metodas, leidžiantis neformalų jaunų žmonių ir politikos formuotojų dialogą), įtraukiant jaunimą į sprendimų priėmimo procesą, leidžiant jiems pareikšti savo nuomonę ir įtraukti juos į savo bendruomenės plėtrą (renginiai taip pat vyksta savivaldybės lygiu).

Latvijoje veikia Tarptautinių jaunimo programų agentūra. Pagrindinis agentūros tikslas yra skatinti jaunimo savanoriškos tarnybos veiklą ir judumą (pvz., Su ES, Rytų partnerystės šalimis ir kt.). Agentūra vykdo neformalųjį mokymąsi, informavimo programas ir projektus, skirtus jaunimui ir su jaunimu dirbantiems asmenims, kartu remdama neformaliojo mokymo ir mokymosi visą gyvenimą ryšį. Agentūra siūlo jauniems žmonėms rengti projektų paraiškas, dalijasi įdomia ir naudinga informacija su jaunimo atstovais apie galimybes Europoje, skatina mobilumą, teikia konsultacijas apie projektų rengimą bei konsultuoja jaunimą visais pirmiau minėtais klausimais.⁸⁶

Latvijoje veikia tarptautinės jaunimo mainų programos. Nuo 2006 m. Latvijos jaunimas gali dalyvauti tarptautiniuose jaunimo mainuose tarp Australijos ir Japonijos. Mainų programos vyksta ir tarp Japonijos ir Latvijos jaunimo: jaunuoliai dalyvauja abipusiuose vizituose, siekdami sukurti geresnį supratimą ir draugiškus abiejų šalių santykius tarp jaunimo. Jaunimas, dalyvaudamas tarptautinėse konferencijose ir diskusijose, lankydamasis valstybės ir vietos valdžios

⁸⁴ Sustainable Development Strategy of Latvia until 2030, 2010. Prieiga per internetą: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/images-legacy/LV2030/LIAS_2030_parluks_en.pdf

⁸⁵ National Development Plan of Latvia for 2014–2020, 2012. Prieiga per internetą: https://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020%20dokumenti/NDP2020_English_Final.pdf

⁸⁶ Jaunatnes starptautisko programmu agentūra, 2016. About agency. Prieiga per internetą: <https://jaunatne.gov.lv/en> [žiūrėta 2020 08 15]

institucijose, susipažįsta su Japonijos ir Latvijos kultūra ir istorija (The International Youth Development Exchange Program (INDEX), 2016).⁸⁷

Šveicarijos ir Latvijos bendradarbiavimo programa turi du pagrindinius tikslus:

1. skatinti ekonominės ir socialinės atskirties tarp Latvijos ir pažangiausių Europos Sąjungos šalių mažinimą;
2. skatinti ekonominės ir socialinės atskirties tarp dinamiškų miestų centrų ir struktūriškai silpnų periferijos regionų mažinimą.⁸⁸

Tarptautinių jaunimo programų agentūra įgyvendina Šveicarijos ir Latvijos bendradarbiavimo programą „Parama jaunimo iniciatyvų plėtrai periferiniuose ar nepalankiuose regionuose“. Pagrindinis programos tikslas yra socialinės nelygybės ir skirtumų tarp išsivysčiusių ir mažiau išsivysčiusių regionų mažinimas. Pagrindinės programos veiklos dalys / komponentai yra šie:

1. 17 daugiafunkčių jaunimo iniciatyvos centrų įkūrimas periferiniuose arba nutolusiuose regionuose;
2. mokymų ir renginių jaunimui organizavimas ir mokymai asmenims, dirbantiems su jaunimu, taip pat metodinės ir mokomosios medžiagos rengimas.⁸⁹

Anna Lindh fondas valdo didžiausią pilietinės visuomenės organizacijų, dalyvaujančių skatinant tarpkultūrinį dialogą Europoje ir Viduržemio jūros regiono šalyse, tinklą. Pagrindinė Anna Lindh fondo misija yra suburti žmones iš Viduržemio jūros regiono šalių, kad pagerėtų kultūrų tarpusavio pagarba. Nuo pat savo veiklos pradžios ALF buvo sumanytas kaip nacionalinių tinklų tinklas, įsteigtas kiekvienoje iš 43 Viduržemio jūros šalių sąjungos šalių ir vienijantis maždaug 4000 pilietinės visuomenės organizacijų, kurios dalijasi fondo vertybėmis. Tinklo koordinavimą Latvijoje vykdo Tarptautinių jaunimo programų agentūra. Šiuo metu Latvijos ALF tinkle yra daugiau nei 46 organizacijos. Daugelis jų yra jaunimo organizacijos, meno ir kultūros srityje veikiančios organizacijos bei pilietinė visuomenė, keletas aukštųjų mokyklų ir vietos savivaldybių.⁹⁰

Latvijoje reguliariai vykdoma įvairi veikla, siekiant užtikrinti, kad vyktų bendravimas ir konsultacijos tarp politikos formuotojų ir jaunų žmonių. Tai bandymas spręsti socialinius tarpgrupinius konfliktus, kuriuos kelia skirtingi individų grupių poreikiai, norai, pasirinkimai.

⁸⁷ Cabinet Office, 2015. The International Youth Development Exchange Program (INDEX). Prieiga per internetą: <https://www8.cao.go.jp/youth/kouryu/en/index/iydp.html>

⁸⁸ Ministry of Finance Republic of Latvia, 2018. Swiss Cooperation Programme. Prieiga per internetą: <https://www.fm.gov.lv/en/news/52495-463-million-euro-of-the-swiss-cooperation-programme-financing-already-invested-in-the-latvian-national-economy>

⁸⁹ Switzerland and Latvia, 2017. Support for Development of Youth Initiatives in Peripheral and Disadvantaged Regions. Prieiga per internetą: <https://www.eda.admin.ch/countries/latvia/en/home/enlargement-contribution/projects.html/content/dezaprojects/SDC/en/2009/7F06974/phase1> [žiūrėta 2020 08 15]

⁹⁰ Anna Lindh Foundation. About the Anna Lindh Foundation. Prieiga per internetą: <https://www.annalindhfoundation.org/about> [žiūrėta 2020 08 15]

Sudaromos sąlygos laisvai piliečių veiklai padeda vystytis teisingai demokratinei raidai. Asmenys ima jaustis saugesni žinodami, kad savo problemas jie spręs ne vieni, dėl to kyla pasitikėjimo valstybe laipsnis.

3.1.3. Jaunimo įtraukimas Latvijoje į savanorystės veiklas

Savanoris yra asmuo, dirbantis kitiems neatlygintinai. Jis pats pasirenka savo interesams ir poreikiams tinkamą užsiėmimą bei šiam darbui skirtą laiką. Savanorystė yra laiko, žinių ir įgūdžių aukojimas kitiems neatlygintinai. Savanorystę Latvijos Respublikoje reglamentuoja „Savanoriško darbo įstatymas“, įsigaliojęs 2016 m. sausio 1 d. Savanorišką veiklą galima atlikti:

1. asociacijose ir fonduose, įskaitant profesines sąjungas ir jų asociacijas;
2. valstybės ir vietos valdžios institucijose;
3. politinėse partijose ir jų asociacijose.⁹¹

Savanoris Latvijoje yra fizinis asmuo, sulaukęs 13 metų. Minint Tarptautinę savanorių dieną, tradiciškai kiekvienų metų pabaigoje ypatinga ceremonija pagerbiami ir apdovanojami aktyviausi metų savanoriai, dirbę nepaprastą ir pasiaukojamą darbą bendruomenės labui, taip pat savanoriams draugiškos nevyriausybines organizacijos ir vietos valdžios institucijos iš visos Latvijos. „Metų savanorio“ nominacijai kiekvienas Latvijos gyventojas, nevyriausybinių organizacijų, valstybės ar vietos valdžios institucijų atstovas metų pabaigoje gali pasiūlyti savo geriausius kandidatus, kurie tais metais buvo ypač gerai pasirengę savanoriauti ar padėti kitiems. Savanorystės tikslas yra skatinti Latvijos žmonių domėjimąsi savanoriška veikla ir skatinti įvairaus amžiaus žmonių ir organizacijų įsitraukimą į savanorišką veiklą.

Pagrindinė institucija, atsakinga už savanorystę Latvijoje, yra Latvijos Respublikos socialinės apsaugos ministerija ir jai pavaldi Valstybinė užimtumo tarnyba. Latvijos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, vadovaudamasi Jaunimo įstatymo nuostatomis, skatina jaunimo savanorystę, įtraukdama vietos valdžios institucijas ir savivaldybes, jaunimo organizacijas ir ne pelno siekiančias organizacijas, taip įgyvendindama dalyvavimo ir laisvalaikio praleidimo sąlygas jaunimui. Nuo 2011 m. Valstybinė užimtumo tarnyba įgyvendina bedarbiams (18–24 m.) skirtą priemonę „Parama jaunimo savanorystei“. Priemonės tikslas – skatinti bedarbį jaunimą dirbti neatlygintiną darbą visuomenės labui, dalyvaujant savanoriškoje veikloje asociacijose ir fonduose. Savanorio veikla trunka nuo vieno iki šešių mėnesių. Viena iš svarbiausių savanorystės rėmimo formų yra vietos valdžios institucijų funkcijų delegavimas nevyriausybiniams organizacijoms, ypač pasinaudojant savanoriškos veiklos organizacijų kompetencija ir gebėjimais. Šitoks požiūris turėtų

---

⁹¹ Latvijas Republika, Brīvprātīgā darba likums, 2016. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/id/275061-brivpratiga-darba-likums>

būti vertinamas kaip geroji praktika ir praktiškai taikomas visose vietos valdžios institucijose ir savivaldybėse.

Latvijos jaunimas reguliariai, bent kelis kartus per metus, dirba savanorišką darbą. Tačiau per pastaruosius trejus metus pastebimas nedidelis dalyvaujančių savanorių aktyvumo sumažėjimas – jei ankstesnių metų jaunų žmonių dalis buvo didesnė nei 1/10, tai per pastaruosius trejus metus – ne daugiau kaip 1/10. Nepaisant to, bendra jaunų žmonių, kurie atliko savanorišką veiklą, dalis yra žymiai didesnė – bent kartą per metus apie pusė Latvijos jaunimo dalyvauja savanoriškoje veikloje. Vis dėlto reikia pabrėžti, kad dauguma šių užsiėmimų yra tradicinis kasmetinis aplinkosaugos renginys „Didžioji švara“ – be šios veiklos bendra savanorių dalis būtų žymiai mažesnė. Dažniausiai savanoriai yra 13–15 metų amžiaus (iš viso maždaug 2/3 šios amžiaus grupės jaunuolių dirba savanorišką darbą bent kartą per metus), tačiau žymiai rečiau – 20–25 metų amžiaus. 15–24 metų jaunuolis vidutiniškai 49 valandas savo laiko per metus skiria savanorystės veiklai. Apskritai Latvijos pilietis savanoriškam darbui skiria vidutiniškai 57 valandas per metus.

Savanorystė svarbi ne tik dėl asmeninio tobulėjimo, tačiau ir dėl visuomenės brandos, tai suvokimas, jog egzistuoja ne tik teisės, bet ir pareigos. Kadangi neišvengiamai svarbiausias šalies saugumo vienetą yra žmogus, tai konfliktams, pasireiškiantiems per socialinės integracijos puses, socialinę raidą, skiriamas dėmesys. Tai susiję su bendruomeniniu ir asmeniniu žmogaus saugumu, kai siekiama kelti pasitikėjimo mastą, kuris grandininiu būdu nuo elementaraus pasitikėjimo ir noro padėti vieni kitiems neatlygintai savanoriaujant jaunystėje keičiasi į sąžiningą darbą suaugus ir atskaitomybę prieš visuomenę. Taip ateityje galima tikėtis išvengti vidinių grėsmių (protestų, emigracijos) ir kurti stiprią saugią nacionalinę valstybę su brandžia ir patenkinta visuomene.

3.2. Jaunimo politika ir jos teisinis reglamentavimas Estijoje

Jaunimo sritį (jaunimo politiką ir darbą su jaunimu) Estijoje apibrėžia daugybė teisės aktų. Pagal Jaunimo darbo įstatymą jaunas žmogus yra fizinis asmuo nuo 7 iki 26 metų.⁹² Bendras Estijos gyventojų skaičius yra 1 326 771 (2020 m. spalio 1 d. duomenys), 2020 metų pradžioje jaunimas sudarė daugiau nei 20,6 % visų gyventojų.⁹³

---

⁹² Youth Work Act., 2010. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520122013004/consolide/current>

⁹³ News, 2020. Statistics: Youth population declined in every county except Harju in 2019. Prieiga per internetą: <https://news.err.ee/1109787/statistics-youth-population-declined-in-every-county-except-harju-in-2019> [žiūrėta 2020 08 22]

Jaunimo politikai ir darbo su jaunimu plėtrai yra skirtas specialus biudžetas. Skirtingos politikos sritys ir priemonės finansuojamos iš skirtingų šaltinių ir atsakingų ministerijų, kurios apima:

- nacionalinį biudžetą;
- savivaldybių biudžetus (savivaldybės yra atsakingos už darbą su jaunimu, socialinį darbą, formaliojo švietimo sistemą, vietinį transportą, pomėgių ugdymą);
- privačias iniciatyvas (pvz., Verslumo ugdymo programa ENTRUM 2014/2015 m.);
- Europos fondus (pvz., Europos socialinis fondas);
- kitas iš užsienio gaunamas lėšas (pvz., EAA ir Norvegijos dotacijos);
- kitas lėšas.

Visi šaltiniai yra skirti finansuoti paslaugų teikėjų gebėjimams ugdyti jaunimą, įskaitant mokymą, konkrečių priemonių įgyvendinimą ir darbo su jaunimu paslaugų teikimą, analizę ir stebėseną.

Jaunimo politika Estijoje yra puikiai veikianti ir yra atskira politikos sritis beveik nuo 1999 m., kuomet buvo priimtas Jaunimo darbo įstatymas. Jaunimo politikos terminas pirmą kartą buvo pavartotas Estijos darbo su jaunimu koncepcijoje, kuri buvo priimta 2001 m. Už jaunimą atsakinga institucija yra Švietimo ir mokslo ministerija, o tiksliau – Jaunimo reikalų departamentas. Pagrindiniai skyriaus tikslai:

- Teisės aktų kūrimas siekiant užtikrinti tinkamą teisinę aplinką jaunimo politikai įgyvendinti.
- Užtikrinti tikslingumą ir nuoseklumą įgyvendinant jaunimo politiką.
- Jaunimo politikai įgyvendinti reikalingų išteklių planavimas.
- Jaunimo politikos darnos užtikrinimas.
- Viešo dialogo su partneriais palaikymas siekiant socialinio susitarimo su jaunimo politika susijusiais klausimais.

Kad pavyktų pasiekti pirmiau išvardintus tikslus, skyrius atlieka daugybę užduočių. Pagrindinis departamento uždavinys yra organizuoti su jaunimo politika ir jaunimu susijusią veiklą Švietimo ir mokslo ministerijoje ir konsultuoti ministrą bei kitus ministrų pareigūnus jaunimo politikos ir su jaunimu susijusios temos klausimais.⁹⁴

Švietimo ir jaunimo tarnyba yra vyriausybėnė įstaiga, kurią valdo Švietimo ir mokslo ministerija, įsteigta 2020 m. rugpjūčio 1 d. Pagrindinis tarnybos uždavinys yra švietimo ir jaunimo politikos įgyvendinimas. Jungtinė įstaiga buvo įsteigta su „Innove“, „Archimedes“ ir Švietimo informacinių technologijų fondų bei Estijos jaunimo darbo centro pagalba. Švietimo ir jaunimo tarnybos įsteigimas leis pagerinti bendradarbiavimą ir valdymą, padidinti ministerijos atsakomybę

---

⁹⁴ European Commission, 2017. Youth policies in Estonia . Prieiga per internetą: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/sites/youthwiki/files/gdlestonia.pdf>

sričių darną, aiškesnę ir logiškesnę darbo paskirstymą, sumažinti funkcijų dubliavimąsi ir sutaupyti išlaidų. Tai taip pat palengvina ir paspartina piliečių bendravimą su valstybinėmis institucijomis.⁹⁵

Estijoje yra dokumentų rinkinys, kuris remia socialinės įtraukties plėtrą, skirtą konkrečiai jaunimo grupei arba apskritai jaunimui. Yra dvi strategijos, kuriose vaikai ir jaunimas laikomi svarbiausia tiksline grupe:

- 2012–2020 m. Vaikų ir šeimų strategija;
- 2014–2020 m. Jaunimo srities plėtros planas.

Taigi, priimti du svarbiausi teisės aktai, reglamentuojantys jaunimo politiką:

- Atnaujintas Vaiko apsaugos įstatymas, apibrėžiantis 0–18 metų vaikų teisių ir gerovės užtikrinimo principus.⁹⁶ Įstatymas numato valstybės ir vietos valdžios įstaigų bei jų pareigūnų, viešosios ir privačios teisės juridinių fizinių asmenų pareigas ir funkcijas užtikrinant vaikų teises ir gerovę, vaikų apsaugos organizavimą, draudimus ir apribojimus. Jame nustatyti asmenims, dirbantiems su vaikais, elgsenos su vaikais principai, elgsena su vaikais, kuriems reikia pagalbos, pavojuje esančių ir nuo šeimos atskirtų vaikų gydymo principai, valstybinė šio įstatymo laikymosi priežiūra ir atsakomybė už įstatymo pažeidimą.
- Jaunimo darbo įstatymas, apibrėžiantis jaunimo nuo 7 iki 26 metų amžių ir skirtingų valdžios institucijų pareigas jaunimo srityje. Šis įstatymas numato teisinį darbo su jaunimu organizavimo ir finansavimo pagrindą. Akte apibrėžtos pagrindinės sąvokos, vartojamos jaunimo srityje, pagrindinės institucijos, organizacijos ir darbo su jaunimu formos, darbo su jaunimu principai, darbo su jaunimu finansavimas ir kt. Įstatymas nustato Švietimo ir mokslo ministerijos atsakomybę už darbą su jaunimu apskričių vadovams ir vietos savivaldybėms. Įstatymas apibrėžia savivaldybių ir vietos jaunimo tarybas.⁹⁷

Estijoje yra priimti 29 skirtingi įstatymai (pradedant Konstitucija ir Civiliniu kodeksu; įvairiais skirtingas švietimo pakopas reglamentuojančiais įstatymais ir baigiant alkoholio, tabako vartojimą reglamentuojančiais teisės aktais), kurie daugiau ar mažiau tiesiogiai susiję su jaunimu, nes jie apibrėžia savivaldybių ir centrinės valdžios teises ir pareigas, sietinas su jaunimu, taipogi juose yra išdėstytos jaunimo teisės, pareigos ir apribojimai.⁹⁸

Estija neturi nacionalinės jaunimo strategijos, tačiau 2013 m. buvo priimtas 2014–2020 m. Jaunimo srities plėtros planas. Jame buvo numatyti strateginiai tikslai, taikytini jaunimo politikos formavimui. Pagrindiniai plėtros plano tikslai yra šie:

- jaunimas turės daugiau galimybių atrasti savo kūrybinį ir vystymosi potencialą;

⁹⁵ Haridus – ja Noorteamet, 2020. The Education and Youth Authority. Prieiga per internetą: <https://harno.ee/en/about-us> [žiūrėta 2020 08 22]

⁹⁶ Child Protection Act, 2016. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506052015001/consolide>

⁹⁷ Youth Work Act., 2010. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520122013004/consolide/current>

⁹⁸ European Commission, 2017. Youth policies in Estonia. Prieiga per internetą: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/sites/youthwiki/files/gdlestonia.pdf>

- jauniems žmonėms bus mažesnė atskirties rizika;
- bus labiau remiamas jaunų žmonių dalyvavimas priimant sprendimus;
- jaunimo sėkmės darbo rinkoje užtikrinimas;
- aukštos kokybės jaunimo politikos ir darbo su jaunimu kūrimas.⁹⁹

Pagrindinis plėtros plane numatytas tikslas yra suteikti jauniems žmonėms tobulėjimo ir savirealizacijos galimybes, kurios apskritai palaiko socialiai darnią ir kūrybingą visuomenę. Šiame plėtros plane sprendžiamos su jaunimu susijusių problemų priežastys (pvz., didėjanti jaunimo emigracija, didelis 15–19 metų jaunimo nedarbo lygis, nesimokančių ir nedirbančių jaunų žmonių skaičius, didelis santykinio skurdo lygis, sveikos elgsenos problemos, visų pirma rizikingas jaunų vyrų elgesys). Plėtros plane darbas su jaunimu yra laikomas politikos priemone, padedančia įgyvendinti veiklą, kuria siekiama politinių tikslų jaunimo srityje.¹⁰⁰

Su socialiniu jaunimo įtraukumu ir gerove susijusios nuostatos ir principai, vyriausybės lygmeniu apibrėžti dokumentuose, kyla iš socialinės ir gerovės valstybės principų, pagrindinių ir socialinių teisių sistemos bei socialinės apsaugos principų. Estijoje didelis dėmesys skiriamas jaunimo politikos švietimui ir tai aktualu, nes išsilavinę ir plačiau mąstantys žmonės kitaip supranta savo pareigas ir siekia sėkmingos šalies raidos netapdami šaliai grėsme.

3.2.1. Tarpsektorinis bendradarbiavimas jaunimo srityje Estijoje

Tarpsektorinis bendradarbiavimas jaunimo politikoje priklauso nuo bendros politikos planavimo ir vykdymo sistemos. Struktūriniu lygmeniu sektorių plėtros planų ir strategijų rengimas ir priėmimas, taip pat jų įgyvendinimas yra įtvirtintas Valstybės biudžeto įstatyme.

Pagrindiniai valstybiniai partneriai nurodyti Jaunimo srities plėtros plano 2014–2020 m. Veiklos plane ir įgyvendinant jaunimo politiką, yra šie:

- Kultūros ministerija ir Finansų ministerija – bendradarbiaujama ieškant naujų paramos schemų, skirtų didinti jaunimo dalyvavimą darbui su jaunimu;
- Socialinių reikalų ministerija (darbo rinkos politikos sektorius) ir Töötukassa (Estijos nedarbo draudimo fondas) – bendradarbiaujama jaunimo darbo rinkos politikos srityje, įskaitant informacijos ir ankstyvą darbo patirtį, taip pat darbą su sunkiai pasiekiamu jaunimu.¹⁰¹

⁹⁹ Ministry of education and research, 2014. Youth Field Development Plan 2014-2020, 7 p. Prieiga per internetą: https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_eng.pdf

¹⁰⁰ Ministry of education and research, 2014. Youth Field Development Plan 2014-2020, 7 p. Prieiga per internetą: https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_eng.pdf

¹⁰¹ Ministry of education and research, 2014. Youth Field Development Plan 2014-2020, 14 p. Prieiga per internetą: https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_eng.pdf

- Estijos nacionalinė jaunimo taryba – bendradarbiaujama remiant tvarų tradicinių jaunimo dalyvavimo sprendimų priėmimo formų plėtrą ir kasmetinės paramos jaunimo organizacijoms finansavimo sistemos plėtrą.¹⁰²

Kultūros ministerija, ypač Kultūros departamentas, yra atsakingas už integracijos procesą Estijos visuomenėje ir už paramą estų mažumų kultūriniam gyvenimui ir visuomenei, siekiant išsaugoti jų kultūras ir kalbas Estijoje. Ministerija yra atsakinga už Estijos integracijos ir socialinės sanglaudos strategijos „Estijos integracija 2020“ koordinavimą.¹⁰³ Jaunimo strategijoje vienas iš tikslų yra „Studentai, kurių gimtoji kalba skiriasi nuo estų kalbos, aktyviai dalyvauja jaunimo darbe ir palaiko glaudžius ryšius su estų kalba kalbančiais bendraamžiais“. Tikslas pasiekiamas didinant iniciatyvų galimybes, bendrą veiklą ir didinant jaunimo įtraukimą į darbą su jaunimu: tokius kaip jaunimo susitikimai, vasaros stovyklos, vietos jaunimo iniciatyvos ir kt. 2020 m. tikslas yra padidinti jaunimo darbo srities gebėjimą kurti ir plėtoti jaunimui tinkančią socializuojančią aplinką ir remti pačių jaunuolių iniciatyvas bei jaunimo projektų organizavimą.

Dauguma jaunų žmonių visose trijose Baltijos šalyse optimistiškai vertina savo ateitį, tačiau geriausiai šiuo klausimu pasisako būtent estai (95 proc., tai yra didžiausias rodiklis Europoje), Latvijoje – 90 proc., Lietuvoje – 84 proc., (ES vidurkis – 78 proc.). Nors neišvengiamai yra jaunimo, manančio, kad turi mažai galimybių kažką reikšmingo pasiekti gyvenime (Lietuva 33 proc., Latvija 24 proc., Estija 20 proc.), tačiau labiausiai savo ateitimi tikinčio jaunimo lyderiai – estai.¹⁰⁴ Tokia statistika veda prie prielaidos, kad šioje šalyje jaunimas nesijaučia ignoruojamas, politinis jaunimo įtraukimas veikia.

Ypatingas dėmesys Estijoje skiriamas jaunų žmonių, kuriems gresia socialinė atskirtis, įtraukimui. Dėl šios priemonės jaunimas turi platesnes galimybes tobulėti ir save realizuoti, o jaunimas, kurio gimtoji kalba nėra estų kalba, turi galimybę dalyvauti jaunimo darbe, tai remia darnios ir kūrybingos visuomenės kūrimą.

Estijos Švietimo ir jaunimo tarnyba turi daugybę užduočių, skirtų įgyvendinti jaunimo politikai ir plėtoti darbą su jaunimu. Centro funkcijos yra:

1. Dalyvauti rengiant teisės aktus, organizuoti jų įgyvendinimą ir, neperžengiant savo kompetencijos ribų, teikia atitinkamas teises konsultacijas ir gaires dėl teisių ir pareigų, kylančių iš teisės aktų, vykdymo;
2. Teikti ir plėtoti konsultavimo paslaugas studijų klausimais;

¹⁰² European Commission, 2017. Youth policies in Estonia . Prieiga per internetą:

<https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/sites/youthwiki/files/gdlestonia.pdf>

¹⁰³Ministry of Culture, 2020. Integrating Estonia 2020. Prieiga per internetą: <https://www.kul.ee/en/activities/cultural-diversity/integrating-estonia-2020> / https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/23748_en_proofreading_1e2020_eng.pdf

¹⁰⁴ European Commission, 2016. Standard Eurobarometer 85, 2016. Public opinion in the European Union.

3. Rengti nacionalines ikimokyklinio, bendrojo ir profesinio ugdymo programas, teikti švietimo įstaigoms patarimus dėl nacionalinių programų vykdymo ir švietimo įstaigų programų atnaujinimo;
4. Organizuoti, plėtoti, stebėti ir analizuoti su jaunimo sritimi ir darbu su jaunimu susijusias paslaugas;
5. Teikti patarimus darbo su jaunimu organizatoriams planuojant ir organizuojant darbą su jaunimu;
6. Vertinti užsienyje įgytas kvalifikacijas, leidžiančias įgyti aukštąjį mokslą ir patvirtinančias aukštojo mokslo įgijimą;
7. Veikti kaip švietimo ir jaunimo srities inovacijų ir kompetencijos centrai;
8. Dalyvauti rengiant nacionalines ir Europos Sąjungos švietimo ir jaunimo programas.¹⁰⁵

Nėra vienos institucijos, atsakingos už jaunų žmonių įtraukimą, nes ši sritis apima kelias politikos sritis, kuriose nustatytas skirtingas užduočių pasiskirstymas tarp skirtingų ministerijų bei tarp vietos ir centrinio lygmens. Visų pirma atsakomybė už jaunimo sritį ir vaiko apsaugą yra susijusi su panašiu užduočių pasidalijimu tarp vietos ir centrinės valdžios, o už paslaugų teikimą paprastai atsako vietos valdžia.

3.2.2. Estijos nacionalinės jaunimo politikos įgyvendinimas

Pagrindinės 2014–2020 m. Jaunimo srities plėtros plano temos yra kūrybiškumo ugdymas, verslumas, socialinė įtrauktis ir užimtumo ugdymas, aktyvus dalyvavimas visuomenėje ir sprendimų priėmimas, kokybiška jaunimo politika ir darbo su jaunimu plėtra. Temų pasirinkimas vertinant ypatingą jaunimo situaciją buvo grindžiamas jaunimo sritimi ir visuomenės iššūkiais.

Nacionalinė jaunimo strategija apima visas ES sritis principų, horizontalių temų ar konkrečių priemonių lygiu. Daugelį temų apima ir kitos strategijos, pavyzdžiui, mokymosi visą gyvenimą strategija, integracijos strategija, sveikatos strategija ir kt.¹⁰⁶

Pagrindiniai partneriai yra nurodyti Jaunimo srities plėtros plane 2014–2020 m.¹⁰⁷

- Fondo „Archimedes“ jaunimo agentūra, Estijos nacionalinė agentūra programai „Erasmus+“ – agentūra bendradarbiauja finansuojant „Erasmus+“ programos jaunimo projektus; rūpinasi

¹⁰⁵ Statutes of the Education and Youth Authority, 2020. Prieiga per internetą:

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/501092020001/consolide>

¹⁰⁶ Ministry of education and research, 2014. Youth Field Development Plan 2014-2020, 14 p. Prieiga per internetą:

https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_eng.pdf

¹⁰⁷ Ministry of education and research, 2014. Youth Field Development Plan 2014-2020, 14 p. Prieiga per internetą:

https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_eng.pdf

tarptautinio bendradarbiavimo ir jo rezultatų panaudojimo galimybių didinimu; skatina jaunimo darbuotojų profesionalumą organizuojant mokymus bei stebint kompetencijas.¹⁰⁸

- Estijos atvirų jaunimo centrų asociacija – bendradarbiaujama dėl paramos atviriems darbo vietos jaunimo centrams ir paslaugų NEET jaunimui teikimo; bendradarbiaujama kuriant galimybes jaunimo darbuotojams gauti konsultacijas ir paramą; bendradarbiaujama palaikant jaunimo informacinės sistemos plėtrą;
- Estijos jaunimo darbuotojų asociacija „Eesti Noorsootõotajate Ühendus“ – bendradarbiaujama kuriant galimybę jaunimo darbuotojams gauti konsultacijas ir paramą;

Nacionalinė jaunimo politika įgyvendinama yra ne tik padedant valstybinėms institucijoms ir ministerijoms, tačiau ir nevyriausybinėms organizacijoms. Dažniausiai įgyvendinamuose planuose pagrindinį vaidmenį atlieka būtent ministerija, atsakinga už konkretų plėtros planą, tačiau nemažą dalį veiklos vykdo įvairios jaunimo organizacijos. Įgyvendinimo planuose nurodomas didelis tarpžinybinis bendradarbiavimas. Toliau pateikiamos veiklos ir programos, kurios įgyvendinamos bendradarbiaujant dviem ar daugiau ministerijų, organizacijų:

- Programa „Jaunimo garantija“ yra programa, skirta kovoti su jaunimo nedarbu, užtikrinanti, kad visi jaunesni nei 25 metų jaunuoliai – nesvarbu, ar jie yra užsiregistravę įdarbinimo tarnybose, ar ne – per 4 mėnesius gaus kokybišką, konkretų pasiūlymą, kai tik baigs formalųjį išsilavinimą ar taps bedarbiais. Programą inicijavo Europos Komisija, o Estijoje ji įgyvendinama bendradarbiaujant Švietimo ir mokslo ministerijai bei Socialinių reikalų ministerijai.¹⁰⁹
- Parama estų kalbos mokymuisi, kultūrinė integracija, jaunimo dalyvavimo, socialinio aktyvumo ir darbo rinkos paslaugų teikimas jaunimui vyksta bendradarbiaujant Kultūros ministerijai ir Švietimo ir mokslo ministerijai.
- Programą „Rizikos grupės vaikai ir jaunimas“ įgyvendina Estijos jaunimo darbo centras, bendradarbiaudamas su Švietimo ir mokslo ministerija, Socialinių reikalų ministerija ir Teisingumo ministerija. Programa siekiama pagerinti vaikų ir jaunimo (Estijoje iki 26 metų) gerovę vykdamą prevenciją ir tarpsektorinį bendradarbiavimą.¹¹⁰

Vienas iš iššūkių yra jaunų žmonių, kurie nesimoko ir nedirba, aktyvinimas. Ypatingas dėmesys skiriamas sklandžiam jaunų žmonių, turinčių specialiųjų poreikių, perėjimui iš bendrosios švietimo sistemos į kitą švietimo lygį (profesinį mokymą ir (arba) aukštąjį mokslą) ir darbo rinką.

---

¹⁰⁸ Archimedes, 2020. About us. Prieiga per internetą: <https://archimedes.ee/en/sihtasutus/about-us/> [žiūrėta 2020 09 01]

¹⁰⁹ European Commission, 2020. Youth Guarantee country by country, Estonia.

¹¹⁰ European Commission, 2019. Inclusive programmes for young people. Prieiga per internetą: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/content/youthwiki/44-inclusive-programmes-young-people-estonia>

Jaunimo srities plėtros 2014–2020 m. plane pagrindinis tikslas yra sukurti darnią ir kūrybingą visuomenę pasitelkiant jaunimo teikiamas plėtros ir savirealizacijos galimybes. Plėtros plane yra numatyti ir subtikslai:

1. Jaunimas turi daugiau galimybių atrasti savo kūrybinį ir vystymosi potencialą. Pagal šį tikslą planuojamomis politikos priemonėmis siekiama padidinti jaunimo galimybes ugdyti savo kūrybiškumą, parodyti iniciatyvą ir veikti kartu;
2. Jauniems žmonėms yra mažesnė rizika būti atskirtiems. Pagal šį tikslą planuojamomis politikos priemonėmis siekiama padidinti jaunų žmonių integraciją ir pagerinti jų galimybes įsidarbinti;
3. Labiau remiamas jaunimo dalyvavimas priimant sprendimus. Pagal šį tikslą planuojamomis politikos priemonėmis siekiama remti jaunų žmonių aktyvų dalyvavimą bendruomenės gyvenime ir priimant sprendimus;
4. Jaunimo sritis veikia efektyviau. Politinėmis priemonėmis siekiama užtikrinti aukštos kokybės jaunimo politikos ir darbo su jaunimu plėtrą.¹¹¹

Tikslinės grupės, kurioms reikalingas atskiras dėmesys, norint pasiekti aukštesnį užimtumo lygį, yra jaunimas, pagyvenę žmonės, gyventojai, kurių gimtoji kalba nėra estų, žmonės, ilgą laiką buvę atitrūkę nuo darbo rinkos, ir žmonės, kurių darbingumo lygis yra ribotas. Estijoje, pasiekus vieną didžiausių jaunimo nedarbo lygių Europoje finansų krizės metu (32,9 proc. Estijoje palyginti su 21 proc. ES-28 2010 m.), padėtis greitai stabilizavosi, o jaunimo, ieškančio darbo, dalis yra mažesnė lyginant su daugeliu kitų Europos šalių (2020 m. balandžio mėn. Estijoje – 13,2 proc.).¹¹² Europoje jaunimo nedarbas siekia apie 20 proc. Jaunimo nedarbo lygis Estijoje vis dar išlieka aukštesnis lyginant su vyresnio amžiaus gyventojais.

2016 m. Estijos Vyriausybė patvirtino dokumentą „Gerovės plėtros 2016–2023 m. planas“, kuriame analizuojama situacija ir iššūkiai socialinės įtraukties srityje. Dokumentą parengė Socialinių reikalų ministerija. Viena vertus, socialinės valstybės principas yra užtikrinti, kad stiprinant valstybės ekonominę plėtrą ir konkurencingumą būtų atsižvelgiama į skirtingų socialinių grupių poreikius. Tuo tikslu turi būti remiamos ir sukuriamos lygios galimybės gyventojų grupėms, kurios rinkos ekonomikos konkurencijos sąlygomis negali užtikrinti savo pragyvenimo ir gerovės. Kita vertus, socialinės valstybės principo laikymasis yra valstybės ekonominio vystymosi ir konkurencinių galimybių prielaida, nes tai užkerta kelią ir mažina gyventojų dalies atskirtį nuo socialinio ir ekonominio gyvenimo.

---

¹¹¹ Ministry of education and research, 2014. Youth Field Development Plan 2014-2020. 11/13 p. Prieiga per internetą: https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_eng.pdf

¹¹² Estonia Youth Unemployment Rate, 2020. Prieiga per internetą: <https://tradingeconomics.com/estonia/youth-unemployment-rate> [žiūrėta 2020 09 30]

Be tradicinės socialinės apsaugos, vis svarbesnis tampa žmonių, ypač jaunimo, savarankiškumo didinimas ir jų socialinė bei profesinė veikla. Todėl socialinė ir darbo rinkos politika socialinės gerovės politikoje traktuojama kaip investicijos, remiančios jaunų žmonių aktyvumą dalyvauti visuomeninėje veikloje, prisidėti prie ekonomikos ir taip tapti svarbia šalies saugumo dalimi.

3.2.3. Jaunimo įtraukimas Estijoje į savanorystės veiklas

Pirmoji nacionalinė savanoriškos veiklos strategija – Estijos nacionalinis savanoriškos veiklos plėtros planas 2007–2010 m. – buvo patvirtinta 2006 m. Estijoje apskritai nėra teisinio savanorystės apibrėžimo. Estijoje nėra aiškios jaunimo savanoriškos veiklos valdymo sistemos, nėra teisės aktų dėl jaunimo savanoriškos veiklos.

Šiuo metu aukščiausio administracinio lygmens savanorystės apibrėžimas tas, kuris naudojamas 2015–2020 m. Nacionaliniame pilietinės visuomenės plėtros plane. Savanorystė apibrėžiama kaip laiko, energijos ar įgūdžių teikimas laisva valia ir negaunant atlygio. Savanoriai padeda kitiems arba imasi veiklos daugiausia visuomenės ar bendruomenės labui. Pagalba savo šeimos nariams nelaikoma savanoriška veikla.¹¹³

Panašus savanoriškos veiklos Estijoje apibrėžimas pateiktas ILO (International Labour Organization) ataskaitoje: „veikla, savanoriškai vykdoma be atlygio, siekiant padėti kitam, išskyrus jūsų šeimos narius ar giminaičius“. Tai gali būti bet kokia pagalba asmenims tiesiogiai arba per organizacijas ar asociacijas, taip pat bendri savo iniciatyva veiksmai siekiant pagerinti jūsų kaimynystės ar bendruomenės aplinką ar veiklą visuomenės labui.¹¹⁴ Tas pats apibrėžimas, naudojamas 1990-ųjų pabaigoje, galioja ir šiandien bei naudojamas nacionaliniame 2015–2020 m. Pilietinės visuomenės plėtros plane. 2014–2020 m. Jaunimo srities plėtros plane, kuris yra nacionalinis strateginis dokumentas jaunimo srityje, nėra jaunimo savanoriškos veiklos apibrėžimo, tačiau savanoriška veikla minima trijuose kontekstuose:

- Jaunimo savanorystė kaip būdas dalyvauti darbo su jaunimu veiklose, galinti prisidėti ugdant įgūdžius ir asmenines savybes;
- Jaunimo savanorystė kaip pasirengimo darbui galimybė įgyjant darbo patirties, kuri ypač aktuali konkrečioms jaunimo grupėms;

---

¹¹³ Estonian Civil Society Development Plan 2015-2020, 2014. Prieiga per internetą: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/estonian_cs_dev_plan_2015-2020_extract.pdf

¹¹⁴ International Labour Organization, 1990. Manual on the Measurement of Volunteer Work. Prieiga per internetą: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/-stat/documents/meetingdocument/wcms_100574.pdf

- Jaunimo savanorystė kaip dalyvavimo vietos bendruomenės gyvenime būdas ir vietos demokratijos stiprinimas.¹¹⁵

Labiausiai paplitęs savanoriškas darbas yra aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi srityse. Taip pat yra daugybė organizacijų, kurios orientuojasi į kaimo gyvenimo ir vietos bendruomenių plėtrą, darbą su jaunimu, švietimą ir sportą. Keletas pavyzdžių:

- EstYES. Tarptautinė jaunimo asociacija „EstYES“ yra ne pelno siekianti, nepolitinė, nevyriausybinė organizacija. Įkurta 1991 m. siekiant skatinti jaunimo ir kultūrinius mainus mokymuisi ir geresniam tarpusavio supratimui, EstYES buvo pradininkė organizuojant tarptautinę jaunimo savanorišką tarnybą Estijoje;
- WWOOF Estija. Organizacija suteikia galimybę savanoriauti ekologiniuose ūkiuose;
- AIESEC Estija. Estijos „AIESEC“ valdo studentų savanorystės galimybes;
- Heateo Sihtasutus (gerų darbų fondas). Padeda rasti savanoriškos veiklos ir dalyvavimo įvairiuose projektuose galimybes;
- ELF Gamtos išsaugojimo atostogos. Tai yra atostogų būdas, derinantis rekreacinę veiklą su savanorišku gamtosaugos darbu.¹¹⁶

Estijoje yra ir kitų savanorystės būdų. Galima dalyvauti darbo stovykloje ar Europos savanorių tarnybos programoje. Kasmet organizacija „EstYES“ Estijoje vykdo apie 50 trumpalaikių savanoriškų projektų, priimančių per 600 tarptautinių savanorių, ir siunčia apie 100 Estijos savanorių į panašius projektus užsienyje. Be to, EstYES kasmet priima apie 45 tarptautinius savanorius ilgalaikiuose socialiniuose ar edukaciniuose projektuose visoje Estijoje ir siunčia apie 20 ilgalaikių ir vidutinės trukmės savanorių į projektus visame pasaulyje. Projektai anksčiau buvo finansuojami iš „Erasmus+“ Europos savanorių tarnybos programos. Nuo 2018 m. Projektai finansuojami iš Europos solidarumo korpuso programos. Pastaraisiais metais „EstYES“ ypač bendradarbiavo vystomojo bendradarbiavimo srityje tarptautinės savanoriškos tarnybos srityje su partneriais iš Pietryčių Azijos ir Lotynų Amerikos.

Apibendrinant galima teigti, jog jauni žmonės nori valdyti savo gyvenimą, bendradarbiauti su kitais žmonėmis ir padėti, t. y. savanoriauti. Tačiau neretai dėl neaiškių ar melagingų informacijų, demografinių tendencijų, diskriminacijos, socialinės atskirties poveikio daugelis jaunimo nesijaučia tikri dėl savo gebėjimų, svarbos šaliai ir savo ateities. Taip bręstanti karta gali tapti abejinga savanorystei, visuomeniniai veiklai, šaliai ir toks mąstymas, pasyvus bandos jausmas vystosi į egzistencines grėsmes, socialinius susiskaldymus, kurie graso šalies nacionaliniam saugumui.

¹¹⁵ Ministry of education and research, 2014. Youth Field Development Plan 2014-2020. Prieiga per internetą: https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_eng.pdf

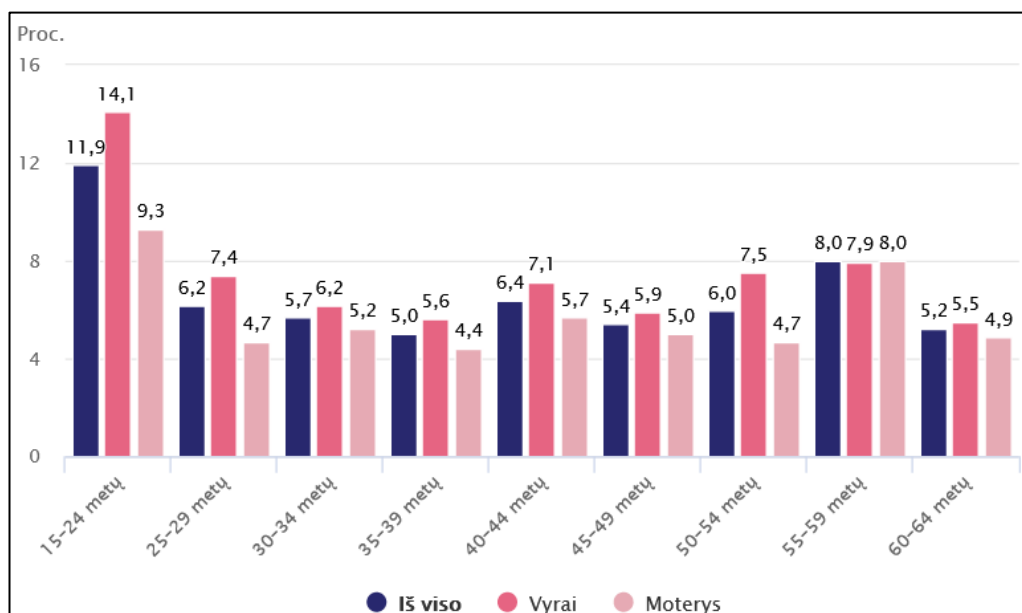
¹¹⁶ Work Estonia, 2020. Volunteer work. Prieiga per internetą: <https://www.workinestonia.com/working-in-estonia/volunteer-work/>

3.3. Baltijos šalių įdirbio bei problematikos palyginimas

Jaunimas, taika ir saugumas – tai pasaulinė darbotvarkė. Apskritai jaunimas holistiškai suvokia taikos palaikymą ir todėl jam tenka labai svarbus vaidmuo sprendžiant įvairias problemas, su kuriomis jis susiduria.

ES jau nuo 2002 m. vykdo specialų bendradarbiavimą ES jaunimo politikos srityje. Pagrįstą aktyvaus dalyvavimo ir lygių galimybių principais bei sąsajomis su kitomis politikos sritimis, orientuotomis į jaunimą, svarbiausia: švietimas ir užimtumas. Šis bendradarbiavimas paskatino valstybes nares pakeisti politiką ir teisės aktus bei padėjo stiprinti jaunimo organizacijų gebėjimus. Šalys, įtraukdamos jaunimą bei suteikdamos jiems galių, stiprina jaunimo politiką. Taip galima padėti sėkmingai įgyvendinti žemyno, kuriame jaunimas gali pasinaudoti galimybėmis ir priimti europines vertybes, viziją, kaip išdėstyta Komisijos komunikate „Europinės tapatybės stiprinimas per švietimą ir kultūrą“.¹¹⁷

Jaunimo įtraukimo valstybių programos turi didelę reikšmę šalies ateičiai. Svarbu, kad bręstanti jaunoji karta tikėtų savo nuomonės galia ir reikšme. Tik tada šalyje vyks permainos, demografinė situacija neblogės ir visuomenė nesens, stabili ekonomika ir stipri būsima valdžia – garantuota. Deja, šiuo metu Baltijos šalyse susiduriama su mažiau ar daugiau prieštaringu jaunimo įtraukumu. Politinis elitas kalba apie pokyčius, leidžiami įstatymai, tačiau pati visuomenė ryškių pokyčių nejaučia. Dalis jaunimo netiki turintys galios tam tikrų sprendimų priėmimui nuo švietimo iki valstybinių įstaigų. Įgiję išsilavinimą asmenys neretai tampa bedarbiais.

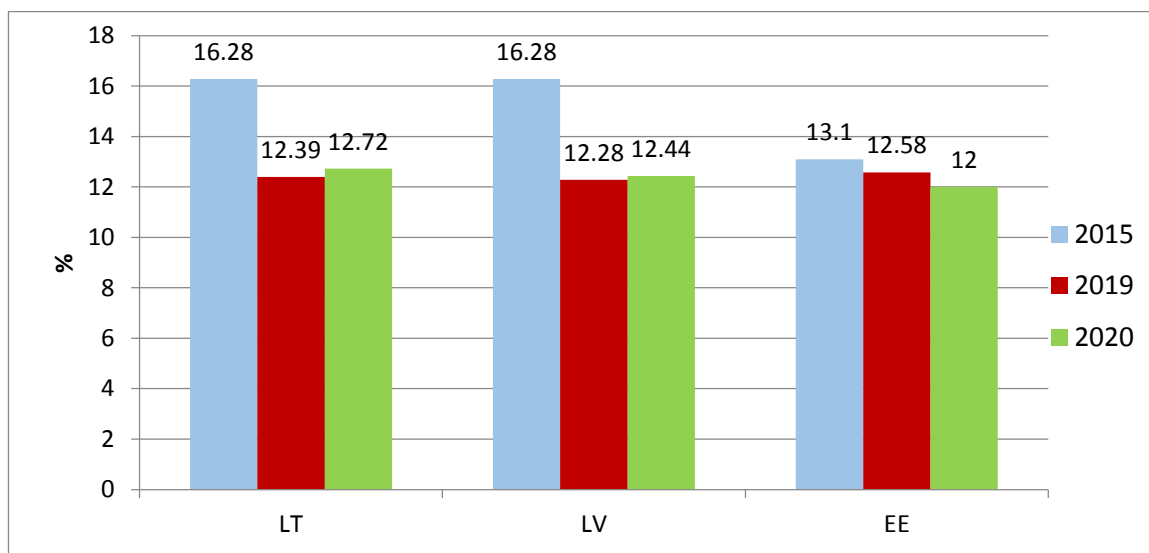

7 pav. Nedarbo lygis Lietuvoje pagal amžiaus grupes ir lytį 2019 m.¹¹⁸

¹¹⁷ Europos Komisija, 2017. Europinės tapatybės stiprinimas per švietimą ir kultūrą (COM(2017) 673)

¹¹⁸ Oficialios statistikos portalas, 2020. Darbo rinka Lietuvoje. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/darbo-rinka-lietuvoje-2020/uzimtumas-nedarbas-ir-laisvos-darbo-vietos/nedarbas> [žiūrėta 2020 12 08]

Didžiausia bedarbystė tarp jaunimo Lietuvoje: 15–24 metų (11,9 %) ir 25–29 metų (6,2 %). Susumavus tampa aišku, kad jaunimo (13–29 m.) statistika net 18,1 %, be šios amžiaus grupės nuo bedarbystės labai kenčia tik 55–59 metų asmenys (8,0 %). Vertinant jaunimo nedarbo situaciją Baltijos šalyse 2015 m. 2019 m. ir 2020 m. tarp 15–24 metų jaunimo, situacija panaši, tačiau geriausiai tvarkosi Estija. Vertinant 2020 m. metų covid-19 pandemijos pasekmes, matome, kad estai net sumažino nedarbo lygį, skirtingai nei kitos dvi Baltijos šalys.

8 pav. Jaunimo (15–24 m.) nedarbo mastų palyginimas 2015, 2019, 2020 metais¹¹⁹

Tokia jaunimo situacija skatina nepasitikėjimą savimi, prastą finansinę situaciją, emigracijos pasirinkimą, šeimos kūrimo atidėjimą (dėl to prastėja šalies demografija). Baltijos šalių emigravusio jaunimo skaičiai 2019 metais 15–29 metų:

- Lietuva – 12819 jaunuolių.¹²⁰
- Latvija – 5065 jaunuolis.¹²¹
- Estija – 1011 jaunuolis.¹²²

Iš Lietuvos emigruoja gerokai didesnis skaičius žmonių ir tai kelia siaubą. Nepaisant to, sunku šią statistiką susieti su bedarbyste, nes Latvijos ir Lietuvos nedarbo lygis panašus, tačiau emigracijos – drastiškai skiriasi. Tai lemia poreikį rasti sisteminius ir ilgalaikius sprendimus įgyvendinant kitas veiklas, kurios palengvintų lygiateisės ir įtraukios visuomenės plėtrą. Labai svarbu, kad pilietis jaustųsi reikalingas ir socialiai saugus, taip galima išvengti nenaudingų socialinių prieštaravimų, elgesio kūrimosi.

¹¹⁹ Statista.com, 2020. Youth unemployment rate in Estonia, Latvia, Lithuania in 2020. Prieiga per internetą: <https://www.statista.com/statistics/812201/youth-unemployment-rate-in-lithuania/> [žiūrėta 2020 12 09]

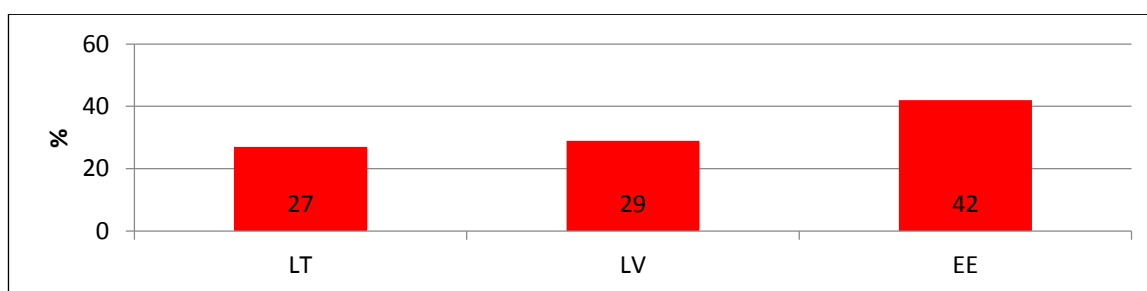
¹²⁰ Oficialios statistikos portalas, 2019. Tarptautinė migracija. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=bbf4277f-f4da-4ac4-baa6-9407f23935f5#/> [žiūrėta 2020 12 09]

¹²¹ Centralas statistikas parvaldes datubazes, 2019. International long-term migrants by age and sex. Prieiga per internetą: https://data.csb.gov.lv/pxweb/en/iedz/iedz_migr/IBG040.px/table/tableViewLayout1/ [žiūrėta 2020 12 09]

¹²² Statistics Estonia, 2019. Migration. Prieiga per internetą: <https://www.stat.ee/en/find-statistics/statistics-theme/population/migration> [žiūrėta 2020 12 09]

O Rakauskienė, O. Ranceva pateikia duomenis, kad 2014 metais pasaulyje buvo apie 230 milijonų migrantų, iš kurių 30 % – jauni žmonės iki 29 metų. Jau tuo metu jaunimas buvo trečias tarp visų pasaulio migrantų, o to priežastys: nedarbas, gyvenimo kokybė, politinė padėtis. Didžiausia problema, kad jaunas išsimokslinęs žmogus negali išnaudoti savo potencialo ir sutinka priimti bet kokį darbo pasiūlymą, nors ir visiškai neatitinkantį išsilavinimo, įgūdžių. Jaunimo nedarbo lygiu Lietuva yra lyderiaujanti Europoje, ši amžiaus grupė yra paskutinė įdarbinama ir pirmoji atleidžiama. Būtent tokia situacija išryškina ir kitas problemas: blogą savijautą, nusikalstamumą, savižudybes.¹²³ Pasak D. Antinienės, R. Lekavičienės, 2018 metais iš Lietuvos išvyko apie 20,5 tūkst. gyventojų, o prognozuojama, kad 2021 metais Lietuvoje liks vos 2,7 mln. žmonių. Tokia statistika šaliai nėra naudinga, nes studentija yra darbingiausia ir pažangiausia gyventojų grupė, turinti įtakos ekonomikai, demografijai. Tyrėjų išskiriamos pagrindinės emigracijos priežastys: ekonomika, socialinė neteisybė, susvetimėjimas, bendruomeniškumo stoka, karjeros problemos.¹²⁴ Dažnai jauni išsimokslinę žmonės pasigenda savos ateities užtikrintumo, jie negali būti tikri, ar gaus siekiamą darbo vietą, kuriai ruošiasi ir tobulina gebėjimus. Dėl to kylančios problemos: neužtikrintumas dėl galimybės įsigyti nuosavą būstą, atlyginimo nepakankamumas. M. Hazans teigia, kad Lietuva ir Latvija XXI amžiuje prarado didžiausią gyventojų dalį tarp ES šalių.¹²⁵ A. F. Hutfilter duomenimis, Estijoje daugiau nei pusė emigrantų yra jaunesni nei 30 metų, tai šeimos su mažais vaikais. Estų pagrindinės emigracijos priežastys – atlyginimai, asmeninis tobulėjimas ir geresnės darbo sąlygos svetur.¹²⁶

Kitų jaunimo įtraukimo problemų galima ieškoti jaunimo kaip lygiateisio piliečio pripažinime. EBPO (ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros sąjunga) duomenys rodo, kad tapatumo ir bendrystės jausmas ugdymo įstaigose visose Baltijos šalyse yra žemesnis nei vidutinis tarptautinis lygis.

9 pav. Baltijos šalių jaunimas, tikintis turintis įtakos švietimo įstaigų sprendimų priėmimui¹²⁷

¹²³ Rakauskienė O. G., Ranceva O., 2014. Youth unemployment and emigration trends. Vilnius, 165–175 p.

¹²⁴ Antinienė D., Lekavičienė R., 2018. Lietuvos studentų emigracinės nuostatos: struktūra ir kaita 2003–2017 m. Vilnius, 63 p.

¹²⁵ Hazans M., 2019. Emigration from Latvia: A Brief History and Driving Forces in the Twenty-First Century. Latvia, 35 p.

¹²⁶ Hutfilter A. F., 2015. Estonia: Making the most of human capital. Estonia, 8 p.

¹²⁷ Schleicher A., 2018. PISA 2018: Insights and Interpretations. Prieiga per internetą:

<https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>

Tokia statistika veda prie išvadų, kad Lietuvoje jaunimas nesijaučia tvirtai žengdamas į suaugusiųjų gyvenimą, bijo išgirsti tokias frazes, kaip „ką tu supranti?“, „kokios praktikos turi?“, „dar tau anksti kalbėti“. Tuo tarp Latvija Jaunimo įstatyme nurodo, kad jie labai atkakliai įtraukia jaunimą į sprendimų, susijusių su jais, priėmimą, tačiau statistika rodo priešingai. Na ir keliama prielaida, kad vienintelis iš Baltijos šalių – Estijos jaunimas jaučia viešai skelbiamą paramą jaunimui ir jo įtraukumui.

Europos Sąjunga skelbia, kad jaunimas yra viena iš labiausiai pažeidžiamų grandžių visuomenėje. ES strategijoje „Jaunimas. Investicijos ir galimybių suteikimas“ buvo pripažinta, kad daugiau dėmesio reikia skirti jaunimui, švietimui, būtina suteikti jam galimybę dalyvauti politinėje veikloje. Svarbiausia – stiprinti jaunimo ir visuomenės solidarumą. „Jaunimas šiuo metu sudaro 20 % populiacijos. Manoma, kad iki 2050 metų jų skaičius sumažės iki 15 %“¹²⁸. Tokie duomenys yra prilyginami krizei. Be to, yra pastebima nemažai skirtumų tarp eilinio europiečio ir jauno žmogaus, kilusio iš Vidurio ar Rytų Europos. Teigiama, kad „<...> buvusiose Sovietų Sąjungos šalyse mažiau galimybių: nedarbas, užimtumo trūkumas, skurdas, socialinės rizikos, didelis nepilnamečių gimdymas, narkotikų vartojimas“¹²⁹. Pasak ES, toks ankstyvas jaunimo nukrypimas į neigiamą gyvenimo būdą skatina jaunimo atsilikimą ir galimybes vystytis. Tokiose šalyse pastebima ir pilietinė nelygybė, t. y. politikoje labiau linkę dalyvauti yra geriau gyvenantys, besimokantys ir socialines galimybes turintys jaunuoliai.

Įvairūs šiame darbe aptariamai Baltijos šalių statistiniai duomenys rodo, kad mažiausiai kas trečias jaunas žmogus susidūrė su nepakankamomis neformaliojo ar formaliojo švietimo galimybėmis, prieinamumu. Prieinamumui dažniausiai daro įtaką gyvenamoji vieta; jaunų žmonių ir jų šeimų finansiniai pajėgumai; riboti pasiūlymai; laisvo laiko trūkumas (didelis krūvis mokykloje ar universitete).¹³⁰ Kadangi švietimo kokybė ir mokymosi aplinka daro didelę įtaką jaunimo ateities perspektyvoms, šie duomenys skatina skirti didesnę dėmesį mokyklos mokymo programoms ir mokytojų darbui. Šiose įstaigose padedami pagrindai visuomeniniam ir pilietiniam ugdymui, kurie vėliau turės įtakos jaunuomonės požiūriui, šalies raidai, vidaus ir išoriniam saugumui. Čia taip pat svarbu ir tai, kaip jaunimas jaučiasi švietimo įstaigose. Darbe aptarta, kad labiausiai vertinami ir turintys įtakos bei svarią nuomonę savo ugdymo įstaigoje yra estai. Tuo tarpu Lietuvoje galime stebėti pokyčius ir vis stiprėjančias mokinių ir studentų sąjungas. Nors duomenys rodo, kad Lietuva šioje vietoje tvarkosi prasčiausiai, tačiau pokyčiai, susiję su jaunimo užsispyrimu veikti – juntami.

¹²⁸ Briuselis 2009. Nauja ES jaunimo politikos era.

¹²⁹ Youth policy, Regional youth scenes: contents.

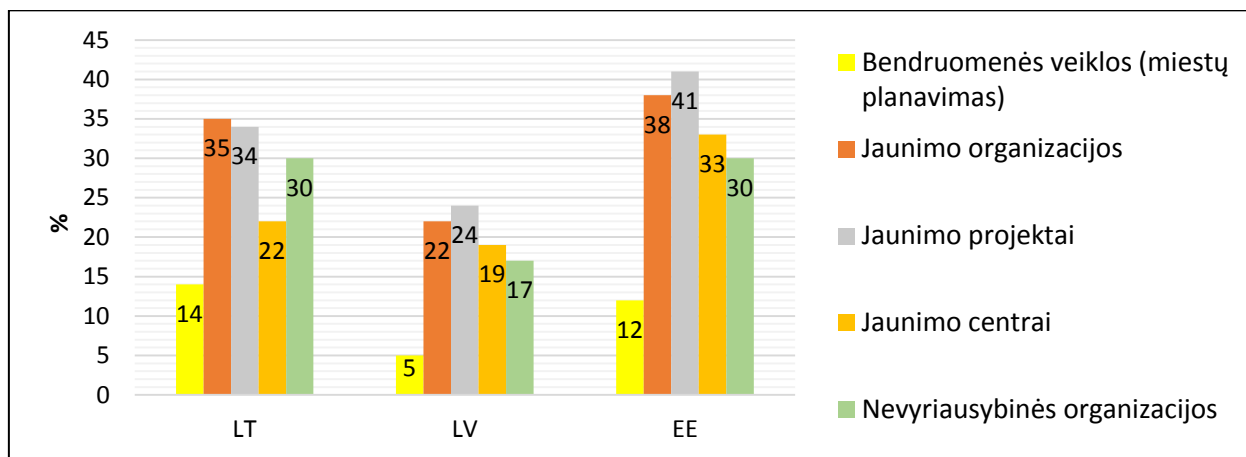
<http://www.youthpolicy.org/mappings/regionalyouthscenes/europe/facts/> [žiūrėta 2020 12 08]

¹³⁰ Well-Being of Young People in Baltic States: Research Report, 2019. Prieiga per internetą:

http://www.bernulabklajiba.lv/wp-content/uploads/2019/04/Well-being-of-Young-People-in-the-Baltic-States_2018_ENG_Final.pdf 13 p.

Deja, neretai pasenusi sistema, dalies pedagogų ir diskriminacinis požiūris stabdo jaunimo motyvaciją.

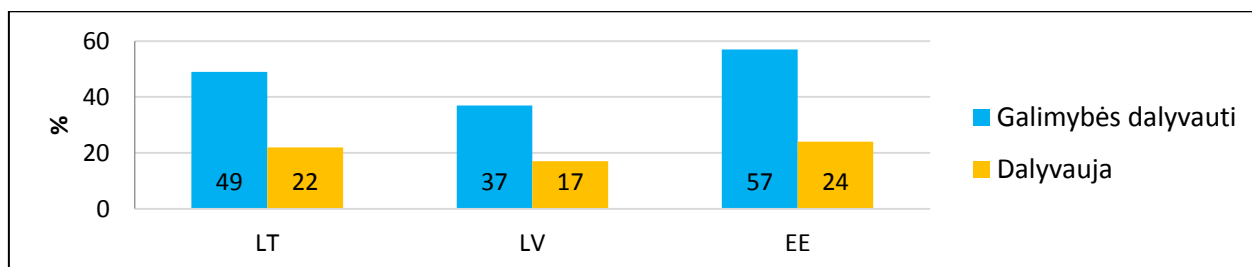
Nustatyta, jog Baltijos šalių jaunimas kaip visuomenės tikslinė grupė ne itin aktyviai dalyvauja rinkimuose ar politinėje veikloje. Jaunimas nėra labai aktyvus ir kitose visuomeninėse veiklose.

10 pav. Baltijos šalių jaunimo aktyvumas visuomeninėse veiklose ¹³¹

Ne daugiau kaip 5 % Baltijos šalių jaunimo dalyvauja politinėse partijose. ¹³² Iš tiesų politinė veikla jaunimo tarpe nėra prioritetinga ir paprastai į ją įsitraukia ribotas skaičius jaunų žmonių. Estai nežymiai lenkia lietuvius, todėl galima manyti, kad jų sistema yra efektyvesnė. Kol Lietuva skatina jaunimą burtis į organizacijas, organizuoti savo veiklą, bendrą laisvalaikį, mokytis komandinio darbo, Estija daugiau išteklių investuoja į darbą. T. y. estų didžioji dalis organizacijų yra susijusi su atlygintino ir savanoriško darbo paieškomis, kelionėmis pasisemti darbinės ar pasaulio kultūrinės patirties.

Nors į įvairių veiklą įsitraukiančių jaunų žmonių skaičius nėra didelis, nėra pagrindo daryti išvadas, kad jie neturi galimybių dalyvauti. Vertindami save jauni žmonės nurodo, kad galimybės dalyvauti vertinamos žymiai geriau nei jų asmeninio dalyvavimo dažnis.

11 pav. Baltijos šalių jaunimo galimybių ir realaus dalyvavimo įsivertinimas ¹³³

¹³¹Well-Being of Young People in Baltic States: Research Report, 2019. Prieiga per internetą:

<https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>

¹³²LSE, 2013. Youth Participation in Democratic Life, 2013. Prieiga per internetą:

https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/policy/youth_strategy_documents/youth-participation-study_en.pdf

¹³³Well-Being of Young People in Baltic States: Research Report, 2019. Prieiga per internetą:

<https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>

Galima daryti išvadą, kad galimybėmis naudojasi ne visi jaunuoliai, kurie jas turi. Šioje tikslinėje grupėje įtraukimo strategija galėtų būti nukreipta į jaunimo dalyvavimo motyvavimą, o ne galimybių diversifikavimą. Kita vertus, duomenys rodo, kad mažiausiai 1/3 jaunimo laikosi apribojimų dalyvauti (dėl ribotų galimybių, finansinių prižasčių ir pan.). Dauguma jaunų žmonių dalyvauja kultūrinėje ir pramoginėje veikloje, tačiau rečiau – socialinėje ir pilietinėje veikloje. Netiesiogiai tai rodo ribotus pilietinės veiklos pasiūlymus, kurie tinkamai atsižvelgtų į jaunimo interesų įvairovę.

Vertinant, kokią įtaką jaunimo įtraukimas gali turėti vidiniam ir nacionaliniam saugumui, pažymėtina, kad visų trijų Baltijos šalių rodikliai nėra teikiantys labai daug vilties. Kas penktas Estijos ir Latvijos jaunuolis patiria skurdo riziką, o Lietuvoje tai galima pasakyti apie kiekvieną kas ketvirtą. Kas ketvirtam Latvijos ir Estijos jaunuoliui gresia socialinė atskirtis. Lietuvoje ši rizika yra kas trečiam jaunuoliui. Baltijos šalyse taip pat didžiausias savižudybių skaičius tarp ES valstybių narių. Estijoje 15–19 metų jaunuolių savižudybių skaičius yra 14, Lietuvoje – 13, o Latvijoje – 11 iš 100 000 asmenų. Savižudybių rodikliai yra dar didesni 20–24 metų amžiaus grupėje: Lietuvoje 24, Latvijoje – 16, Estijoje – 15 iš 100 000 asmenų.¹³⁴ Svarbu suprasti, kad šalies stiprumas slypi ne tik karinėje galioje, bet ir valstybės viduje – patenkintoje stiprioje visuomenėje. Nes nepatenkinta ir nusivylusi visuomenė nejučia virsta prieš savo šaliai. O tokie gyvenimu nusivylusių žmonių rodikliai iš tiesų nerodo, kad šalyse būtų mažinamas socialinis konfliktas ir kad jaunuoliai nepatiria tam tikro spaudimo iš visuomenės, aplinkos ar netgi iš artimųjų.

Apibendrinant galima teigti, kad geriausia teigiama Baltijos šalių jaunimo statistika ir efektyviausia įtraukimo politika – Estijoje. Lietuva teigiamose srityse yra antroji šalis pagal jaunimo aktyvumą ir pozityvumą, tačiau būtent šioje šalyje pasireiškia ir didžiausi minusai – savižudybių skaičius, manymas, jog jaunimas turi mažai galimybių. Pasitikėjimas savo jėgomis ir pripažinimas savęs, kaip pilnaverčio piliečio – ganėtinai silpnas. Tik 14 % jaunimo mano, kad turi teisę į dialogą su valstybe, nuomonės reiškimą. Tačiau net 84 % jaunuolių vertina teigiamai savo gyvenimą, nepaisant to, kasmet tūkstančiai jaunų žmonių emigruoja. Dažniausia to priežastis žemas pragyvenimo lygis ir menkos galimybės stabilumui, įsitvirtinimui. Tai kelia silpnumo ir bejėgiškumo jausmą, nepasitikėjimą savimi. Valstybės leidžiami teisės aktai neturės reikšmės pokyčiams, kol nebus imamasi realių veiksmų, kol jaunimas neturės realių galimybių produktyviam gyvenimui Lietuvoje, karjeros pradžia. Visų pirmą, tai Lietuvos ir kitų posovietinių šalių ekonominio atsilikimo pasekmės, pakertančios normalaus jaunimo įtraukimo pagrindus. Dėl šios priežasties mažiau nei trečdalis Lietuvos jaunimo yra linkęs dalyvauti pilietinėse ir politinėse

---

¹³⁴BNN, 2019. Suicide Rates among Baltic Youngers are Highest in Europe. Prieiga per internetą: <https://bnn-news.com/suicide-rates-among-baltic-youngsters-are-the-highest-in-europe-197468> [žiūrėta 2020.10.30]

veiklose, tokia žema statistika vertinama kaip nusivylimas, pasyvumas, netikėjimas pokyčiais. Tai piliečių pasipriešinimas, augantis socialinis konfliktas, su laiku pasikeičiantis į tokias protesto formas, kaip rinkimų ignoravimas, emigracija, savos šalies smerkimas. Tai savo ruožtu silpnina nacionalinį saugumą.

Viskas ypatingai susiję, valstybei norint kurti materialinę bazę – reikalinga visuomenė, darbo jėga, jei didelė dalis gyventojų emigravo – žmogiškųjų išteklių ir jėgos nepakaks. Būtent tokios grėsmės trukdo valstybės ir visuomenės raidai, o tai veiksniai, kenkiantys nacionaliniam saugumui. Jaunimo įtraukimas numato normalaus socialinio konflikto tėkmę, kai jaunimas ugdomas taip, kad būtų pasiryžęs ir pasirengęs dalyvauti nacionalinio saugumo užtikrinimo procesuose, o ne susipriešinęs su šalimi. Socialiniai konfliktai lyg pilietinės brandos pagrindas, suvokimas savo teisių ir pareigų, pilietiškumas – dalyvavimas rinkimuose, referendumuose, viešose diskusijose. Tai rodo brandžią visuomenę, kuri pasiruošusi atstovauti savo vertybėms. Priešingu atveju, jei visuomenė ar asmenys nėra pilietiškai subrendę, bus pasiduodama naudos siekimui, asmeninių interesų patenkinimui. T. y. tokie žmonės negins viešosios nuomonės, nesieks šaliai geresnio rytojau, o jei ir kels socialinį konfliktą, tai šis bus atsuktas prieš šalį. Saugant savo šalies piliečių teises, laisves, ekonominius, socialinius interesus vykdoma nacionalinio saugumo politika. Tik saugios ir brandžios visuomenės aplinkoje užtikrinamas nacionalinis saugumas, kuris neįmanomas be vidinio, kaip ir šis be nacionalinio.

IŠVADOS

1. Nacionalinis saugumas – valstybės nepriklausomybės, teritorinio vientisumo apsauga. Tai ne tik šalies karinis, ekonominis, politinis saugumas, tačiau ir individo, kaip socialinio vieneto, turinčio įtakos valstybės raidai ir stiprybei. Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme nurodoma suteikti piliečiams tvarų pagrindą pilietiškumo ir asmeninio gyvenimo kelyje. Nes valstybės nacionalinio saugumo ir gynybos politikos pagrindas yra tos šalies piliečių vertybių sistema.

2. Nacionalinio socialinio saugumo raidos perspektyvoje socialinis konfliktas – normali visuomenės būseną, kova dėl vertybių, socialinių grupių interesų skirtumų. Per vienijančią konfliktą bendraujant ir oponuojant vyksta bendradarbiavimas, tačiau priešingu atveju, socialiniai konfliktai vystosi į vidines grėsmes. Būtent todėl gebėjimas spręsti tarpasmeninius, tarpgrupinius, tarptautinius socialinius konfliktus yra pilietinis brandumas.

3. Socialiniai konfliktai, lyg egzistencinės grėsmės – trukdo, bet ir padeda tautai vystytis, tačiau kelia grėsmę ir sumažina gabių individų potencialą. Tai glaudžiai susiję su saugumo jausmu. Šiame darbe, šalies saugumo kontekste, socialinė problema – pasitikėjimo nebuvimas tarp jaunimo ir visuomenės, valdžios. Ryškus socialinis konfliktas – didėjanti emigracija. Lietuvos politinis elitas, skirdamas nepakankamą indelį jaunimo įtraukumui, skatina jaunimą ieškoti šaliai nenaudingų alternatyvų.

4. „Atvirojo koordinavimo metodu“ jaunimo srityje rūpinasi Europos Komisija ES 2018–2027 m. jaunimo strategijoje. ES duomenimis, jaunimas socialiai pakankamai aktyvus, tačiau tai daro savotiškai, pvz.: dalyvauja NVO veiklose, tačiau nedalyvauja rinkimuose. Lietuvoje vadovaujamosi 2003 metų Jaunimo politikos pagrindų įstatymu, įgyvendinama: 14–29 metų piliečių dalyvavimo ir informavimo, pariteto ir subsidiarumo, savivaldos ir savarankiškumo, bendradarbiavimo principais. Jaunimo politika yra sudėtinė, apima daug institucijų ir daugybę valstybei aktualių klausimų, kuriuose paliečiamas jaunimas. Jaunimo politika plėtojama: užtikrinant jaunimo interesus viešojoje politikoje ir vykdant neformalųjį ugdymą.

5. Jaunimo ir su jaunu dirbančių organizacijų Lietuvoje gausu, o jų pagrindiniai tikslai – dalintis informacija, organizuoti mokymus, atstovauti jaunimą susitikimuose su miesto valdžia. Pagrindinis jaunimo įtraukimo tikslas – suteikti daugiau pasitikėjimo savirealizacija ir šalies valdžia, o to siekiama per: informacijos dalijimąsi, mokymus. Norint didinti jaunimo aktyvumą ir pilietiškumą, skatinama savanorystė – tai skatina socialinį, asmeninį tobulėjimą, padeda lengviau patikėti savimi.

6. Jaunimo įtraukimas aktualus visose Baltijos šalyse. Latvijoje jaunimas – 13–25 metų asmenys, o jaunimo politika – tarpdisciplininė. Įstatymas skatina institucijas, įgyvendinančias

jaunimo politiką, įvertinti politinių veiksnių poveikį populiacijai, įtraukti jaunimą planuojant darbą, susijusį su šia amžiaus grupe. Nacionaliniame 2014–2020 m. plėtros plane vienas iš prioritetų – „Žmogaus saugumas“ – jaunimo užimtumo skatinimas, kokybiškas švietimas. Ypatingas dėmesys skiriamas: aplinkai, dalyvavimui ir asmenybės ugdymui. Siekiama, kad jaunimas įdomiau, aktyviau leistų laiką, skatinamas savanoriškas darbas, neformalusis švietimas.

7. Estijos Respublikoje jaunas žmogus yra 7–26 metų. Švietimo ir jaunimo tarybos pagrindinis uždavinys yra palengvinti ir paspartinti piliečių bendravimą su valstybinėmis institucijomis. Šioje šalyje siekiama daugiau galimybių ir mažesnės rizikos jaunimui, darbo rinkos atvėrimo. Estijoje ypatingas dėmesys skiriamas jaunų žmonių, jaučiančių socialinę atskirtį įtraukimui. Šalis siekia sukurti lygią konkurenciją, pragyvenimo gerovę, stabilią ekonomiką, kurių pagrindu būtų įgyvendinamas stabilus jaunimo įtraukimas. Savanorystė šioje šalyje turi kitokią formą ir dažniausiai apibrėžiama kaip savanoriškas darbas su jaunimu, profesinė praktika, veikla bendruomenėje – tai padeda lengviau rasti darbą ir stabiliau įsitvirtinti.

8. Baltijos šalių jaunimo įtraukimo programos yra labai reikšmingos valstybių ekonomikai, demografinėi padėčiai. Tiriant Baltijos šalis paaiškėjo, kad ypatingai svarbus stabilus bedarbystės mažinimas ir jaunimo tikėjimas savo jėgomis. Pasitikėjimas savimi glaudžiai susijęs su jaunimo balso gerbimu jau švietimo įstaigose ar net politiniuose klausimuose, susijusiuose su šia amžiaus grupe. Estijos statistika geriausia ir tai skatina atidžiau pažvelgti į jų darbo metodus. Analizuojant šių šalių programas ir planus jaunimo atžvilgiu išryškėja dėmesys, skiriamas jaunimo savanorystei, visose trijose šalyse tikslai panašūs, tačiau metodai skiriasi. Analizuojant įstatymus, programas matyti, kad Estija vienintelė į savanorystę žvelgia kaip į jaunimo savarankiškumo ugdymą. Skirtingai nei kitos dvi šalys, estai ugdo įgūdžius, konkrečią darbo patirtį ir bendruomenės demokratijos stiprinimą. Lietuva linkusi savanorišką veiklą akcentuoti jaunimo organizacijose, per kurias bandoma sukurti kažką naujo savo miestui. Įvertinant tai, kad Lietuvoje jaunimo amžius 14–29 metai, tokios mėgėjiškos savanorystės veiklos dažnai tampa nebeaktualios jau nuo pilnametystės. Prielaida – jei savanorystė būtų akcentuojama į realią darbo rinką, savęs paieškas – savanorių būtų daugiau.

9. Režiumuojant galima konstatuoti, kad, nepaisant Baltijos šalių politinių pastangų, jaunimo įtraukimas yra prieštaringas. Jaunimas, būdamas kritišku politinio elito kalboms, laikosi nuostatų, kad politiniai tikslai įgyvendinami ne tada, kai skelbiami garsiai, bet tik tada, kai pasimato rezultatai. Kasmet tūkstančiai jaunų lietuvių emigruoja dėl pragyvenimo lygio, lygių galimybių trūkumo, galimybės įsitvirtinti. Visuomeninės veiklos, jaunimui skirtos organizacijos daugelio jaunų žmonių nedomina dėl interesų neatitikimo, laiko neturėjimo ar tiesiog nesidomėjimo tuo. Visą tai glaudžiai susiję su posovietiniu šalių atsilikimu ir vis dar išlikusiu vyresnės kartos požiūriu į jaunimą – diskriminacija, tai stipriai pakerta normalaus įtraukimo pagrindus. Dėl šios priežasties

ima ryškėti šaliai nenaudingos normos, tokios kaip rinkimų ignoravimas, emigracija. Išvykstantis jaunimas, senstanti visuomenė savo ruožtu silpnina valstybę. Taip įtraukimas į šalies socialinius konfliktus, kurie graso vidiniam saugumui ir savo ruožtu silpnina nacionalinį saugumą. Šalies stiprumas slypi ne tik karinėje galioje, bet ir valstybės viduje – patenkintoje stiprioje visuomenėje.

LITERATŪRA

Mokslinės publikacijos:

1. Bostrom N., 2002. Existential Risks: Analyzing Human Extinction Scenarios and Related Hazards. New York: Oxford University.
2. Briuselis 2009. Nauja ES jaunimo politikos era.
3. Buzan B., 1997. Žmonės, valstybė ir baimė. Vilnius: Eugrimas.
4. Cartmel F., Furlong A. 2007. Young people and social change. England: Open University Press
5. Coser L., 1956. The Functions of Social Conflict.
6. Dahrendorf R., 1996. Modernusis socialinis konfliktas: esė apie laisvės politiką. Vilnius: Pradai.
7. Development H., 1994. New dimensions of human security / Report 1994. New York: Oxford University Press.
8. Dilytė A., Lazutka R. 2017. Jaunimo dalyvavimas politikoje: Lietuvos atvejis.
9. Duoblienė L., 2011. Ideologizuotos švietimo kaitos teritorijos. Vilnius : VU leidykla. European Commission, 2020. Youth Guarantee country by country, Estonia.
10. Hazans M., 2019. Emigration from Latvia: A Brief History and Driving Forces in the Twenty-First Century. Latvia.
11. Hobbes T.. 1999. Leviatanas. Vilnius: Pradai.
12. Hutfilter A. F., 2015. Estonia: Making the most of human capital. Estonia.
13. Inglehart R.F., Norris P., 2011. The Four Horsemen of the Apocalypse: Understanding Human Security“. Harvard Kennedy School
14. Janeliūnas T., 2005. Gegužės 9-osios problema saugumizavimo teorijos ir komunikacinio saugumo požiūriu. Vilnius.
15. JRD. 2019. Jaunimo situacijos apžvalga 2019. Vilnius .
16. JRD. 2010. Jaunimo politika Lietuvoje. Vilnius.
17. Kauno technologijų universitetas, 2005. Bendravimo psichologija. Kaunas: Technologija
18. Kjaergaard E., Martinėnienė R. 1997. Dialogo tiltas. Vilnius.
19. Kunzmann P., Wiedmann F., Burkard F., 2000. Filosofijos atlasas. Vilnius.
20. Lekavičienė R., 2001. Socialinės kompetencijos psichologiniai kriterijai ir vertinimas. Kaunas.
21. Leonavičius V., 2005. Sociologijos teorijos. Kaunas : VDU Lydeka Z., Bradauskas V., 2015. Emigraciją sąlygojančių veiksnių vertinimas Baltijos valstybėse.
22. LSE, 2013. Youth Participation in Democratic Life, 2013. Prieiga per internetą:
https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/policy/youth_strategy/documents/youth-participation-study_en.pdf

23. Matulionytė E., 2008. Grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymas ir jų prevencijos galimybės. Vilnius: MRU
  24. Propaganda ir simbolinis mąstymas. Kaunas: VDU
  25. Ministry of Culture, 2020. Integrating Estonia 2020. Prieiga per internetą:
<https://www.kul.ee/en/activities/cultural-diversity/integrating-estonia-2020/> /
https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/23748_en_proofreading_le2020_eng.pdf
  26. Nakrošis V., Vilpišauskas R. 2003. Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka. Vilnius.
  27. Okunevičiūtė – Neverauskienė L. 2020. Jaunimo tyrimas. Vilnius.
  28. Petrauskaitė A., Kazlauskaitė R., Gedminienė R. 2016. Šalies saugumas ir gynyba. Vilnius.
  29. Petrylaitė D., 2005. Kolektyviniai darbo ginčai. Vilnius.
  30. Rakauskienė O. G., Ranceva O., 2014. Youth unemployment and emigration trends. Vilnius.
  31. Sakalauskas G., 2017. Kodėl kriminologija? Vilnius: VU teisės fakultetas
  32. Schleicher A., 2018. PISA 2018: Insights and Interpretations. Prieiga per internetą:
<https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>
  33. Stasiukynas A., Bileišis M., Jociūtė A., Stankevič B., Urbanovič J., 2014. Jaunimo nevyriausybinių organizacijų kuriama socialinė vertė. Tyrimo ataskaita. Vilnius: Lietuvos jaunimo organizacijų taryba.
  34. Truskauskaitė – Kunevičienė I., 2017. Paauglių klestėjimo skatinimas mokyklos aplinkoje: ilgalaikiai pozityvios jaunimo raidos intervencijos efektai ir poveikio mechanizmai. Vilnius: MRU.
  35. Vaitekūnas S., Stefanenkova E., 2011. Lietuvos žmoniškųjų išteklių geokonominė struktūra. Klaipėda: Tiltai.
  36. Valantiejus A., 2007. Analitinės Ralfo Dahrendorfo kategorijos / Sociologija. Mintys ir veiksmai 2007/1(19)
  37. Well-Being of Young People in Baltic States: Research Report, 2019. Prieiga per internetą:
http://www.bernulabklajiba.lv/wp-content/uploads/2019/04/Well-being-of-Young-People-in-the-Baltic-States_2018_ENG_Final.pdf
  38. Wyn J., White R., 1997. Rethinking Youth. London: Sage P:8
- Dokumentai:**
39. Estonian Civil Society Development Plan 2015-2020, 2014. Prieiga per internetą:
https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/estonian_cs_dev_plan_2015-2020_extract.pdf

40. European Commission, 2019. Inclusive programmes for young people. Estonia. Prieiga per internetą: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/content/youthwiki/44-inclusive-programmes-young-people-estonia>
41. European Commission. 2018. FMT: Italic Engaging, Connecting and Empowering young people: a new EU Youth Strategy. Brussels. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52018DC0269>
42. European Commission, 2017. Youth policies in Estonia . Prieiga per internetą: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/sites/youthwiki/files/gdlestonia.pdf>
43. Europos Komisija, 2020. Europos solidarumo korpuso vadovas. Prieiga per internetą: <https://www.solidarumokorpusas.lt/wp-content/uploads/2019/12/Europos-solidarumo-korpuso-programos-vadovas-1.pdf>
44. Europos Komisija, 2017. Europinės tapatybės stiprinimas per švietimą ir kultūrą (COM(2017) 673)
45. Europos Sąjungos Tarybos (švietimas, jaunimas, kultūra ir sportas) ataskaita, 2019 m. gegužės 22d. Briuselis.
46. Youth policy, Regional youth scenes: contents.
<http://www.youthpolicy.org/mappings/regionalyouthscenes/europe/facts/>
47. Jaunimo politikos pagrindų įstatymas (Nr. IX-1871 nauja redakcija).
48. Jaunimo reikalų tarybos veiklos planas 2017-2020 m.
49. Klaipėdos miesto nevyriausybiinių organizacijų tarybos nuostatai (Nr. T2-221), 2.7.2. skyrius.
50. Latvian Republic. Brīvprātīgā darba likums, 2016. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/id/275061-brivpratiga-darba-likums>
51. Latvian Republic. Youth Law, 2009. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/175920>
52. Latvian Republic. Youth Work Act, 2010. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520122013004/consolide/current>
53. Lietuvos liberalaus jaunimo Strategija 2016 – 2021 / Vizija.
54. Lietuvos moksleivių sąjungos padalinių veiklos aprašas sklandesniam bendradarbiavimui / LMS vizija.
55. Lietuvos moksleivių sąjungos veiklos strategija 2018 – 2022 m. / LMS misija.
56. Lietuvos Respublikos įsakymas dėl nacionalinės jaunimo politikos 2020 metų veiksmų plano patvirtinimo. Nr.A1-229.
57. Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas (IX-1871).
58. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas 1996 m. gruodžio 19 d. Nr. VIII-49
59. Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas, 2011 m. birželio 22 d. Nr. XI-1500

60. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas. Dėl Jaunimo savanoriškos tarnybos organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2018 m. birželio 22 d. Nr. A1-317
61. Lietuvos socialdemokratų jaunimo sąjungos įstatai 2.1.3 straipsnis.
62. National Development Plan of Latvia for 2014–2020, 2012. Prieiga per internetą: https://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020%20dokumenti/NDP2020_English_Final.pdf
63. Pavyzdinis savivaldybės jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybės aprašymas (Nr. A1-68), 4.12 skyrius.
64. Republic of Estonia. Child Protection Act , 2016. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506052015001/consolide>
65. Republic of Estonia. Statutes of the Education and Youth Authority, 2020. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/501092020001/consolide>
66. Valstybinės jaunimo politikos koncepcija. Nr. I-1413 / bendrosios nuostatos.
- Kiti šaltiniai:**
67. Anna Lindh Foundation. About the Anna Lindh Foundation. Prieiga per internetą: <https://www.annalindhfoundation.org/about>
68. Archimedes, 2020. About us. Prieiga per internetą: <https://archimedes.ee/en/sihtasutus/about-us/>
69. BNN, 2019. Suicide Rates among Baltic Youngers are Highets in Europe. Prieiga per internetą: <https://bnn-news.com/suicide-rates-among-baltic-youngsters-are-the-highest-in-europe-197468>
70. Cabinet Office, 2015. The International Youth Development Exchange Program (INDEX). Prieiga per internetą: <https://www8.cao.go.jp/youth/kouryu/en/index/iydp.html>
71. Centralas statistikas parvaldes datubazes, 2019. International long-term migrants by age and sex. Prieiga per internetą: https://data.csb.gov.lv/pxweb/en/iedz/iedz_migr/IBG040.px/table/tableViewLayout1/
72. Council of Europe portal. Council of Europe Youth policy. Prieiga per internetą: <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-policy>
73. EC. Europa. Youth, supporting youth actions in Europe. Prieiga per internetą : https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/social-inclusion_en
74. EU Youth Strategy 2010 -2018. How is this being done? Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/strategy-2010-2018_en
75. Europos Komisija, 2017. Europinės tapatybės stiprinimas per švietimą ir kultūrą (COM(2017) 673)
76. Europos migracijos tinklas, 2020. Lietuva ES kontekste. Prieiga per internetą: <https://123.emn.lt/#migracijos-tendencijos>

77. Europos Parlamentas Biuras Lietuvoje, 2019. Apklausa: didesnis jaunimo aktyvumas EP rinkimuose ir daugiau palankumo ES. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/lithuania/lt/%C5%BEiniasklaidai/apklausa-didesnis-jaunimo-aktyvumas-ep-rinkimuose-ir-daugiau-palankumo-es>
78. Eurostat, 2020. Gini coefficient of equivalised disposable income – EU – SILC survey. Prieiga per internetą: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12
79. Estonia Youth Unemployment Rate, 2020. Prieiga per internetą: <https://tradingeconomics.com/estonia/youth-unemployment-rate>
80. Haridus – ja Noorteamet, 2020. The Education and Youth Authority. Prieiga per internetą: <https://harno.ee/en/about-us>
81. Genys D., 2018. Tyrimas atskleidė, dėl ko emigruoja lietuviai. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/lt/tyrimas-atskleide-del-ko-emigruoja-lietuviai/>
82. International Labour Organization, 1990. Manual on the Measurement of Volunteer Work. Prieiga per internetą: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/-stat/documents/meetingdocument/wcms_100574.pdf
83. Jaunimo reikalų departamentas / Jaunimo politika. Prieiga per internetą: <https://jrd.lt/jaunimo-politika>
84. Jaunatnes starptautisko programmu agentūra, 2016. About agency. Prieiga per internetą: <https://jaunatne.gov.lv/en>
85. Jaunimo reikalų departamentas. Jaunimo politika nacionaliniu lygmeniu. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://jrd.lt/jaunimo-politika/nacionaliniu-lygmeniu>
86. Jaunimo reikalų departamentas, 2019. Jaunimo situacijos apžvalga 2019m. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/jaunimo-statistiniai-duomenys/jaunimo%20situacija%202019%20m..pdf>
87. Jaunimo reikalų departamentas, 2020. Jaunimo savanoriška tarnyba. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://jrd.lt/savanoryste/jst>
88. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba / Apie mus. Prieiga per internetą: <http://www.lijot.lt/lt/>
89. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2018. Jaunimo politika. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/jaunimo-politika>
90. Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra / Apie mus. Prieiga per internetą: <https://www.jtba.lt/apie-mus/>
91. Ministry of education and research, 2014. Youth Field Development Plan 2014-2020. Prieiga per internetą: https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_eng.pdf

92. Ministry of Finance Republic of Latvia, 2018. Swiss Cooperation Programme. Prieiga per internetą: <https://www.fm.gov.lv/en/news/52495-463-million-euro-of-the-swiss-cooperation-programme-financing-already-invested-in-the-latvian-national-economy>
93. Mokslo Lietuva 2019. Visuomenės saugumas: kokios grėsmės kyla ir kaip jas suvaldyti. Prieiga per internetą: <http://mokslolietuva.lt/2019/07/visuomenes-saugumas-kokios-gresmes-kyla-ir-kaip-jas-suvaldyti/>
94. Mikėnė S. Socialinis konfliktas / Visuotinė Lietuvių enciklopedija. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/socialinis-konfliktas-88129>
95. News, 2020. Statistics: Youth population declined in every county except Harju in 2019. Prieiga per internetą: <https://news.err.ee/1109787/statistics-youth-population-declined-in-every-county-except-harju-in-2019>
96. Oficiali ES interneto svetainė, 2017. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_lt
97. Oficialios statistikos portalas, 2020. Darbo rinka Lietuvoje. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/darbo-rinka-lietuvoje-2020/uzimtumas-nedarbas-ir-laisvos-darbo-vietos/nedarbas>
98. Oficialios statistikos portalas. Lietuvos jaunimas. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-jaunimas>
99. Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga / Apie organizaciją. Prieiga per internetą: <http://www.pljs.org/apie-pljs/apie-organizacija>
100. Savanorių duomenų bazė, 2020. Savanorių ir organizacijų skaičius. Prieiga per internetą: <http://www.buksavanoriu.lt/savanoriams>
101. Social breeze, 2019. Šalies požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas. Lietuva. Prieiga per internet: <http://socialbreeze.lt/wp-content/uploads/2020/02/Tyrimo-ataskaita-Savanoryst%C4%97-2019-Social-Breeze.pdf>
102. Statista.com, 2020. Youth unemployment rate in Estonia, Latvia, Lithuania in 2020. Prieiga per internetą: <https://www.statista.com/statistics/812201/youth-unemployment-rate-in-lithuania/>
103. Statistics Estonia, 2019. Migration. Prieiga per internetą: <https://www.stat.ee/en/find-statistics/statistics-theme/population/migration>
104. Sustainable Development Strategy of Latvia until 2030, 2010. Prieiga per internetą: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/images-legacy/LV2030/LIAS_2030_parluku_en.pdf
105. Switzerland and Latvia, 2017. Support for Development of Youth Initiatives in Peripheral and Disadvantaged Regions. Prieiga per internetą: <https://www.eda.admin.ch/countries/latvia/en/home/enlargement-contribution/projects.html/content/dezaprojects/SDC/en/2009/7F06974/phase1>

106. Work Estonia, 2020. Volunteer work. Prieiga per internetą:

<https://www.workinestonia.com/working-in-estonia/volunteer-work/>